

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HİNDUİZM'İN BHAGAVAD GİTA MERKEZLİ
TEMEL DOKTRİNLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa KISAKOL

Çorum 2019

**HİNDUİZM'İN BHAGAVAD GİTA MERKEZLİ
TEMEL DOKTRİNLERİ**

Mustafa KISAKOL

**Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Mustafa BIYIK

Çorum 2019

KABUL VE ONAY

Mustafa KISAKOL tarafından hazırlanan *Hinduizm'in Bhagavad Gita Merkezli Temel Doktrinleri* başlıklı bu çalışma, 15/02/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kemal POLAT (Başkan)

Prof. Dr. Mustafa BIYIK (Danışman)

Prof. Dr. Muammer CENGİL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine *ait* olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim. (15/02/2019)

Mustafa KISAKOL

ÖZET

KISAKOL, Mustafa, *Hinduizm'in Bhagavad Gita Merkezli Temel Doktrinleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2019.

Bu çalışma, geçmişte ve günümüzde hem siyasi hem kültürel ilişkilerimiz bulunan Hindistan'ın yaygın dini inancı konumundaki Hinduizm'e ait temel dini öğretileri ve bu öğretilere kaynaklık eden *Mahabharata* Destanı'nın *Bhagavad Gita* bölümünü araştırma konusu edinmektedir.

Tez bu bağlamda Giriş, iki ana bölüm ve Sonuç olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde öncelikle tezin konusu, amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanmıştır. Ayrıca Giriş kısmında Hinduizm'in araştırma konusu yapılmasındaki özel durumlara değinilmiştir. Bu geleneğin temel doktrinlerini incelerken *Mahabharata* ve *Bhagavad Gita*'nın araştırmamızda merkeze alınmasındaki birincil nedenler açıklanmıştır. Bu çerçevede *Mahabharata* ve *Bhagavad Gita*'nın Hindu geleneğindeki öneminden bahsedilirken, öncelikle onun Hinduizm'e mensup kişiler ve meşhur Hindu düşünürler nezdindeki önemine değinilmiştir. Daha sonra da dünya çapında hem felsefi hem dini hem de edebi alanda isim yapmış kişilerin ilgili metin hakkındaki görüşlerinden örnekler sunulmuştur.

Birinci bölümde, *Mahabharata* destanı tanıtılmış ve olay örgüsünün özeti verilmiştir. Akabinde *Bhagavad Gita* ve on sekiz bölümü hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca Hinduizm'in *Bhagavad Gita*'da tasvir edilen tanrı inancı ve bu tanrıya ulaşabilmenin yolları, yine *Bhagavad Gita* referans gösterilerek bu bölümde ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde ise Hinduizm'e göre ruh inancı ve *Bhagavad Gita*'da bahsi geçen atman-brahman kavramları bireysel ve evrensel yönleriyle açıklanmıştır. Ayrıca avatara, samsara-tenasüh, karma, maya, riyazet ve kast sistemi gibi temel dini öğretiler ayrı başlıklarda inceleme konusu olarak ele alınmıştır. Bu bölümde öncelikle Gita referans alınmış olmakla birlikte, Hinduizm'in diğer dinsel metinlerinden ve bu dini gelenekle ilgili mevcut bilimsel çalışmalardan da yararlanılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, *Bhagavad Gita*'nın önemi, Hinduizm'de tanrı anlayışı ve ruh kavramı irdelenmiştir. Ayrıca Hindu inanç sisteminin temel dini öğretileri

diyebileceğimiz atman-brahman ilişkisi, avatara, samsara-tenasüh, karma, maya, riyazet ve kast sistemi elde ettiğimiz veriler ışığında ele alınıp değerlendirilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Bhagavad Gita, Kast Sistemi, Hinduizm, Atman-Brahman Karma, Avatara

ABSTRACT

KISAKOL, Mustafa, *Hinduism's Fundamental Doctrines Based on Bhagavad Gita*, (Master's Degree Thesis), Çorum, 2019.

This study does research subject to Hinduism's basic religious teachings that is so common in Indian the source of these teachings, the *Bhagavad Gita* a chapter of epic *Mahabharata* of the country with which we have both cultural and political relations from past times till present.

My thesis consists of four focal fractions as an introduction, two main sections and the conclusion. Within the introduction part first of all; the purposes, topics, extent, methods of thesis have been mentioned. In addition to that, the special cases regarding the reasons, why Hinduism was chosen as a subject of research, has been stated in the introduction part. While researching this religious tradition's basic doctrines, we focused and paid attention to the *Mahabharata* and the *Bhagavad Gita* which consist the key stones of this research. The reasons making the *Mahabharata* and the *Bhagavad Gita* center of my thesis have been stated within details. Also, while depicting the importance of the *Mahabharata* and the *Bhagavad Gita* in the Indian culture, the effects of them on members of this belief and famous Indian philosophers have been pointed out. Some samples from the authorities all over the world concerning this topic have been shared.

In the first section, epic *Mahabharata* and *Bhagavad Gita*'s introduction and plot summary of *Mahabharata* have been given. Following that information about *Bhagavad Gita* and eighteen parts of it have been presented. In addition understanding of God and ways to be able to reach God have been provided referencing from *Bhagavad Gita* with the samples.

In the second section eternal soul, atman-brahman, samsara, tapas, avatara, karma, maya and cast system as basic teachings have been explained and discussed in detail. In this section, taking *Bhagavad Gita* as a reference primarily, also religious texts and the current studies of Hinduism and the sources written on the religious system have been applied.

In conclusion part, the importance of *Bhagavad Gita*, understanding of God and soul in Hinduism have been examined. Also the basic religious teachings of

Hinduism such as; atman-brahman relation, avatara, samsara-tenasuh, karma, maya, tapas and cast system have been analyzed and evaluated.

Keywords: Bhagavad Gita, Cast System, Hinduism, Atman-Brahman, Karma, Avatara

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	vii
ÖN SÖZ.....	viii
GİRİŞ.....	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI.....	1
B. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	2
C. HİNDUİZM.....	3
D. BHAGAVAD GİTA'NIN ÖNEMİ.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHABHARATA DESTANI VE BHAGAVAD GİTA

1.1. MAHABHARATA DESTANI.....	15
1.1.1. Mahabharata Destanındaki Olay Örgüsü.....	17
1.2. BHAGAVAD GİTA.....	22
1.3. BHAGAVAD GİTA'DA TANRI ANLAYIŞI.....	28
1.3.1. Tanrı'nın Bilgisi ve İdraki.....	31
1.3.2. Tanrı'ya Adanmışlık	33
1.3.3. Brahma'nın Yücelikleri.....	35
1.3.4. Tanrı'nın Kozmik Yapısının Tasviri.....	36
1.3.5. Tanrı'ya Ulaşmanın Yolları.....	37
1.3.5.1. Karşılıksız Eylem Yolu.....	38
1.3.5.2. Bilgi Yolu.....	40
1.3.5.3. Eylemden Vazgeçme Yolu.....	41
1.3.5.4. Meditasyon Yolu.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

BHAGAVAD GİTA'DA YER ALAN HİNDU DOKTRİNLERİ

2.1. RUH.....	45
2.2. ATMAN BRAHMAN.....	47
2.3. MAYA.....	52
2.4. RİYAZET.....	55
2.5. SAMSARA-TENASÜH.....	56
2.6. KARMA.....	60
2.7. AVATARA.....	62
2.8. KAST SİSTEMİ.....	65
2.8.1. Dört Temel Kast.....	70
2.8.1.1. Brahminler.....	71
2.8.1.2. Kişetriyalar.....	72
2.8.1.3. Vaisyalar.....	74
2.8.1.4. Sudralar.....	75
2.8.1.5. Paryalar.....	76
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	82

KISALTMALAR

age.:	Adı geçen eser
agm.:	Adı geçen makale
Bkz. /bkz.:	Bakınız
çev.:	Çeviren
DEÜ:	Dokuz Eylül Üniversitesi
DİB:	Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed./Eds.:	Editor/Editörler
EH:	A. Jones, Constance and D. Ryan, <i>Encyclopedia of Hinduism</i> , Ed. J. Gordon Melton, New York, 2007
EWR:	Robert Ellwood and Gregory D. Alles, <i>the Encyclopedia of World Religions</i> , Ed. Robert Ellwood, New York, 2007
Gita:	Bhagavad Gita
MÖ:	Milattan Önce
MS:	Milattan Sonra
Rig Veda:	Ralph T. H. Griffith, <i>the Rig Veda Translated by Ralph T. H. Griffith</i> , yy., 1896
S.:	Sayı
ty.:	Tarih yok
Vol.:	Volume
The Upanishads-I:	F. Max Müller, <i>the Upanishads Translated by F. Max Müller</i> , Oxford, 1879
The Upanishads-II:	F. Max Müller, <i>the Upanishads Translated by F. Max Müller</i> , Oxford, 1884
The Laws of Manu:	G. Bühler, <i>the Laws of Manu Translated by G. Bühler</i> , Oxford, 1886
vb.:	Ve benzeri
vd.:	Ve diğerleri
yy.:	Yer yok

ÖN SÖZ

Bugün Hinduizm, dünya üzerinde bir milyar civarında mensubu bulunan bir dindir. Bu dinin yaklaşık otuz beş asırlık bir geçmişe sahip olduğu düşünülmektedir. Oluşum evresinde tarihi gelişmelerin etkisi altında kalmıştır. Hindistan'ın yerli halkları, Dravidyenler ismiyle bilinir. Ancak Avrupa coğrafyasının yerlisi Ariler, MÖ 2000'li yıllarda kavimler halinde gelerek bu toprakları ele geçirmişlerdir. Bunun neticesinde Dravidyenlerin kültürü ile daha baskın olan Arilerin kültürleri harmanlanmış ve Hinduizm'in ilk safhası ortaya çıkmıştır.

Hinduizm, semitik dinlerdeki gibi açıkça ifade edilebilecek dini bir sisteme sahip değildir. O, felsefi düşünceler ve inançlar ile farklı adet ve geleneklerin bir arada olduğu kültürler bütünüdür. Bu din politeisttir; ancak her tanrıya bütün inananlar tarafından aynı saygı gösterilmez. Benzeri durum kutsal metinler için de geçerlidir. Oldukça zengin olan kutsal kitap literatüründen ancak bazıları bütün inananlar nezdinde kabul görür. *Mahabharata* ve özellikle onun on sekizinci bölümü *Bhagavad Gita*, bu anlamda örnek bir kutsal metindir. Onun içerisindeki bilgiler, genel anlamda Hinduları diğer dinlere mensup insanlardan ayıran doktrinleri açıklayıcı ve öğretici niteliktedir.

Bhagavad Gita ülkemizde çok fazla tanınmamaktadır. O, dini bilgiler üzerine yapılan konuşmalarda bir Kur'an, İncil ya da Tevrat gibi kendisine sıkça atıfta bulunulan kutsal kitaplardan biri değildir. Ülkemizde onun dini bir metin olduğunu akademi çevresi dışında pek bilen de yok gibidir. Bu çalışma Gita dışındaki dinsel literatürü göz ardı etmeden, öncelikle *Bhagavad Gita* merkezli temel Hindu öğretilerini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu çalışma Giriş, iki ana bölüm, Sonuç ve Kaynakça'dan oluşmaktadır. Giriş kısmında niçin Hinduizm ve *Bhagavad Gita*'nın araştırma konusu yapıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. İlk bölümde *Mahabharata* destanı ve *Bhagavad Gita* tanıtılmış ve destanın bir özeti verilmiştir. Yine bu bölümde *Bhagavad Gita* 'nın betimlediği tanrı anlayışı ve tanrıya ulaşmanın yolları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise daha önce de zikrettiğimiz temel Hindu öğretileri ele alınıp irdelenmiştir. Sonuç kısmında eldeki veriler ışığında bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmalarda beni yönlendiren ve benden yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Mustafa BIYIK'a ve manevi desteğinden dolayı sevgili eşim Gülşah KISAKOL'a teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa KISAKOL

OCAK 2019

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Bu çalışma, dünya üzerinde yaklaşık bir milyar mensubu bulunan Hinduizm'in temel doktrinlerini *Bhagavad Gita*'yı¹ merkeze alarak incelemektedir. Söz konusu doktrinler şunlardır: Tanrıya inanma biçimi, dinin nihai amaç olarak ortaya koyduğu tanrıya ulaşma hedefi ve bu hedefi gerçekleştirmeyi sağlayacak yollar, *Gita*'daki ruh anlayışı, atman ve brahman arasındaki ilişki, karma, maya, avatara, samsara-tenasüh, riyazet ve kast sistemi. Ayrıca bu dinin önemli bir kutsal metni olan *Gita*'nın önemi ve incelenmesi de araştırmamızın konularına dahildir.

Hindistan, geçmişte olduğu kadar günümüzde de dünya siyaseti ve ekonomisinde söz sahibi bir ülkedir. Bahsettiğimiz alanlarda güçlü ve sağlam ilişkiler kurulmak istendiğinde, anlaşılması ve tanınması gereken karmaşık bir toplum ile karşı karşıya kalmak mümkündür. Bu karmaşık yapının içinde yaklaşık 1 milyar Hindu, 170 milyon Müslüman ve milyonlarca Sih, Budist ve Caynist bulunur. Bahsettiğimiz bu karmaşık yapıyı anlamamanın yolu da Hinduizm'i anlamaktan geçer. Çünkü bahsi geçen dinler ya Hinduizm'in bünyesinden ortaya çıkmıştır ya da Müslümanlık gibi onu hem etkilemiş hem de ondan etkilenmiştir. Nitekim Müslümanlar ile Hinduların ilişkileri köklü bir geçmişe sahiptir.

Müslüman Hükümdarlar Hint coğrafyasında hakimiyet kurmak ve İslam'ı yaymak için bu bölgeye defalarca seferler düzenlemişlerdir. Bir çoğunda da başarılı olmuşlardır. Bu bölgede kurulan Babürler vb. imparatorluklar bunun neticesidir. Günümüzde sadece Hindistan'da 170 milyon civarında Müslümanın varlığı ayrıca yine bu coğrafyada Bangladeş ve Pakistan gibi yoğun Müslüman nüfuslu devletlerin kurulmuş olması da bu durumun neticesidir. Ancak 17.yy.'dan sonra İngilizlerin bu bölgeyi sömürgeleştirmesi ile bahsi geçen ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Ta ki günümüz Türkiye'sinde Dinler Tarihi araştırmalarının hız kazanmasına ve bu bölge deki kültürleri araştırma konusu yapmasına kadar.

---

¹ Swami Bhakti Raksak Sridhar, *Güzel Tanrı'nın Gizli Hazinesi Srimad Bhagavad Gita*, çev: Krishnendrani Devi Dasi, (Ankara: Saraswata Yayınları, 2008) Bu esere atıfta bulunurken buradan sonra söz konusu eser için "*Gita*" kısaltmasını kullanacağız.

Netice itibariyle ülkemizde Hinduizm hakkında birtakım araştırmalar yapılmıştır. Özellikle bazı kavramlar inceleme konusu edilerek yüksek lisans ve doktora tezleri hazırlanmıştır. Belli başlı kutsal metinler tanıtılmak ve literatüre kazandırılmak amacıyla araştırmalara konu olmuştur. Ama bu kùltürün geniş dini literatürünün önemli bir kısmı henüz dilimize kazandırılmamıştır. Temel doktrinleri bire bir kutsal metinler incelenerek değil de, genellikle ikinci ağızdan ya da yabancı kaynaklardan aktarılmıştır. Bu çalışmanın amacı, *Mahabharata* isimli Hint destanını ve özellikle onun bir bölümü olan *Gita*'yı incelemek; orada bahsi geçen ya da detaylandırılan dini kavramları mümkün olduğunca birinci kaynaktan, yetersiz kaldığını düşündüğümüz noktalarda da ikincil kaynaklardan yararlanarak ortaya koymaktır.

Bu çalışmada, dinler tarihinin yöntemleri çerçevesinde, *Bhagavad Gita*'ın Hinduların dini inanış ve yaşantılarında en önemli temel kaynak olduğu, hayatı bu dini metnin şekillendirdiği varsayımı, yapılan açıklamalarla ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

B. ARAşTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Hinduizm birçok araştırmacıya göre sistemli bir dinden ziyade Hindistan yarımadasındaki insan topluluklarının yerel dini geleneklerinin tamamını ifade eden genel bir isimdir. Çünkü Hinduizm'deki dini öğretilerin hatta dinin temelini oluşturan kutsal metinlerin tamamı, Hint coğrafyasının her yerinde mensupları tarafından aynı ilgiyi görmez. Ama bir Hindu için olmazsa olmaz diyebileceğimiz bazı doktrinler de mevcuttur. Bu nedenle çalışmanın kapsamı, bu dinin neredeyse tüm mensupları için ortak sayılabilecek dini öğretileriyle sınırlı tutulmaya çalışılmıştır. Nitekim inceleme konusu olan kutsal metin, muhtevassından dolayı bu sınırlamayı büyük oranda kendisi yapmaktadır. Ayrıca temel kaynak olarak ele aldığımız *Mahabharata* destanı ve *Gita* bütün Hindular için otorite kabul edilen nadir kutsal metinlerdendir. Çalışmamızda bu kutsal metni esas aldığımız için, bu durumu gerekçelendirmek amacıyla, onların tanıtılması ve ait oldukları kùltürdeki önemlerinin anlatılması da çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Bu çalışma giriş kısmından başka iki ana bölümden oluşmaktadır. Girişte, tezin amacı, konusu, kapsam ve yöntemi hakkında bilgi verildikten sonra Hinduizm hakkında genel bilgiler verilmiş ve *Gita*'ın önemine değinilmiştir. Daha sonra birinci bölümde *Mahabharata* destanı genel özellikleri ve tarihsel geçmişi çerçevesinde tanıtılmaya

çalışılmıştır. *Gita*'nın oluşmasını sağlayan süreçleri göstermek amacıyla, destandaki olay örgüsü özetlenmiştir. Aynı bölümde, *Gita*'nın on sekiz bölümü incelenip, temel konuları tespit edilmiştir. Bu kapsamda Hinduizm'deki tanrı anlayışının *Gita*'daki yansımaları detaylarıyla ortaya koyulmaya, tanrıya ulaşmanın yolları açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ilgili kısımlarında Swami Bhakti Raksak Sridhar'a ait Sanskritçe eserin, İngilizcesi Sri Swarupananda Prabhu tarafından yapılmış, Krishnendrani Devi Dasi tarafından da, *Güzel Tanrı'nın Gizli Hazinesi Srimad Bhagavad Gita* adıyla Türkçeye çevrilmiş *Gita* nüshası esas alınmıştır.

İkinci bölümde ruh kavramı, evrensel ve bireysel yönleri göz önünde bulundurularak atman ve brahman kavramlarından farklı bir başlıkta, *Gita*'da anlatıldığı şekliyle ele alınmıştır. Atman-brahman kavramlarının birbirleriyle ilişkisi *Gita*'da verilen bilgilerden yola çıkarak diğer dini kaynaklardaki yansımalarıyla ortaya koyulmuştur. Maya, karma, tenasüh, avatara, riyazet kavramları da ayrı birer başlık açılarak, *Gita*'nın verileri ve diğer bilimsel araştırmaların ışığında açıklanmıştır. Hinduizm'de kast sistemi oldukça geniş bir konudur. *Gita*'da bu kavramın önemi vurgulanmış; ancak hakkında bilinmesi gereken temel bilgiler verilmemiştir. Bundan dolayı bu sisteme dair bilinmesi gerekenler *Gita* başta olmak üzere, *Upanişadlar*, *Manu Kanunnamesi*, *Rig Veda* gibi çeşitli Hindu kaynaklardan elde edilmiştir. Mevcut bilgiler konuyu açıklamada yetersiz kaldığında ise diğer ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

Bu tez, bir dinin temel doktrinlerini ve ona ait bir kutsal metni tanıtmayı hedeflediği için doğası gereği ağırlıklı olarak deskriptif yani nitelendirici yöntemle hazırlanmıştır. Bazı kavramları açıklarken veya tanımlarken somutlaştırmak amacıyla, kısmen karşılaştırma yoluna gidilmiştir. Çalışmada yargılayıcı ve değer atfedici üsluptan mümkün olduğunca uzak durulmuş ve Hinduizm'in kayıt altına alınmış temel dini verileri dayanak olarak gösterilmiştir.

C. HİNDUİZM

Din bilimlerinin doğmasında etkili olan önemli olaylardan biri, Batı dünyasının coğrafi keşifler aracılığıyla sömürgeler edinmesidir. Bu süreçte diğerini tanıma çabası içine giren Avrupalı araştırmacılar, Filoloji ve özellikle Hint mitolojisi üzerinde yaptıkları çalışmalarla yeni bir dünya keşfetmişlerdir. Sanskritçe ile Avrupa dilleri arasındaki benzerlik de bu süreçte tespit edilmiştir. 18. yüzyılda Hint klasiklerinin ilk

çevirileri yapılmış ve pek çok kutsal metin Avrupa dillerine kazandırılmıştır. Mesela *Gita*'nın Batı'daki ilk basımı 1785'te Wilkings tarafından yapılmıştır.²

Hint kültürü geçmişten günümüze kadar çeşitli sebeplerle araştırmalara konu olmuştur. Bunda bugün dünyada en çok mensubu bulunan üçüncü büyük din olmasının da etkisi vardır. Amerikan Pew Research Center'in 2020 yılı için öngördüğü verilere göre³ Dünya nüfusunun dinlere göre dağılım oranı şu şekildedir:

Hıristiyanlık % 31,1

İslam % 24,9

Hinduizm % 15,2

Budizm % 6,6

Yerli Halk Dinleri % 5,6.

Hinduizm'in temel doktrinlerini araştırma konusu yapmamızda bu dini geleneğin mevcut durumu da etkili olmuştur. Ayrıca Hindistan günümüzde global arenanın ekonomik ve politika alanlarında etkili oyuncularından birisi olarak kabul edilmektedir. Bu durum Hindu ya da Hintli olmanın ne demek olduğunu anlama gereği doğurmaktadır.⁴

Ancak Hinduizm yabancılar tarafından anlaşılması zor bir dindir. Bu zorluğun birinci nedeni, kutsal metinlerinin dilinin Sanskritçe olmasıdır. Bu dil grameri ve fonetik yapısı itibariyle öğrenilmesi oldukça zor bir dildir. Bu dilde bir harfin farklı telaffuzlarda birkaç şekli vardır.⁵ Diğer taraftan aynı kelime için farklı anlamlar vermek de mümkündür. Dinin kendisi için kullanılan Dharma kelimesi bile on beş farklı anlama gelir.⁶

Bu dini geleneğin anlaşılmasındaki diğer bir zorluk, mensuplarının din anlayışlarının Hıristiyanlık ve İslam gibi dini geleneklere bağlı yaşayan bireylerin din anlayışından çok farklı olmasıdır. Bu büyük farka rağmen bazı dönemler, siyasi, ekonomik ve coğrafi şartlar nedeniyle karşı karşıya gelen bu kültürler, ötekini anlama

² İbrahim Ethem Karataş, "Max Müller: Hayatı, Eserleri ve Dinler Tarihindeki Yeri", (Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2006), 7-8.

³ *Pew Research Center*, erişim tarihi: 23 Kasım 2018, www.pewforum.org, http://globalreligiousfutures.org/explorer#/?subtopic=15&chartType=bar&year=2020&data_type=percentage&religious_affiliati26+51+53+27+23&destination=to&countries=Worldwide&age_group=all&gender=all&pdfMode=false

⁴ Krishnan Ramaswamy vd., *Invading the Sacred: an Analysis of Hinduism Studies in America*, (New Delhi: Rupa & Co. Publishing Infinity Foundation, 2007), VII.

⁵ Annie Besant and Bhagavan Das, *the Bhgavad Gita*, (London: Theosophical Publishing Society, 1905), I-XVIII.

⁶ Ali İhsan Yitik, "Hinduizm'de Din ve Din Anlayışı: Dharma Kavramı" (Hinduizm'de Din Anlayışı şeklinde kısaltılacak), *Dinler Tarihi Araştırmaları: II*, (2000): 309.

mecburiyeti içinde olmuştur. Örneğin yüzyıllar boyunca Müslümanlar ve Hindular iç içe yaşamıştır. Bu birlikte yaşam birbirini anlama çabasını doğurmuştur. Bu nedenle dönemin önde gelen bilim insanları, dinler tarihi araştırmaları alanında değerli eserler ortaya koymuşlardır. Mesela Biruni'nin *Kitabüt Tahkik-i Malil Hind* isimli eseri, bu çabanın bir ürünüdür. Eser, Müslümanların Hinduları anlamasını sağlamak amacıyla yazılmıştır. Eserde Hint kültürünün temel nitelikleri, kutsal metinler, dini ve medeni hukukun kaynağı, nihai kurtuluş ve bu kurtuluşa ermenin yöntemleri, avatara inancı, kast sistemi ve kast mensuplarının uyması gereken kurallar, kutsal yerler, kurban ve sunu törenleri, dini bayramlar ve oruç günleri, evlilik ve ölümle ilgili uygulamalar, Hindu tanrı inancı, görünür ve görünmez alemlere dair Hindu inançları gibi dinsel hayatla alakalı detaylı bilgiler özenli bir şekilde verilmiştir. Aynı zamanda eserde Hint edebiyatı, düşüncesi, coğrafyası, astronomisi, tarihi ve astrolojisi gibi Hint kültürünün birçok alanıyla alakalı bilgileri de bulmak mümkündür.⁷

İslam dünyasındaki dinler tarihi çalışmaları arasında zikredilmesi gereken eserlerden birisi de Şehristânî'nin *el-Milel ve'n-Nihal*'idir. Bu eserin hemen hemen bütün yazarlar tarafından takdir edilen yönü, İslam dışındaki dinleri ve dini grupları ele alırken objektif bir yaklaşım sergilemeye dikkat etmiş olmasıdır. Ayrıca, Hinduizm ve Budizm'de incelemeye dahil edilerek, bu eserin ilgi alanı geniş tutulmuştur.⁸

Bu ve benzeri çalışmalar incelendiğinde ortaya çıkan şey, bir Hindu'nun neredeyse bir Müslümanın inandığı hiçbir şeye inanmadığıdır. Aynı durum Müslümanlar için de geçerlidir. Buna birçok örnek verebiliriz. Mesela Hinduizm'de tanrının bir zat olarak dışarıda değil, bizzat insanın içinde öz olarak bulunduğu inanılır. Bu içkin tanrının idrak edilmesi başlı başına bir sorumluluktur. Bu sorumluluğu yerine getirmek için kişi öncelikle kendini aşmalıdır. Bunu sağlamanın yolu fiziksel, duygusal ve entelektüel gelişimden geçmektedir. Hatta dini uygulamalar tanrısallaşmak gibi yüce bir amaca bağlanmıştır. Şer'i uygulamaları ağır basan bir dinden çok, tasavvufî din anlayışı hakim durumdadır.⁹ Çünkü her bir şer'i uygulamanın aynı zamanda felsefî temelleri vardır. Nasıl ki İslam dünyası düşünsel faaliyetler yoluyla bir İslam felsefesi oluşturduysa, Hint coğrafyası da kendi felsefesini ortaya çıkarmıştır.

⁷ Ali İhsan Yitik, "Biruni ve Tahkik-i Ma'lil Hind İsimli Eseri", *Türkiye Dinler Tarihi Yayınları Dinler Tarihi Araştırmaları*, sy. VII (t.y.): 217-223.

⁸ İsmail Taşpınar, "Şehristani'nin El Milel ve'n Nihal Adlı Eserinde Dinler Tarihine Dair Kullandığı Me totlar", *Milel ve Nihal Dergisi*, sy. 1 (2008), 5: 40-43.

⁹ Yitik, "Hinduizm'de Din Anlayışı", 310 ve 314.

Gerek felsefi görüşlerine gerekse dini doktrinlerine bakıldığında, bu iki kültürün kendilerine has tanrı inançları açısından bir benzerlik bulmanın zor olduğu görülür. Ancak Hinduizm’de ve İslam’ın sufi ya da mistik Müslümanların da Panteizmin bazı kalıplarına uyan inanç benzerlikleri bulunmaktadır. Yine de Hinduların büyük çoğunluğu, Yüce bir varlığın tezahürleri olarak tanrı ve tanrıçalara tapındıkları için, Hinduizm’de genel kabul gören panteist bir anlayıştan bahsetmek mümkün görünmemektedir.¹⁰ Aynı durum İslam için de geçerlidir. İslam’da Allah yaratılanlardan farklıdır. O’na yeryüzündeki ya da uzaydaki herhangi bir şeye benzerlik dahi isnat etmek yasaktır. İçkin bir tanrı anlayışı İslam’da mümkün değildir.

Başka bir örnek ise, İslam’daki ve Hinduizm’deki zaman anlayışıdır. Aslında Hindulardaki dini takvim ve İslam geleneğindeki dini takvim yeryüzünün güneş etrafındaki hareketine göre değil de Ay’ın kendi yörüngesindeki şekil ve hareketlere göre oluşturulmuştur.¹¹ Ancak İslam’da zaman doğrusaldır ve onda geriye dönüş mümkün değildir. Hinduizm’de ise zaman anlayışı dairesel, yani döngüselidir.¹² Zaman dilimleri kendini tekrar eder. Bu iki kültür arasındaki farklı inanış biçimleri karma, tenasüh, kast sistemi vb. öğretilerle çoğaltılabilir.

Buna rağmen Ali Şeriatî’ye göre, Hinduizm’i tanımak demek sadece herhangi bir insandaki dini duyguyu tanımak demek değil, aynı zamanda en eski beşeri dini kültürün sermayesini de tanımak demektir. Hinduizm’in bütün toplumlara, medeniyetlere, kültürlere ve sanata en büyük katkısı irfani duyguyu bu alanlara saçmış ve yaymış olmasıdır. Yine ona göre Hint kültürünü tanımak demek, bu kültürden beslenen büyük İslam kültür ve medeniyetini tanımak için giriş yapmak demektir.¹³ Bu durum onun karşılaştığı kültürlerle etkileşiminin hem tek yönlü hem de çift yönlü olduğunu göstermektedir. Budizm, Sihizm ve Caynizm onun bünyesinden ortaya çıkmış, İslam coğrafyasındaki birçok mutasavvıf da Hindu felsefesinden etkilenmiştir.

Hinduizm’in dikkat çeken başka bir özelliği ise, daha çok kendi coğrafyasında yayılmış olmasıdır. Nepal ve Endonezya dışında sayısal anlamda değer ifade edecek miktarda Hindu nüfusu olan ülke yoktur. Bu din etnik din özellikleri göstermektedir.

---

¹⁰ Abid Mushtaq Wani, “a Comparative Study of the Concept of God in Hinduism and Islam”, *International Journal of Scientific and Research Publications*, vol. 3, Issue. 2 (2013): 5.

¹¹ Abdulkadir Kıyak, “Dinlerde Kutsal Zamanlar-Takvimler, Dini Gün, Bayram ve Törenleri-”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 1 (2012), 1: 255.

¹² Constance A. Jones and James D. Ryan, “Time in Hindu Tradition”, *Encyclopedia of Hinduism (EH şeklinde kısaltılacak)*, ed. J. Gordon Melton, (New York: Facts on File Publishing, 2007), 447.

¹³ Ali Şeriatî, *Dinler Tarihi*, çev. Erdoğan Vatanserver, (y.y., Seçkin Kitaplar Yayınları, t.y.), 102.

Ancak bazı dini ritüelleri, özellikle Batı'da, uygulayıcı taraftar bulmuştur. Bu özellik onu zamanla ulus dini olmaktan uzaklaştırmıştır. Avrupa ve Amerika'ya kadar uzanan yoga dersleri sayesinde misyoner bir din özelliği kazanmaya başlamıştır.¹⁴

Belli bir coğrafyaya ve topluma ait iken günümüzde özellikle Batı'da misyoner bir din olma özellikleri gösteren bu dini geleneğin ataları, Arilerdir. Aryan ismiyle de bilinen bu halk, beyaz tenli kavimlerden oluşmaktadır. Bu kavimler MÖ 16. ve 17. asırlardan MS 12. asra kadar, Hazar Denizi'nin kuzey bölgelerinde, Avrupa'nın kuzeyinde ve Türkmenistan bölgesinde yaşamışlardır. Bunlar zamanla Hint Kıtası'na göç etmişlerdir.¹⁵ İşte bu göçler neticesinde Dravidyenler denilen yerli halklarla kültürel etkileşim meydana gelmiş ve Hinduizm'in ilk halleri ortaya çıkmıştır.¹⁶ Bu din birdenbire mütakamil bir şekilde ortaya çıkmış değildir. Belli evrelerden geçerek günümüzdeki şeklini almıştır. Mesela bu dinsel oluşumlardan ilkinde Vedizm ya da Veda dini denilmiştir. Veda metinlerine¹⁷ dayandırıldığı için bu isim verilmiştir. Daha sonra ortaya çıkan Brahmanizm, Veda dini ile karışmış dini kültürü; Hinduizm ise hem Vedalar hem de sonrasındaki dini gelişim dönemini ifade etmektedir.¹⁸ Hinduizm'in belli başlı beş ana devreden geçtiği görülür. Bu devirler sırasıyla şunlardır:¹⁹

1. Vedalar Devri: MÖ 2000 veya 1500-800 yılları arası,
2. Upanişadlar Devri: MÖ 800-400 yılları arası,
3. Klâsik Devre: MÖ 500-400 yılları arası,
4. Vedanta Devri: MÖ 500-MS 1800 yılları arası,
5. Modern Devre: 1800'lü yıllardan başlayarak günümüze kadar gelen dönem.

Her döneminin ayrı ayrı incelenmesi ve araştırılması gereken Hinduizm'in gelişim özelliklerine bakıldığında, semitik dinlerdeki gibi bir peygamber anlayışının ya

¹⁴ Ali İhsan Yitik, "Hinduizm'in Diğer Dinlere Bakışı", *Dinler Tarihi Araştırmaları*, sy. I (1998): 137.

¹⁵ Şeriati, *age*, 165.

¹⁶ Kaynaklar, Dravidyen olarak adlandırılan yerli halkın kökeni hakkında kesin bir bilgi vermemektedir. Bu halkın Filipin Adalarından göç eden Proto Austroidler ile Hindistan topraklarında yaşayan yerlilerin karışmasından meydana geldiği görüşü yaygındır. Bu görüşe ek olarak, Draviyenleri oluşturan halkların içinde Afrika'dan göç etmiş siyahilerin de olduğu iddia edilmektedir. Bkz. Şengül Demirel, "Hint İnanç Sisteminde Tanrı Kavramı", (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2013), 16.

¹⁷ Vedalar hem Hindistan'ın hem de Ari kültürünün en eski kayıtları olmakla birlikte, klasik Hint Felsefesinin de en eski metinleri sayılırlar. Kimler tarafından yazıldıkları bilinmeyen bu metinlerin ne zaman ortaya çıkmış olabileceğine ilişkin görüş farklılıkları vardır. Bu görüşlerin hiç birisi ispatlanamamışsa da bugün Hindologlar arasında en çok kabul göreni Max Müller'in görüşüdür. O en eski veda metninin MÖ 1200'lü yıllarda üretilmiş olabileceğini iddia eder. Bkz. Erden Miray Yazgan Yalkın, "Hint Antik Çağı ve Orta Çağında Mantık Çalışmaları", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2015), 5.

¹⁸ Louis Renou, *Hinduizm*, çev. Maide Selen, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 9.

¹⁹ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Bilimleri Yayınları, 2008), 84.

da belli bir kurucusunun olmayışı da dikkat çekicidir. Elbette bu oluşumun bir başlangıcı vardır. Ancak sergilediği görüntü, bir filizden ortaya çıkan tropikal bir ormanı andırır. Yüzyıllar boyu süren gelişim süreci sonunda Hint yarımadasını sarıp sarmalamıştır. Hindistan, coğrafi özellikleri bakımından dış dünyaya kapalıdır. Onun bu özelliği, mevcut kültürel yaşamın dış dünyadaki kültürlerle etkileşimini azaltmış ve orijinal kalmasında etkili olmuştur.²⁰ En çok etkileşim Müslümanlarla olmuşsa da görünen o ki, bu dini oluşumun değişim ve gelişimi çoğunlukla kendi iç dinamikleri çerçevesinde gerçekleşmiştir.

Birçok araştırmacı Hinduizm'in diğer dinler gibi, ayrı bir din olmadığını söyler. Onlara göre Hinduizm tek bir din değil; aksine farklı dini gelenekler bütünüdür.²¹ Çünkü Hinduizm birbirinden çok farklı inanç ve uygulamaları kendi içinde barındırabilmektedir. Bu dinin bütün mensuplarınca paylaşılan doktrin ve uygulamaları da oldukça sınırlıdır. Hatta tarihsel geçmişine bakıldığında Hindu kelimesinin de Hindistan'da yaşayan halklara verilen genel bir isim olduğu ortaya çıkar. Ancak bu kelimenin zamanla sadece Hinduizm çatısı altındaki geleneklere bağlı insanlar için kullanıldığı görülür. Çünkü Hintli dediğimiz ırktan olsalar bile, bugün Hindistan'da yaklaşık 170 milyon Müslüman, milyonlarca Budist, Caynist ve Sih bulunmaktadır. Bunlar kendilerini Hint kökenli kabul etmekle beraber, dini kimlikleri söz konusu olduğunda Hindu kelimesini kullanmamaktadırlar. Dolayısıyla Hinduizm, kendini Hindu olarak adlandıran Hint geleneklerine bağlı kişilerin dinini tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu geleneklerdeki çeşitlilik ya da farklı uygulamalar Hinduizm'in kendi içinde farklılaşmasına neden olmuştur. Tanrılara gösterilen saygı, kutsal metinlere verilen önem vb. konularda çeşitlilik ortaya çıkmıştır.

Mesela Hinduların milyonlarca tanrıya tapındıkları bilinmektedir. Sayılabilmiş yaklaşık otuz beş milyon tanrı vardır. Ancak bazı araştırmacılar özellikle de Hıristiyan kültürden olanlar, teslise benzer bir üçlemeyi bu din için de uygularlar. Brahma en üstteki yaratıcı tanrıyı, Vişnu koruyucu tanrıyı, Şiva ise yok edici tanrıyı sembolize eder.²² Diğerleri ise yarı tanrısal varlıklardır. Bununla birlikte bu iddia genel kabul görmemektedir. Max Müler'e göre, genele nüfuz etmiş özel bir ilahi gücün varlığı söz

²⁰ Ali İhsan Yitik, *Hint Dinleri*, (İzmir: İlahiyat Vakfı Yayınları, 2005), 3-4.

²¹ Simon Weightman, "Hinduism", *A Handbook of Living Religions*, ed. John R. Hinnels, (1985):191'den naklen Zehra Zeren, "Hint Kökenli Dinlerde Tanrı Tasavvuru", (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2010), 11.

²² George Wolfe, *Parallel Teachings in Hinduism and Christianity*, (Texas: Jomar Press, 1995), 18.

konusudur. Tanrıya tapanların tavırlarında, politeizmde gelişmekte olan monoteizmin ilk evrelerini görmek mümkündür.²³ Ancak görünen odur ki, yarımadanın her bölgesinde aynı derecede saygı duyulan bir tanrı yoktur. Bir bölgede Tanrı Vişnu son derece önemli iken, diğer bir bölgede Tanrı Şiva baskın ilahi güç olarak karşımıza çıkar.

Bu durum kutsal metinler için de geçerlidir. Mesela *Mahabharata* gibi bazı kutsal metinlerin dışında, her ilahi kitap her bölgede aynı saygıyı görememektedir. Muhtemelen *Mahabharata* Hint coğrafyasında geniş çapta okunan tek kutsal metindir.²⁴ Ayrıca dini kurallar her kutsal metnin bütün inananlarca okunmasına izin vermemiştir. Bazı kutsal metinler sadece din adamlarınca okunabilmektedir. Onlar bu kitaplardan dini öğrenir ve gerekli uygulamaları yapabilirler.²⁵ Ama *Mahabharata* gibi metinler bu engelin dışındadır. Bu özelliğinden dolayı hem brahminler hem de halk tarafından okunur ve kabul görür. Zaten bu dinin temel doktrinlerini ortaya koymak için, *Gita*'yı merkeze almamızda da bu din mensuplarının ona özel bir ehemmiyet göstermesi etkili olmuştur.

Ancak Hinduizm geniş bir dini literatüre sahiptir. Bu literatür *Sruti* ve *Smriti* olmak üzere iki guruba ayrılmıştır. *Sruti* kelimesi dinleme anlamına gelir ve ebedi kutsal bilgiyi temsil eden yazılar için kullanılmaktadır. Hindu inancına göre bu kutsal yazılar *rishi*²⁶ denen din adamlarına ilham edilmiştir. Onlar insanların düşünsel faaliyetlerinden ortaya çıkan metinler değildir.²⁷ Rishiler tarafından günümüze kadar korunarak ulaştırılmışlardır. Bu metinlerin isimleri *Vedalar*, *Brahmanalar*, *Aranyakalar* ve *Upanişadlar*'dır. Bazı kast mensuplarının bu kitaplara dokunması yasaklanmıştır.

Smriti kavramı hafıza anlamına gelir. Bunlar Hindu geleneğini temsil eden kutsal yazıları ifade eder. Hindu inancına göre toplumun birikimi akılda tutulur ve nesilden nesile aktarılarak, kutsal bir gelenek halini alır.²⁸ Bu metinler kaynağı bakımından beşeri olarak kabul edilirler. İnsanların düşünsel faaliyetleriyle ortaya çıkan

---

²³ Friedrich Max Müller, *Introduction to the Science of Religion*, (London: y.e.y., 1882), 81. Bu esere atıf yaparken buradan sonra Science of Religion kısaltmasını kullanacağız.

²⁴ Ellen Jane Briggs, "Freedom and Desire in the Bhagavad Gita", (PhD. Thesis, the University of Texas, 2008), 1.

²⁵ George Bühler, "Occupation of the Castes", *the Laws of Manu Translated by G. Bühler*, ed. F. Max Müller, (Oxford: y.e.y., 1886), X/79-80, 419-420. Bu esere atıfta bulunurken buradan sonra Laws of Manu kısaltmasını kullanacağız.

²⁶ Rishi kelimesi kahin ya da din adamı için kullanılmıştır. Constance A. Jones and James D. Ryan, "Rishi", *EH*, 366.

²⁷ Robert Leach, "a Religion of the Book? on Sacred Texts in Hinduism", *University of Zurich Expository Times*, vol. 126 (2014): 18; Constance A. Jones and James D. Ryan, "Sruti", *EH*, 409.

²⁸ Mahmut Aydın, *Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi*, (Samsun: Ensar Ticaret Neşriyat, 2011), 66-67; Ayrıca bkz. Robert Leach, *agm*, 19.

metinlerdir.²⁹ Bunlar hikaye, destan, efsane ve kanunname şeklinde yazılmışlardır. Başlıcaları *Manu Kanunnamesi*, *Puranalar*, *Ramayana* ve *Mahabharata* destanıdır. Bunlar, Sruti metinlerin tefsiri niteliğindedirler. Bunlardan *Manu Kanunnamesi*'nin Manu'ya vahiy şeklinde geldiğine dair rivayetler olsa da genel kanaat onun da *smriti* nitelikli olduğudur.³⁰ *Smriti* metinler halkın, dini kolayca anlayıp hayatlarına uygulamalarını sağlarlar. Çünkü dini öğretiler bu metinlerde ete kemiğe bürünerek kişiler üzerinden somutlaştırılmıştır. Yüzyıllar boyunca halkın dini törenlerinde, bazen ilahilerinde, uzun süre dilden dile aktarılmışlar ve en son yazıya geçirilerek günümüze kadar gelmişlerdir.

Özetle Hinduizm tarihsel geçmişi, diğer kültürlerle etkileri, inanç şekilleri, kutsal metinlerindeki çeşitliliği ve felsefesinin özgünlüğü ile dikkat çeken bir dini gelenektir. Günümüzde siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda söz sahibi olabilecek kadar kendini modernize etmiş bir toplumun binlerce yıllık kökleri bu dini gelenekte gizlidir. Caynist, Müslüman, Budist veya Sih tüm gruplarıyla beraber Hindistan'ın tamamını anlamak, Hinduizm'i anlamaktan geçmektedir.

D. BHAGAVAD GİTA'NIN ÖNEMİ

Gita, Hinduizm'in *smriti* metinlerinden olan *Mahabharata*'nın bir bölümüdür. Bu bölüm destan boyunca anlatılan olayların düğümünün çözüldüğü, asıl verilmek istenenin ortaya koyulduğu kısımdır. Bu nedenle destanın kendisinden ziyade *Gita* kısmı okunur. İçerisinde pratik dini bilgiler vardır. Dini duyguları güçlü Hindu'lar onu rehber edinmişlerdir. Onların zor dönemlerinde ya da büyük sıkıntıların çekildiği dönemlerde onlara acılarını unutturmak için bir çıkış yolu olmuştur. Dünya çapında ün yapmış Hindular bu kitabı kendilerine rehber edindiklerinde, psikolojik bir rahatlama yaşadıklarını ifade etmektedirler. Örneğin ünlü Hint düşünürü Mahatma Gandhi, “*Kuşkular beni huzursuz ettiğinde, hayal kırıklıklarından başka bir şey göremediğimde, ufukta umudun bir zerresi bile yokken, Gita'ya dönerim ve orada beni rahatlatacak bir*

²⁹ Constance A. Jones and James D. Ryan, “Smriti”, *EH*, 419.

³⁰ Emine Ersöz, “Manu Kanunnamesi'ne Göre Hinduizm”, (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi 2007), XV; Manu kanunnamesi (Manava Dharmashastra) ile Mahabharata arasındaki ilişki bazı çalışmalar için konu olmuştur. Fakat hangisinin daha önce kompozit edildiği kesin bilgilerle tespit edilemediğinden hangisinin diğerini etkilediği tartışmalıdır. Bkz. J. Bronkhorst, “Manu and the Mahabharata”, *Université de Lausanne T. Ya. Elizarenkova Memorial vol.*, Book 2 (t.y.): 138.

pasaj bulurum; ve bir anda altından kalkılması zor acuların orta yerinde gülümsemeye başlarım” der.³¹ Yine bir defasında, dünyevi sıkıntıların baskısı altında güçten kuvvetten düşmüşken *Gita*'dan bir beyit hatırlayınca neredeyse dans edecek hale gelip rahatladığını da ifade etmiştir.³² Gandhi, dini anlamda *Gita*'dan beslenmiştir. Ondaki 700 beyitten herhangi birini okuduğunda *Sastraların* ve *Upanişadların* sunduğu bilgilerin en mükemmel örneklerini gördüğünü söyler. Sanskritçe'yi sırf *Gita*'yı anlamak için öğrendiğini, onun için dini bir kutsal metinden öte, anne kadar kıymetli olduğunu ifade eder.³³

Hinduizm'deki kutsal kitapların çoğunun özü *Gita*'da bulunur ve kendini gerçekleştirme ve kendini kanıtlama çabası içinde olan insanlar için yaşam becerileri sunar. Ayrıca *Gita*, kişilerin hayat gayelerine ulaşma sorununu çözmeye büyük bir yardımcıdır. Bunu yaparken çeşitli olaylara ve eylemlere yönlendirir. Bu eylemler farklı nesne ve durumlar ile alakalı ihtiyaçlarla doğrudan ilgilidir.³⁴ Bu ihtiyaçların tespiti ve giderilmesi, *Gita* 'da detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Ayrıca Hindu aileler bu kutsal metni, çok özel bir eğitime gerek duymadan hikayeler halinde çocuklarına anlatmış ve onların küçük yaşlarından itibaren bu esere aşına olmalarını ve bu yolla da ileriki yaşlarda gerekli olabilecek dini bilgilerin temellerini atmalarını sağlamışlardır. Bugün hala dindar Hindu aileler çocuklarını bu şekilde eğitmeye çalışmaktadırlar. Üst düzey dini eğitimi olmayan insanların yararlanabilmesi için, yalın bir İngilizce ile çeviri yapan Ashok Kumar Malhotra, çevirisinin önsözünde *Gita* için şu sözleri söylemektedir:

“Benim *Gita*'ya olan ilgimi annem geliştirdi. Bana her gün ondan değişik bölümler okurdu ve bana aynısını yapmamı telkin ederdi. Liseyi bitirene kadar, en az on yıl boyunca *Gita*'yı okudum ve metnin tamamını ezberledim. Büyük annem bize defalarca, her ne zaman kederli olursak ya da kafamız karışık olursa *Gita*'dan bir bölüm okumamız gerektiğini söylerdi ve bu yöntem kesinlikle bizim kafamızdaki belirsizliği yok eder, sıkıntımıza çözüm bulmamıza yardımcı olurdu.”³⁵

³¹ Mohandas K. Gandhi, *Gadhi'ye Göre Bhagavad Gita*, çev. Vecihi Karadoğan ve Seda Çiftçi, (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2004), 256.

³² Gandhi, *age*, 13.

³³ Mohandas K. Gandhi, *the Essence of Hinduism*, (Ahmedabad: Nevacivan Publishing House, 1987), 131.

³⁴ Teja Bhargava, “Maslow's Self-Actualization and its Conflicting Theory Tending towards Indian Ethos”, *European Journal of Management Sciences and Economic Mary and Sam Research Academia*, vol. 1 (2013), 157.

³⁵ Ashok Kumar Malhotra, *Transcreation of the Bhagavad Gita*, (New Jersey: Stratford Publishing, 1999), V.

Ailelerin bu tutumu *Gita*'ya verilen önemin bir göstergesidir. Bu eser Şankara, Dasgupta ve Mahatma Gandhi gibi Hindu filozoflara, Henry David Thoreau gibi siyasetçilere, T. S. Eliot gibi Batılı yazar ve şairlere ilham kaynağı olmuştur.³⁶ Dasgupta “*İnsanın Tanrı’yla ilişkisi ve Tanrı’nın tabiatı ve varlığı hakkında en eski ve en derin davranışlara Gita’da rastlanabilir*” demektedir.³⁷ Bu ifadeler bize *Gita*’nın Dinler Tarihi çalışmalarında insan-tanrı ilişkisi ile ilgili, özellikle de Hinduizm’deki tanrı anlayışı hakkında vereceği bilgilerin de önemli olduğunu göstermektedir.

Yeni Ahit Avrupa’daki ülkelerin kültüründe ne tür bir rol oynadıysa, *Gita*’nın da Hint kültüründe benzer rol oynayan felsefi bir eser olduğu söylenebilir. Her ikisinin de insanlığın manevi gelişimindeki sevgi ve bilginin prensiplerini ortaya koymaktaki maharetinden bahsedilir.³⁸ Bu yönüyle *Gita* farklı dönemlere ait ve çeşitli boyutlardaki kutsal metinler arasında özel bir yere sahiptir. Adyar Pamplets çalışmasında *Gita* için, “on sekiz bölümden oluşan yedi yüz beyitlik küçük hacimli bu kitap”, pratikte Hinduların İncil’i sayılacak derinliğe sahiptir, demektedir. Hangi mezhep ve inançtan olursa olsun, bütün Hindu’lar onu benimser. Ayrıca kalbin ve aklın çeşitli sorunları hakkındaki öğretileri Tanrı’nın kutsal sözleriyle inşa edildiğini belirtir. *Gita*’yı analiz ettiğimizde kendimizi Hindu geleneklerinin çeşitliliklerinde bulacağımızı ve hiçbir felsefi görüşünün mantık temellerinden uzak olmadığını göreceğimizi söyler.³⁹ Onun felsefi temellerindeki sağlamlığı, onu Vedanta felsefesinin temel kaynaklarından biri yapmıştır. Vedanta felsefesinde üç temel kaynak vardır: *Upanişadlar*, *Brahma Sutra* ve *Gita*. Özellikle 9. yüzyıldan bu yana, Vedanta felsefesinin önemli isimleri olan Shankara, Ramanuja, Madhva ve Nimbarka, düşünsel faaliyetlerini *Gita* üzerinden yürütmüşlerdir. Ayrıca Şiva geleneğinden gelen ünlü düşünür Abhinavagupta da *Gita* üzerinden yaptığı felsefi çalışmalarıyla dikkat çekmektedir.⁴⁰

---

³⁶ Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi (ADT şeklinde kısaltılacak)*, 67.

³⁷ Geoffrey Parrinder, *Avatar and Incarnation*, (London: y.e.y, 1970), 38’den naklen Gülsüm Ürdüç, “Hinduizm’de Avatara ve Hristiyanlık’ta İnkarnasyon İnanç Üzerine Bir Araştırma”, (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2006), 37.

³⁸ Vladimir Antonov, *Bhagavad Gita with Commentaries*, çev. Mikhail Nikolenko, (Rusya: y.e.y., 2002), 4.

³⁹ Adyar Pamplets, “The Bhagavad Gita”, *Proceedings of the Federation of European Sections of the Theosophical Society*, no. 59 (1904): 1.

⁴⁰ Lars Martin Fosse, *the Bhagavad Gita the Original Sanskrit and an English Translation*, American National Standards Institute, (New York: y.e.y, 2007), IX; M. D. Awari, “the Bhagavad Gita-a Great Spiritual Work”, ed. Ashok Yakkaldevi, *Indian Streams Research Journal*, vol. 3, Issue. 7 (2013): 4.

Bahsettiğimiz Hindu filozofların dışında birçok Hindu düşünür *Gita* üzerinde çalışmış ve onun tesirinde kalmıştır. Örneğin Sri Siwami Swananda'ya göre *Gita* güzel bir gelecek için, şu anki ve süregelen eziyet verici problemlerin üstesinden gelmek isteyen bütün bireylere ayrı ayrı hitap eden bir mesajdır. Bu metin sadece eski bir kutsal kitap ya da sadece dini öğretilerin olduğu sıradan bir Hindu dini metni değildir. O, herhangi bir özel dinin ve ırkın üstündedir ve bütün zamanların insanlarına hitap eden gerçek bir kutsal bir kitaptır. İnsanların acı, korku, esaret, aşk, nefret, doğum ve ölüm gibi şimdiye kadar süregelen problemleri ile yüzleşmelerini ve onları çözmelerinde yardımcı olmayı amaçlar. İnsanların kendilerini sınırlayan etkenlerden kurtularak özgürleşmelerini sağlar. O, insanların mükemmel denge durumuna ulaşmalarını, iç denge, zihinsel huzur, acı, korku ve endişeden bütünüyle kurtulma gibi durumlara ulaşmalarını sağlar. On sekiz bölümün tamamında değer çatışması bir insanın dramı gözler önüne serilir. Bu dram dünyamızdaki herkesin ortak tecrübesidir. Tam anlamıyla bir çöküşün ardından zaferin yükselişini ifade eden bir drama görürüz, demektir.⁴¹ Bu ifadeler tamamen duygusaldır. Ancak iddia edilenlerin *Gita* üzerinde yoğunlaşması kendisine verilen önemin göstergesidir.

Hindu düşünür Sri Aurobindo'nun da *Gita* hakkındaki düşünceleri dikkat çekicidir. Ona göre insanlığın gerçek kutsal metni *Gita*'dır. O bir kitaptan çok yaşayan bir eserdir ve getirdiği yeni mesaj, bütün çağlara ve toplumlara hitap etmektedir.⁴² Bu kutsal metne duyulan hayranlık, onun evrensel mesajlar içerdiğine dair iddiaların ortaya atılmasına sebep olmuştur.

Örneğin *Gita*, MÖ 3000'li yıllarda yazılmıştır. Ancak Hinduizm'den birkaç bin yıl sonra ortaya çıkmış; hatta günümüzde yaklaşık iki milyar mensubu bulunan Hristiyanlıktaki bazı öğretilerin bile *Gita*'dan aktarıldığını gösteren çalışmalar vardır. Mesela bu kutsal metindeki akıl hocası, Hinduların Rab olarak taptıkları ve aynı zamanda tanrı Vişnu'nun avatarı kabul ettikleri Krişna'dır. Bu çalışmalarda Krişna'nın hayat hikayesi ve tanrısal özellikleri ile İsa'nın hayat hikayesi; hatta göstermiş olduğu olağanüstülüklerin bire bir aynı olduğu söylenmektedir. Her ikisinin de annesi bakiredir. Kundakta konuşmuşlardır. Her ikisi de tanrının yeryüzünde bedenlenmiş formlarıdır. Özellikle sevgi, bilginin üstünlüğü ve eylemlerin gayesine dair öğretiler ortak

---

⁴¹ Sri Swami Swananda, *Bhagavad Gita*, (Himalayas: the Divine Life Society, 2000), VI.

⁴² M. P Bhattathiri, "Gita and Management", *The Internet Journal of Alternative Medicine*, vol. 2, no. 2 (2004): 15-16.

söylemleridir.⁴³ *Gita*'nın daha önce ortaya çıkmış bir kutsal metin olması ve karşılaştırmalarda ortaya çıkan benzerlikler, onun diğer kültürleri etkilediğine dair bir delil olarak görülmektedir.

Diğer yandan İslam alimleri ve diğer kültürlerdeki bilim insanları Hinduizm'i araştırırken sıkça *Gita*'yı referans göstermektedirler. Örneğin El-Biruni'nin 11. asırda Hindistan'daki felsefi, dinî, ananevi havayı anlatırken bir çok kutsal metin varken, sıkça *Gita*'dan pasajlar vermesi tesadüf değildir.⁴⁴ Humbolt'un: " *Dünya'nın hiçbir dilinde bu kadar güzel, böylesine derin bir şiir yazılmamış, yazılamaz da, mısralar olgun meyveler gibi hakikat dolu. O Bütün çağların en felsefi şiiridir*" şeklindeki sözleri fanatik bir Hindu'ya ait sözler olmadığı için dikkat çekicidir.⁴⁵

Hindoloji uzmanı Kemal Çağdaş, *Gita* üzerine yapılan çalışmaları ve ünlü düşünürlerin olumlu kanaatlerini paylaştıktan sonra *Gita*'nın Batı dünyasında hangi çalışmalarla incelendiğine de değinmiştir. Onun ilk tercümesi 1785'te İngilizce olarak C. Wilkins tarafından yapılmıştır. W. Von Schlegel, C. R. S. Pieper (1834) Fr. Lorinser (1889), R. Roxberger (1870), R. Von Garbe (1905) ve Deussen'in çevirileri Batı'nın tanıdığı en eski *Gita* literatürüdür.⁴⁶ Bizdeki çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, *Gita* hakkında Batılı bilim insanlarının bize göre daha öncü ve ciddi çalışmaları bulunmaktadır. Batılı bilim insanları Hinduizm'i anlamak için *Gita*'yı anlamının ne derece önemli olduğunu kavramış oldukları görülmektedirler.

---

⁴³ Kürşat Haldun Akalın, "Krishna'nın Bhagavad Gita'sının İzdüşümü Olarak Günümüzün İncilleri", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 8 (2015), 4: 205-206.

⁴⁴ Çağdaş Kemal, "Bhagavad Gita", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları*, (t.y.): 78 ve 94.

⁴⁵ Yusuf Çetindağ, "Edebiyatımızın Kaynaklarından: Doğu Medeniyeti ve Metinleri", *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, vol. 4/1, sy. II (2009): 2057.

⁴⁶ Geniş bilgi için bkz. Çağdaş, *agm*, 94-95. Ayrıca bu sayfalarda *Gita*'ya verilen önemin bir başka göstergesi olarak, geçmiş yıllarda yapılmış baskılarının çokluğundan bahsedebilir. Onun ilk baskısı 1809 da Kalküta'da yapılmıştır. 1943'den 1949'a kadar 50.000'den fazla nüshası yayımlanmıştır. Bazı matbaalarda 800 düzenlemesi vardır, bunların 25 tanesi çeşitli dillerdedir. Matbaa 20 yıllık bir süre içinde 1.908.750 nüsha basmıştır. Gorakpur'daki bu matbaa *Gita* nüshalarını basan tek matbaa da değildir. Burada bahsettiğimiz tarihler günümüzün teknolojik imkanlarından uzak dönemlerdir ve o dönemin koşullarına göre oldukça yüksek sayılardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHABHARATA DESTANI VE BHAGAVAD GİTA

Destanlar, ait oldukları toplumların kültürel hafıza kartları gibidir. İçerisinde ağırlıklı olarak mitolojik öğeler barındırırsalar da tarihsel gerçeklerden kopuk ve bağımsız olamazlar. Kendisini var eden toplumun dini, sosyal, sanatsal, ekonomik ve gündelik yaşama dair alışkanlıklarını bir sonraki nesile aktarmak gibi önemli fonksiyonları vardır. Ayrıca milletler kendi kökenlerini bu mitolojik destanlara dayandırır. Geçmişten beri var olduğunun ispatıdır. İşte *Mahabharata* da Hintlilerin kökenlerini binlerce yıl öncesine götüren, büyük atalarının serüvenlerini anlatmaktadır.

Mahabharata da diğer destanlar gibi, mitolojik kahramanlar ve olaylarla inşa edilmiş olsa da o günün şartlarındaki Hint toplumunun dini, sosyal, kültürel ve gündelik yaşamlarına dair çok kıymetli bilgiler sunmaktadır. Özellikle onun Gita bölümü, Hinduizm'in temel doktrinlerini başarılı bir şekilde özetlemektedir. Destan dini içeriğinden dolayı kutsanmış, kutsal metin literatürünün en kıymetlileri arasına girmiştir. Öyle ki onu Vyasa isimli yarı tanrısal bir kişiliğe, belki bizim peygamber diyebileceğimiz bir şahsa, atfetmişler. Yine yazıya dökülmesi işini de Ghanesha isimli tanrının üstlendiğini kabullenmişlerdir. Hint toplumu geçmişini bu ve benzeri birkaç destanda bulmuş, geleceğini de yeri geldiğinde oradan esinlenerek dizayn etmiştir.

1.1. MAHABHARATA DESTANI

Smriti metinlerden olan *Mahabharata* destanı, yaklaşık yüz bin beyitten oluşur.⁴⁷ Bu haliyle Homeros'un *İlyada* ve *Odessa*'sından yedi kat daha büyüktür.⁴⁸ Destanın günümüzdeki halini MS II. yüzyılda aldığı düşünülmektedir.⁴⁹ Sanskritçe'de "*Maha*" büyük, "*Bharata*" Hintli⁵⁰ anlamına gelir. Kelimeye *Büyük Hintli* ya da *Hintlilerin Atası* anlamını vermek mümkündür. Zaten metin içinde, eski Hindistan Krallığı'nın hanedanı Pandavalar ile Kauravalar arasında yaşanan taht mücadeleleri anlatılmaktadır.

⁴⁷ Ali İhsan Yitik, "Smriti", *Yaşayan Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 295.

⁴⁸ Yitik, *Hint Dinleri*, 27.

⁴⁹ Aydın, *ADT*, 67.

⁵⁰ Constance A. Jones and James D. Ryan, "Bharata", *EH*, 78-79.

Hintlilerin atası sayılan bu kişilerin başından geçtiğine inanılan birçok olay, destanın genel konusudur.

Destanın yazarı ve kompoze ediliş tarihi bilinmez. Ancak efsaneye göre antik çağlarda yaşamış bilge Vyasa, bu eseri fil başlı Tanrı Ganesha'ya yazdırmıştır.⁵¹ Ülkenin hangi coğrafyasında olursa olsun, Hinduların büyük bir kısmı ahlaki değerlerini ve hayata dair emellerini bu destandan edinir. Kastla ilgili yasaklamanın dışında kalan kutsal bir metindir. Yani her Hindu onu okuyabilmekte, onu dinleyip ondan istifade edebilmektedir. Bu nedenle o, sosyal hayatta Vedalardan daha etkili bir kutsal metindir.⁵²

Mahabharata bir yönüyle tarihi bilgiler veren bir kitap gibi görünse de, fonksiyonları itibariyle dini ve ahlaki meseleleri ele alan bir eserdir. Hanedan bireyleri arasında cereyan eden çatışmalar, aslında Dharma⁵³ ile onun karşısındaki kötü güçler arasında gerçekleşen mücadelelerin sembolik anlatımıdır. İslam kültüründe fazilet ile rezalet olarak kendini gösteren iyi güç ile şer güçler arasındaki savaştır.⁵⁴ Bu metnin yarısından fazlası siyasi, hukuki ve dini konuları ele alır. Belli düzeydeki bu bilgilerin yanında, Hindistan'ın geçmişindeki hakim kültürün özelliklerini, halkın gündelik yaşamını ve değerlerini bu destanda görmek mümkündür. Ayrıca *Mahabharata*'yı birbirine bağlı bölümlerden oluşmuş bir zincire benzetirsek, *Gita* bu zincirin dini doktrinler açısından en zengin halkasıdır.⁵⁵

Mahabharata destanı 18 bölümden oluşur. Bu bölümler: Adiparvan, Sabhaparvan, Vanaparvan, Virataparvan, Udyogaparvan, Bhishmaparvan, Dronaparvan, Karnaparvan, Şalyaparvan, Sauptikaparvan, Striparvan, Şantiparvan, Anuşasanaparvan, Aşvamedhikaparvan, Aşramavasikaparvan, Mausalarparvan, Mahaprasthanikaparvan ve Svargarohana-parvan'dır. Destanın özellikle *Gita* bölümü, Hindular arasında çok meşhurdur ve inananlara tesiri tartışılmaz boyuttadır. Hindular her gün onu okur;

---

⁵¹ Constance A. Jones and James D. Ryan, "Mahabharata", *EH*, 268.

⁵² Yitik, "Smriti", *age*, 295.

⁵³ Mahabharata'da önemi vurgulanmış bir kavramdır. Temel metafizik kanunlar sitemine verilen addır. Dini sorumluluklar, dini törenler, mensubu olduğu kastın kişiye yüklediği vecibeler, buyruklar, adelet, ahlak ve doğru yol olarak tanımlamak mümkündür. 19. yüzyılda Hindistan'da Hinduizm'in eş anlamlısı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu geleneğin mensuplarına göre din "Sanatana Dharma" yani ezeli ebedi şeriat olarak anılır. Daha dünyanın yaratılış evresinde insanın huzurlu bir hayat yaşayabilmesi için tanrı tarafından tesis edilen ve önerilen ilahi kurallar bütünüdür. Bkz. Constance A. Jones and James D. Ryan, "Sanatana Dharma", *EH*, 380; Ayrıca Bkz. Joseph Dowd, "Maximizing Dharma: Krishna's Consequentialism in the Mahabharata", *University of California-Irvine*, vol. 3, no. 1 (2011): 37.

⁵⁴ Gandhi, *age*, 33.

⁵⁵ F. K. Khan Durrani, *the Gita a Criticism*, (Lahore: Tabligh Literature Society, 1929), 18.

köylerde ve kentlerde belli yerlerde toplanarak çeşitli ezgiler eşliğinde dinlerler. *Gita*'nın dili akıcı ve şiirselliği güçlüdür. Bölümün tümünde özlü mesajlar verilir. Hint dini düşüncesi inanç, ibadet, mantıksal çıkarımlar ve felsefeye kadar birçok değerli bilgi sunulur.⁵⁶ Hindu inancının büyük bir kısmı orada özlü bir şekilde anlatılmaktadır. Hatta tanrı bu inançları anlatırken öğrencisini ikna etmek amacıyla ezeli ve ebedi formunu ona gösterir. Bir insanın tanrı ile arada maddesel hiçbir engel olmadan görüşmesi, *Gita*'nın on birinci bölümünde detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bu görüşme Hindular açısından önemlidir ve *Gita*'yı da önemli yapmaktadır.⁵⁷

Mahabharata destanının bir de *Harivamşa* destanı adında eki vardır. Tanrı Vişnu'nun yeryüzündeki avatarlarından biri olan Krişna'nın maceraları bu destanda anlatılmaya devam edilmiştir. Bu da ona *Mahabharata*'nın zeyli niteliğini vermiştir. Bu destan tıpkı *Gita* gibi, Vişnu mezhebi üyeleri tarafından, Vişnu'yu övme aracı olarak kullanılmıştır.⁵⁸

1.1.1. Mahabharata Destanındaki Olay Örgüsü

Edebiyat araştırmaları incelendiğinde, bazı destanların eklemelerle devam ettiğini bazılarının ise yazım sürecini tamamladığını görürüz. Örneğin Kırgızların *Manas* destanı oluşum sürecini devam ettirmektedir. Manas bu haliyle dünyanın en uzun destanı kabul edilmektedir. Ancak *Mahabharata* yaklaşık 100.000 beyit ile oluşum sürecini tamamlamış olup, bu kategorideki en uzun destandır. Bu yüzden burada detaylarına girmeden, *Gita*'da cereyan eden olayları olgunlaştıran süreci görmemiz yeterli olacaktır.

Mahabharata destanının giriş kısmında Ulu Bilge Vyasa,⁵⁹ Ganesha⁶⁰ isimli tanrıya, söylemek istediği *Mahabharata* hikayesini yazması için ricada bulunur. Tanrı Ganesha, Bilge Vyasa'nın bu isteğini kabul eder. Ancak ona hikayeyi yazarken

---

⁵⁶ Yitik, *Hint Dinleri*, 27.

⁵⁷ Robert S. Ellwood and Gregory D. Alles, *the Encyclopedia of World Religions*, "Gita", ed. Robert S. Ellwood, (New York: Facts on File an Imprint and Publishing, 2007), 49. (Buradan sonra bu esere atıf yapılırken, EWR kısaltması kullanılacak.)

⁵⁸ Fatma Hicret Ün, "Karşılaştırmalı Hint ve Yunan Mitolojisi", (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2011), 21.

⁵⁹ Vyasa Vedaları ve *Mahabharata* destanını telif eden rishi olarak bilinir. Ayrıca Yoga Sutra isimli sanskritçe eserinde yazarıdır. Vedaları kendisi yazmamıştır. Değişik bölgelerde farklı risihilerden almıştır. Fakat Mahabharta'yı manevi bir ilham ile ezberinden okuduğu rivayet edilir. Ayrıca bkz. Constance A. Jones and James D. Ryan, "Vyasa", *EH*, 496-497.

⁶⁰ Hindu panteonunda en çok ibadet edilen tanrı olduğu düşünülmektedir. Tanrı Şiva ile Parvati'nin oğludur. Başlı fil kafası, gövdesi insan bedenidir. Tüm engellerin ortadan kalkmasını sağlayan tanrı olarak bilinir. Bkz. Constance A. Jones and James D. Ryan, "Ghanesha", *EH*, 161.

durdurulmaması gerektiğini, eğer buna riayet edebilirse yazabileceğini söyler. Vyasa'da bu şartı kendisini koruma altına alacak şekilde başka bir şart koşarak kabul eder. Vyasa'nın şartı, Tanrı Ganesha'nın kendisine söylenenleri tam olarak anlamadan yazmaya geçmemesidir. Her iki taraf da rıza gösterir ve Vyasa hikayeyi anlatmaya başlar.⁶¹

Anlatıldığına göre Büyük Kral Santanu ülkesinde gezinirken çok güzel bir kadın görür ve o kadına, "Kim olursan ol mutlaka benim karım olmalısın", der. Kadına masum aşk duygularıyla krallığını, zenginliğini ve hayatını sunar. Kadın, kralın evlenme teklifini içtenlikle kabul eder; ancak ona bazı şartlar sunar. Kral da dahil krallıktaki hiç kimse, ona kim olduğunu, nereden geldiğini ve yaptığı şeyleri niçin yaptığını sormayacaktır. Eğer bu şartlara uyulmazsa hemen çekip gideceğini söyleyen kadın, kraldan yemin ister. Kral şartları kabul eder ve görkemli bir düğünün ardından uzun süreli mutlu bir evlilik hayatı yaşarlar. Zamanla çocuk sahibi olmaya başlarlar. Ancak garip bir şekilde kadın, dünyaya gelen çocuklarını daha birkaç günlükken götürüp Ganj nehrinde öldürmektedir. Doğal olarak kral bu durumdan rahatsızdır, ancak ona da yemin verdiği için hiçbir şey soramamaktadır. Bu durum sekizinci çocuğun doğumuna kadar devam eder ve sekizinci çocuk doğduktan sonra kral dayanamaz ve eşine engel olmaya çalışır. Ona yaptığının bir vahşet olduğunu, bunu yapmaya devam edemeyeceğini söyler. Kralın bu karşı çıkışı, kadının ona bütün hakikati açıklamasıyla sonuçlanır. Kadın kendisinin Tanrıça Ganga⁶² olduğunu ve bu dünyaya tanrısal bir görevi insan bedeninde yerine getirmek üzere gönderildiğini söyler. Kendisine bu görevi veren de Ulu Vasistha'dır.⁶³

Tanrıça Ganga'nın anlattığına göre, Ulu Vasistha'nın hükümlerinde bulunan bir yere gitmeye giden ölümsüz Vasular, orada Vasistha'nın güzel ineği Nandini'yi görürler ve ona hayran kalıp yüksek sesle dua ederler. İçlerinden biri bu ineği alıp sütü ile dünyadaki bir dostunu ölümsüz yapmak ister. Bunun için kocasından ısrarla ineği çalmasını ister. Başlangıçta bunu kabul etmeyen koca, daha sonra eşinin ısrarlarına dayanamayıp ineği çalar. Gittiği yerden geri dönen Vasistha, derin iç görüşü ile bütün olup biteni öğrenir ve bu işi yapan Vasular'ı lanetler. Bu lanete göre sekiz

⁶¹ C. Rajagopalachari, *Mahabharata Retold by*, ed. Jay Mazo, (y.y: International Gita Society, t.y.) 5. Bu eserde *Mahabharata* destanı nesirleştirilmiştir. Olay örgüsü bu kitaptan Türkçeye çevrilerek oluşturulmuştur.

⁶² Constance A. Jones and James D. Ryan, "Ganga", *EH*, 164.

⁶³ Protap Chandra Roy, *the Mahabharata*, (Kalküta: Bharata Press, 1884), 293-294; Ayrıca bkz. C. Rajagopalachari, *age*, 7.

suçlu Vasu yarı tanrısal varlıklar olmalarına rağmen, insanlar gibi doğum yoluyla dünyaya gönderileceklerdir. Dünya hayatı onlar için bir cezadır. Laneti öğrenen Vasular pişman olurlar ve Ulu Vasistha'ya kendilerini bağışlaması ve laneti kaldırması için yalvarırlar. Vasistha onlara çok öfkelidir; ancak yine de bir kolaylık sağlar: İneği çalan Vasu hariç, diğer Vasular dünyaya gönderildikten kısa bir süre sonra tekrar ölümsüzler alemine dönebileceklerdir. İneği çalan Vasu ise dünya hayatını uzun bir ömürle yaşayacaktır. Vasular bunu sevinçle karşılayıp, kendilerini dünyaya getirmesi için Tanrıça Ganga'dan ricada bulunurlar. O da bunu kabul eder.⁶⁴

İşte bütün bu olanların sonrasında Vasulardan yedi tanesi doğduktan kısa bir süre sonra tekrar ölümsüzler alemine dönmüşlerdir. Ancak sekizinci Vasu Kral Santanunu'nun dayanamayıp yemini bozması ile dünyada kalmıştır. Sekizinci Vasu'nun dünyada kalması ilahi plan dahilindedir. Tanrıça Ganga bu gerçekleri Kral Santanu'ya anlattıktan sonra sekizinci çocuğu da alır ve ortalıktan kaybolur. Sekizinci çocuk ileride destanın kahramanlarından biri olacak olan Bishma'dır.⁶⁵

Kral Santanu bütün dünyevi zevklerden vazgeçerek ülkesini münzevi bir hayatla yönetmeye devam eder. Bir süre sonra, Tanrıça Ganga oğlu Bishma'yı tanrılar tarafından eğitilmiş ve askeri yeteneklerle donatılmış bir genç olarak dünyaya geri getirir ve kral olan babasına teslim eder. Kral, tanrılar tarafından yetiştirilmiş bir oğul sahibi olmanın sevinci ile onu taht varisi yapıp kendi tahtına çıkarır. Bir müddet sonra kral bir nehir kenarında gezinirken, güzel kokular yayan bir bakire ile karşılaşır. Eski karısı Tanrıça Ganga'dan beri nefisini dizginleyen kral, bu bakire ile karşılaşınca yeniden aşık olduğunu hisseder. Bu kızı balıkçı olan babasından istemeye gider; ancak kızın babası krala kızını vermeyi doğacak çocukların taht varisi olması şartı ile kabul edebileceğini söyler. Kral Santanu oğlu Bishma'ya böyle bir haksızlık yapamayacağını düşünerek bu evlilikten vazgeçer. Ancak isteğine ulaşamamanın verdiği kederle hastalanır. Babasının durumunun farkında olan oğlu, kadının babası ile konuşmaya gider. Balıkçı aynı şartları ona da söyler. Bishma balıkçıya bütün şartları kabul ettiğini, tahta kendisi değil de kardeşinin çıkacağını; hatta daha sonra çocuklarının sorun olmaması için asla evlenip çocuk sahibi olmayacağını söyler. Bishma'nın bu davranışı üzerine tanrılar kendisine çok zor bir görevi yerine getiren manasında "Bishma" ismini verirler. Böylece Kral Santanu, bakire Satyavati ile evlenir. Bishma ise Büyük

⁶⁴ Protap Chandra Roy, *age*, 197 ve 295-296; Ayrıca bkz. C. Rajagopalachari, *age*, 8.

⁶⁵ C. Rajagopalachari, *age*, 8; Ayrıca bkz. Constance A. Jones and James D. Ryan, "Bhishma", *EH*, 84.

Krukişetra savaşına kadar herkes tarafından ailelerin babası olarak onurlandırılmış ve tapılma derecesinde saygı görmüştür.⁶⁶

Kralın Satyavati ile evliliğinden iki erkek çocuğu olur. Bunlardan biri katıldığı bir savaşta ölür ve çocuğu olmadığı için yerine kardeşi Vichitravirya tahta geçecektir ancak o reşit olana kadar yönetimi Bishma devralır. Genç kral reşit olduktan sonra Bishma onu Ambika ve Ambalika isimli iki prenses ile evlendirir. Ambika'dan Dhritarashtra, Ambalika'dan ise Pandu adlı iki oğul sahibi olur.

Vichitravirya'nın tahtına büyük oğul Dhritarashtra geçme hakkına sahiptir ancak kör olduğu için küçük kardeşi Pandu bu görevi üstlenir. Daha sonra, Pandu krallığı döneminde bir hata yapar ve kefareti için ormana inzivaya çekilir. Yanında eşleri Kunti ve Midra da vardır. Orada beş oğul olur. Bunlar daha sonra Pandavalar olarak isimlendirilecektir. Kral Pandu ölür. Pandavalar çocukluklarından itibaren bilge kişiler tarafından ormanda yetiştirilirler. En büyükleri Yudhisthira on altı yaşına geldiğinde, beş kardeş, rişiler tarafından ailenin en büyüğü ve saygıdeğer atası Bishma'ya teslim edilir. Hastinapura'ya döndüklerinde Vedalar üzerinde eğitim alırlar. Onları kıskanan Kauravalar (Kör Dhritarashtra'nın 100 oğul) Pandavaları yok etmek için birçok yola başvururlar. Amaçları ülkenin yönetimini tamamen ellerinde bulundurmadır. Sonunda ailenin başkanı Bishma, aralarında barış sağlamak için devreye girer ve her iki aileyi kendi ayrı başkentleri olan Indraprastha ve Hastinapura'dan ülkeyi yönetmeleri için gönderir. Barış içinde ülkeyi yönetmeye başlarlar. Bir süre sonra iki amcaoğul aile Kışetriya kastının kuralları çerçevesinde bir oyun oynarlar. Oyunda Kauravaların temsilcisi, Pandavaların temsilcisini yener. Pandavalar oyunu kaybettikleri için kural gereği yönetimi diğerlerine bırakır. On üç yıl sonra gelip yönetimi geri alacaklardır. Pandava kardeşler eşleri ile birlikte ormana çekilirler ve on iki yılı orada geçirirler.⁶⁷

On üçüncü yılın başında yönetimi almak için geri dönerler. Ancak Kauravaların başı Duryodhona bunu reddeder ve bu olay Büyük Kurukişetra Savaşı'nı⁶⁸ başlatan sebeptir. Destanda bu süreçten sonra yaşanan olayların anlatıldığı bölüm *Gita*'yı oluşturur.

Savaş öncesinde Pandavalar'dan Ajuna, şahsi arabası ve özel arabacısı Krişna ile savaş meydanına gelir. Her iki aile ve askerleri karşılıklı olarak meydana toplanmıştır.

⁶⁶ C. Rajagopalachari, *age*, 9; Ayrıca bkz. *Gita* 2/4.

⁶⁷ C. Rajagopalachari, *age*, 6; Ayrıca bkz. Constance A. Jones and James D. Ryan, "Pandavas", *EH*, 322.

⁶⁸ Constance A. Jones and James D. Ryan, "Kurukshestra", *EH*, 253.

Arjuna okçuluğu ile meşhurdur ve eline yayını alıp okunu yerleştirir. Ok atıldığında savaş başlayacaktır. Arjuna hedef almışken gereğinden fazla duraksar. Arabacısı Krişna, ters giden bir şeyler olduğunu fark eder. Arjuna'ya seslenip neden oku atmadığını sorar. Arjuna elindeki ok ve yayı yere fırlatır. Bu duruma şaşırın Krişna neden bunu yaptığını sorar. Arjuna, başlatmak üzere oldukları savaşın anlamsız olduğunu ve amca çocukları olan her iki grubun zalimce birbirlerinin kanlarını dökeceğini, böyle vahşice bir şeyin kendisine yakışmadığını ve buna vicdanının el vermediğini söyler.⁶⁹

Bunları duyan Krişna hayrete düşer ve senin gibi güçlü kuvvetli bir Kışatriya kastı mensubu nasıl böyle düşünür, der. Karşı taraftaki insanlar senin akrabalar olabilir; ancak bu onların yaptıklarının haklı olduğunu göstermez. Sen içinde bulunduğun kastın gereklerini yerine getirmekle mükellefsin. Bu şekilde merhamet etmek senin sorumluluğunu aşar, der. Arjuna, Krişna'nın uyarısını ciddiye almaz. Karşı tarafta benim kuzenlerim hatta bana ders veren hocalarım, aynı şekilde bu tarafta kardeşlerim ve üstatlarım var. Bu savaş hepsinin yok olmasına sebep olacak ve ben bu savaşı başlatamam. Ülkeyi savaşmak pahasına onlar yönetmek istiyorlarsa, ben hakkımdan feragat ediyorum. Sırf onlar ve kardeşlerimin yaşaması için, der.⁷⁰

Bunun üzerine Krişna hiddetlenir ve bazı dini kuralları hatırlatır. Ama Arjuna'nın geri adım atmadığını görünce o güne kadar gizlemiş olduğu büyük sırrı açıklar. Arjuna'ya madem bir insan olarak sen benim sana söylediklerimden etkilenmedin, sadece sana diyorum ki, ben Tanrı Vişnu'yum. Arjuna'nın gözleri önünde kendi kozmik yapısını ortaya serer. Arjuna neye uğradığına şaşırılmış bir vaziyettedir. Tanrı Vişnu'nun kozmik yapısı karşısında mest olmuştur. İşte o anda Tanrı Vişnu'yu görmüş olmanın verdiği heyecan ve aşkla bütün hakikatleri öğrenmek için efendisine sorular sormaya başlar.⁷¹ Vişnu, Arjuna'nın akrabalarını öldürmekten korkmaması gerektiğini; çünkü ölen ya da yok olanın bu dünyaya ait pis bedenler olduğunu, insanın içindeki Atman denen özün asla yok olmadığını söyler. Böylece akrabalarının günaha bulaşmış bedenleri yok olacak ve içlerindeki tanrısal öz olan Atman, Brahman'a kavuşmak ve kendini temizlemek için yeniden reenkarnasyon yolu ile başka bir bedende bu dünyaya gelecektir, der.⁷²

---

⁶⁹ *Gita*, 1/1-46.

⁷⁰ *Gita*, 2/1-9.

⁷¹ *Gita*, 11/1-55.

⁷² *Gita*, 2/16-30.

Tanrı Brahma'ya ulaşmanın hangi yollarla olacağını, insanın hangi eylemlerden sorumlu olduğunu Arjuna'ya anlatır. Amacı, Arjuna'nın içindeki şüpheyi yok etmektir. Yüce Varlık'ın mahiyetini, dört kast ve onların görevlerini, cismani ve şuurlu parçaları bakımından kainatın yapısını, kişinin kendisini gerçekleştirmesinin farklı yollarını, hayatın değişen ve değişmeyen amaçlarını ve kesin kurtuluş yolu olarak Vişnu'ya bağlılığı, gerçek dindarlık gibi konuları Arjuna'ya aktarır. Artık Arjuna, Tanrı Vişnu ile arada hiçbir engel bulunmaksızın görüşüp, öğrenmesi gerekenleri öğrenmenin vermiş olduğu aşk ve şevkle, Kurukişetra savaşını başlatır.⁷³ Yapılan savaş Pandava kardeşler, yani iyiliğin temsilcileri kazanır. Onlar ülkeyi 36 yıl boyunca yönetirler ve sonrasında yönetimi torunları Pariksit'e bırakarak sade bir yaşam için ormana çekilirler.⁷⁴ Destan bu şekilde sonlanır.

1.2. BHAGAVAD GİTA

Bhagavad kelimesi “tanrı, ulu”, *Gita* kelimesi ise “şarkı, ezgi” anlamına gelir. *Bhagavad Gita* dilimize “Tanrı'nın Ezgisi” şeklinde tercüme edilmiştir. Onun MÖ II. asır ile MS II. asırlar arasında günümüzdeki şeklini aldığı düşünülmektedir.⁷⁵ *Gita*, *Mahabharata* destanının altıncı kitabının bölümlerinden biridir. Tamamı on sekiz bölüm ve yedi yüz beyitten oluşmaktadır.⁷⁶ Her bir bölüm kendi içinde belli konuları ele alır. Bozulan ilahi düzeni yeniden kurmak için avatarası Krişna'yı kullanan Tanrı Vişnu bu ezgiyi, destanın başkahramanı Arjuna'ya söylemiştir.⁷⁷ Bizzat Tanrı Krişna tarafından varlığın mahiyeti, yoganın çeşitleri, tanrıya ulaşmanın yolları, kastlar ve görevleri, Atman ve Dharma Arjuna'ya açıklanmıştır.⁷⁸ Bu açıklamalar, Arjuna'nın nezdinde her Hindu için yapılmıştır. *Gita*'da Veda döneminin güneş tanrısı Vişnu ele alınmaktadır. Samkhya Yoga felsefesi de burada kendine yer bulur. Vasudeva kültürü, çoban kahraman Krişna'yı, Upanishadlar'daki Brahman felsefesini, az da olsa Budistik düşünceyi konu eder. *Gita*'nın tüm bu hususları biraz da materyalist düşüncelerle karıştırıp bir potada erittiği düşünülmektedir.⁷⁹

⁷³ *Gita*, 18/1-78.

⁷⁴ C. Rajagopalachari, *age*, 4.

⁷⁵ Robert S. Ellwood and Gregory D. Alles, “Bhagavad Gita”, *EWR*, 49.

⁷⁶ Korhan Kaya, *Hinduizm*, (Ankara: Dost Yayınevi, 2011), 56-57.

⁷⁷ Aydın, *ADT*, 67.

⁷⁸ Robert S. Ellwood and Gregory D. Alles, “Bhagavad Gita”, *EWR*, 49.

⁷⁹ Cemil Kutlutürk, “Upanişadlar'ın Hint Kutsal Metinleri Arasındaki Yeri ve Önemi” (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2009), 68.

Gita, Hindistan’da pek çok Hindu rahibi tarafından ezbere bilinir.⁸⁰ O, Upanişad özellikleri gösteren kutsal bir metindir.⁸¹ Bununla beraber yoga kitabı olarak algılanan *Gita*, teistik yoganın kutsal kitabı gibidir. Her bir bölümü ayrı bir yoga türünü ortaya koyar. Tanrı Brahma ile ezeli ve ebedi birlikteliği de vurgular.⁸² Bu birlikteliğin sağlanmasında yoga önemli bir vasıtaadır. *Gita* ilahi birlikteliği tesis etmek için başka yollar da gösterir. Örneğin eylem halinde olmayı över. Eylemsizliği seçip züht hayatı yaşamının karşısında durur. Gerçek züht hayatının eylemlerin semerelerinden vazgeçmek olduğunu söyleyerek zahitliğe yeni bir tanımlama yapar. Tanrı’ya bağlılığı vurgular. Yanlış eylemlerde bulunup, zihnin endişelerle dolmasını engellemek için sarsılmaz bir zihin dünyasının geliştirilmesi üzerine yoğunlaşır. Her insanın gerçek mücadelesinin karmalar ve yeniden doğum döngüsünden kurtulmak olduğunu metaforik olarak açıklar.⁸³

Gita’da kozmik gerçekler ön planda tutulsa da, kahramanların özelliklerine uygun metaforik anlatımlar yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Örneğin Krişna Arjuna’ya, Arjuna da Krişna’ya değişik şekillerde hitap etmektedir. Arjuna Krişna’ya hitap ederken, “ey bitip tükenmek bilmeyen, yorulmak bilmeyen, düşmanları yok eden, inek çobanı, ele geçiren, duyuların sahibi, kainatın sığınağı, insanoğlunun kurtarıcısı, mabutların yüce rabbi, rablerin rabbi, nilüfer gözlü, ışık saçan, uzun saçlı, ifrit Keşin’i yok eden, tanrıça Lakshimi’nin kocası, Madhu’yu yok eden, en yüce ruh, yüceler yücesi rab, en ali varlık, Vrişni’nin soyundan gelen, Vasudeva’nın oğlu, her şeye nüfuz eden, Yadu’nun soyundan gelen ve yoganın rabbi” ifadelerini kullanır.⁸⁴

Aynı şekilde Krişna Arjuna’ya hitap ederken “Bharata’nın soyundan gelen, Bharatalar’ın en iyisi, uykuyu fethetmiş olan, hep uyanık olan, servet edinen, okçu, Kunti’nin oğlu, Kurular’ın evladı, Kurular’ın kahramanı, Kurular’ın en iyisi, Pandu’nun oğlu, düşmanlara eziyet eden, Partha’nın oğlu ve yayı her iki eliyle kullanabilen” ifadelerini kullanır.⁸⁵ Hem Krişna için hem de Arjuna için kullanılan bu sıfatlar, onların özelliklerini vurgulamaktadır. Ayrıca bu sıfatların kullanılması, eseri okuyana kahramanları tanıtmaya açısından da önemlidir.

⁸⁰ Nasuh Günay, “Yoga’nın Kökenleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 19 (2007): 56.

⁸¹ Günay, *agm*, 56.

⁸² Günay, *agm*, 57.

⁸³ Constance A. Jones and James D. Ryan, “Bhagavad Gita”, *EH*, 73.

⁸⁴ Gandhi, *age*, 245-246.

⁸⁵ Gandhi, *age*, 246.

Gita'nın her bir bölümü belli sayıdaki şiirsel sözlerden oluşur. Bu bölümlerde Arjuna genellikle Tanrı Krişna'ya sorular sorar. Bu sorular, yaşanan olayların akışına gizlenmiş görünse de bariz bir şekilde dinin temel öğretileri ve felsefesine dair sorulardır. Her Hindu'nun merak edip sorabileceği, cevaplarına göre hayatını şekillendirmek isteyeceği türden olan bu sorular ve cevapları *Gita*'nın on sekiz bölümü boyunca işlenir. Bu bölümleri sırasıyla tanımamız uygun olacaktır.

Birinci bölüm 46 beyitten oluşmaktadır. Bu bölüm "Orduların Gözlenmesi" adıyla bilinir. Burada Kauravalar'ın atası Diritarasta, Sancaya isimli yardımcısından savaş alanında gördüklerini anlatmasını ister. Savaş alanında Hindistan'ın o dönemdeki tüm güçlü savaşçıları toplanmıştır. Destanın başkahramanı Arjuna, yanında Krişna ile savaşı başlatmaya hazırlanmaktadır. Ancak Arjuna'nın zihninde bazı sorular vardır. Çünkü savaşmak üzere hazırlandığı kişiler kendi ailesinden bireylerdir ve hepsi değerli insanlardır. Kişetriya kastına mensup biri için savaşmak ve öldürmek sıradan bir iştir. Ancak karşısında aile fertleri olunca, içindeki merhamet duygusu ağır basar. Hatta böyle bir eylemin büyük bir günaha sebep olacağını düşünmektedir. İçinde hissettiği bu bunalım onu savaştan vazgeçmeye iter. Bölüm onun savaşmaktan vazgeçtiğini söylemesiyle sonlanır.⁸⁶

İkinci bölümün beyit sayısı 72'dir. Bölüm "Ruhun Yapısı" diye adlandırılır. Bu bölümde Arjuna'nın savaşmaktan vazgeçmesine karşı çıkan Krişna, onun zihnini meşgul eden düşünceleri yanlış ve gereksiz bulduğunu söyler. Bunu ispatlamak için bedeninin fani olduğunu, ona nüfuz etmiş olan Atman'ın ise ebediliğini hatırlatır. Doğmuş olanın öleceği ölmüş olanında doğacağı kesin ise, bu savaşta birilerini öldürerek kötülüğü yok etmenin endişelendirecek bir tarafı olmadığından bahseder. Kişetriya sınıfının sorumluluklarını hatırlatır ve yogadan bahseder. Eylemde bulunmayı, onların olumlu sonuçlarını amaç edinmenin yanlışlığını, Atman'ı, nefsin arzu ve dizginlenemeyen isteklerine boyun eğmemeyi telkin eder. Kişinin huzura kavuşması için duygularını, özlemlerini ve arzularını nesnelere yoğunlaştırmaktan koruması gerektiğini söyler. Bu tür nasihatlerle bölüm sonlanır.⁸⁷

Üçüncü bölümün beyit sayısı 43'tür. Bölüm "Eylem Yolu" ismi verilmiştir. Bölümün genelinde eylemin ve eylemsizliğin ölçütlerinden bahseder. Eylemin eylemsizlikten üstünlüğünden ve eylemlerin fedakarlıkla ifa edilmesinin o eylemi

---

⁸⁶ *Gita*, 1/1-46.

⁸⁷ *Gita*, 2/1-72.

yüceleştireceğinden bahsedilir. Tanrı'nın kendisi dahi hiçbir ihtiyacı olmadığı halde eylem halindedir. Sürekli yaratır. Eylemlerin sonuçlarından kişinin sorumlu olduğu o yüzden bilinçli hareket etmesi gerektiği yönünde telkinlerde bulunulur. Bilgi sahibi olmanın eylemleri makbul seviyeye yükselteceği bildirilir. Menfaat gütmeyen bir anlayışla eylemlerde bulunmak esastır. Bu bölümün genelinde eylemin özellikleri anlatılır.⁸⁸

Dördüncü bölümün tamamı 42 beyittir. "Bilgi Yolu" adıyla bilinir. Bu bölümde öncelikle tanrı kendi doğumlarından ve doğum sebeplerinden bahseder. Avatara inancını açıklar. İnsanlara ne şekillerde yakınlaştığını anlatılır. Dört temel kastı yarattığını da burada bildirir. Yoginin bazı özelliklerini sıralar. Eylemlerin ve eylemsizliğin faziletlerini açıklar. Brahman'dan bahseder. Fedakarlık ve kurban sunularının çeşitlerini anlatır. Bilgi sahibi olmanın kurtarıcılığını dile getirir. İlmin bütün şüpheleri yok ettiği ve Arjuna'nın da cehaletinden dolayı vazifesini yapmakta şüphe duyduğu hatırlatılarak bölüm bitirilir.⁸⁹

Beşinci bölümün adı "Eylemden Vazgeçme Yolu" dur ve 29 beyitten oluşur. Burada eylemleri bırakmaktan kasıt eylemsiz bir hayat değil, onun getirilerinden ve maddesel beklentilerden vazgeçmedir. Bu durumun nasıl olması gerektiği ve faziletleri bu bölümde açıklanır.⁹⁰

47 Beyitten oluşan altıncı bölümün adı "Meditasyon Yolu" dur. Bölümün öncelikli konusu Hindu dervişlerdir. Onların özellikleri sıralanır. Değinilen diğer bir konu ise yoganın nasıl yapılması gerektiğidir. Yogayı ifa etmek için hangi koşulların elverişli olduğu açıklanır. Son olarak ise, insan nefsinin maymun iştahlılığı ve kontrol altına alınmasının zorunluluğu üzerinde durulur.⁹¹

Yedinci bölüm 30 beyitten müteşekkildir. Bölümün adı "Tanrı Bilgisi ve İdraki" dir. Bu bölümde tanrı kendi yüceliklerini sayar ve bilinmesi gereken yegane varlığın kendisi olduğunu belirtir. Onu bilmenin zorluğu açıklanır. Bu zorlukları aşmanın yolları tarif edilir. Üç guna⁹² (kuvvet) ilk olarak burada anlatılır. Bölüm Tanrı'ya sığınma ve bağlılığın yücelikleri ile tamamlanır.⁹³

---

⁸⁸ *Gita*, 3/1-43.

⁸⁹ *Gita*, 4/1-42.

⁹⁰ *Gita*, 5/1-29.

⁹¹ *Gita*, 6/1-47.

⁹² Shamkya felsefesinde, insanın üç istidatına guna denir. Bunlar Satva, Tamas ve Rajas olarak adlandırılırlar. Hem Ajurveda tıbbında hem de Hindu felsefesinde eylemlere belli koşullarla ve diyetlerle değer biçecek ortak vasıtaları ifade etmektedir. Guna bizzat eylemsizliktir. Satva guna

Sekizinci bölümde 28 beyit vardır ve “Merhametli Tanrı” ismiyle bilinir. Arjuna, görünen alem ile ancak duyuların ve nefsin ötesine geçildiğinde idrak edilebilen alemin ayrımının nasıl yapabileceğini burada öğrenir. Bu durum, Krişna tarafından kısmen açıklanır. Geriye kalan beyitlerde ise Brahman’da bütünleşmenin metotları anlatılır ve ona ulaşıldığında artık tekrar doğumların olmayacağı hatırlatılır.⁹⁴

Dokuzuncu bölümün toplam beyit sayısı 34’tür ve “Adanmışlığın Gizli Hazinesi” ismiyle bilinir. Manevi şuurlanma (Vicana)nın bilgisi bu bölümde açıklanır. Tanrı yine burada kendini anlatır ve yüceliklerini sıralar. Mabut adı altında ibadet edilen her varlığın aslında Brahma’yı temsil ettiği ifade edilir. Hepsine yapılan ibadetlerin aslında Brahma’ya yapıldığını bildirir. İbadetlerde ve sunularda samimi olmanın önemi vurgulanır.⁹⁵

Onuncu bölümün adı “Tanrı’nın Yücelikleri” olarak bilinir ve tamamı 42 beyittir. Tanrı her şeyin kaynağı olduğunu, erdemli davranışların kendinden doğduğunu bu bölümde tekrar hatırlatır. Yedi yüce kişi, Kadim dörtlü ve Manular’ın onun gönlünden doğduğunu dünyadaki diğer varlıklarınsa bu sayılan kişilerden doğduğunu bu bölümde bildirir. Arjuna tanrıya ilahi tecellisinin mahiyetini sorar. Tanrı da yaklaşık yirmi beyit boyunca, her nesnenin, her canlının en muhteşem, en güzel ve kudretli olan hangi özelliği varsa bizzat kendisinin o olduğunu anlatır. Bütün bu saydığı varlıklarınsa aslında tanrının sadece bir cüzüne ait olduğunu da bildirir.⁹⁶

On birinci bölümün beyit sayısı 55’tir. Bu bölüme Evrensel Formun Görüntüsü denilmiştir. Tanrı aşkını öğrenmek isteyenler için bu bölüm son derece önemli kabul edilmiştir. Arjuna burada artık tanrının kozmik yapısını görme konusunda sabırsızlandığını dile getirir. Tanrı da bunun ancak kendisine vereceği ilahi gözlerle mümkün olacağını söyler. Nitekim kendisine verilen ilahi gözlerle Arjuna tanrının gerçek halini görür. Bilinen bütün varlıkların ve evrenin bir bütün halinde tanrıda mevcut olduğunu anlatan tasvirler yapılır. Gerçekleşecek olan savaşta kaderi belli olan akrabalarının ölümlerini ve yeniden doğumlarını Arjuna bu anda seyrederek. Daha sonra

---

temizlik ya da saflıktır. Benzer şekilde Rajas guna hareketin bizzat kendisi olmayan eylem gücüdür. T. Subbarayadu, Maheshwari Rambai ve G. S. Rama Krishna, “Gunas”, *International Journal of Resaerch in Management*, vol. 3, no. 2 (2012): 148.

⁹³ *Gita*, 7/1-30.

⁹⁴ *Gita*, 8/1-28.

⁹⁵ *Gita*, 9/1-34.

⁹⁶ *Gita*, 10/1-42.

Arjuna tövbe ve dua eder. Onun bir kez daha tanrıyı seyretmek istediğini söylemesiyle bölüm son bulur.⁹⁷

On ikinci bölüm 20 beyitten oluşmaktadır. Bölümün ismi “Adanmışlık Yolu” dur. Arjuna bu bölümde Krişna’ya en iyi yoginin kim olduğunu sorar. Krişna da en iyi yoginin tüm özelliklerini anlatır. Arjuna’ya tavsiyelerde bulunur. Dharma kanunlarına uymanın bu işin sırrı olduğunu bildirmesiyle bölüm sona erer.⁹⁸

On üçüncü bölüm 34 beyitlidir. “Madde İle Ruh’nun Farkı” ismiyle bilinir. Bu bölümde beden ile bedenin mahiyeti anlatılır. Bedeni bilmenin hakiki beni bilmekle aynı olduğu ifade edilir. Onun uğradığı değişikliklerin neler olduğu nereden geldiği anlatılır. Bedende bulunan Atman ve onun özü olan Brahman’a tekrar burada değinilir. Maddi alemin cevheri (prakriti) ve kainatın canı olan semavi varlık (puruşa) burada anlatılır.⁹⁹

On dördüncü bölümün 27 beyiti vardır. Buraya “Maddesel Yapının Üç Yönü” (Üç Guna) ismi verilmiştir. Prakritiyi oluşturan bu üç guna burada açıklanır. Bu kuvvetler (gunalar) insan hayatında olumsuz tesirler yapmaktadır. Bunların tesirinden kendini koruyabilmiş insanların özellikleri de tek tek sıralanır.¹⁰⁰

On beşinci bölümde bulunan beyit sayısı 20’dir. Bölüm “Yüce Kişi” adı verilmiştir. Bu bölümde gunaların etkisinde kalmayan, nefisini terbiye eden, tanrıyı ve özelliklerini hakkıyla bilen kişiler anlatılır. Onların varoluşları nelerdir, tek tek tasvir edilir.¹⁰¹

On altıncı bölümde 24 beyit vardır. Bölüm “Ruhani Olan ve Ruhani Olmayan Yapılar” diye bilinir. İlahi niteliklerde doğmuş kişilerde rastlanan özellikler bu bölümde sıralanır. İfrit yani şeytani özellikleri taşıyan kişiler de burada tasvir edilmiştir. Onların tanrıyı inkar eden düşünce yapıları ve dünya malına olan düşkünlükleri anlatılır. Tanrı bu kişileri öldüklerinde tekrar ifrit kökenli kişilerin rahimlerine atacağını bildirir. Şehvet, gazap ve açgözlülük cehennem kapısı olarak anlatılır. Tanrı, iyi ve doğru olanı bulmayı tavsiye ederek bölümü sonlandırır.¹⁰²

On yedinci bölüm 28 beyitle tamamlanır. Ona verilen isim “Üç Türlü İnanç” tır. Bu bölüm yine Arjuna’nın bir sorusu ile başlar. Onun sorusu çerçevesinde mabutlara tapanlar, ifritlerle yarı-ifritlere tapanlar ve ölmüş atalarının ruhuna tapanların durumu

---

⁹⁷ *Gita*, 11/1-55.

⁹⁸ *Gita*, 12/1-20.

⁹⁹ *Gita*, 13/1-34.

¹⁰⁰ *Gita*, 14/1-27.

¹⁰¹ *Gita*, 15/1-20.

¹⁰² *Gita*, 16/1-24.

açıklanır. Hangi özellikteki insanların ne tür yiyecekleri sevdiği yine bu bölümde detaylandırılır. Kurban sunularındaki niyetlerin ehemmiyeti hatırlatılır. Zahitliğin uygun olan formları bildirilir. Uygun olmayan riyazet ise eleştirilir. Sağlam inançla yapılması gereken uygulamalar dillendirilir.¹⁰³

Son bölüm olan on sekizinci bölüm en çok beyit sayısına sahiptir. Toplam 78 beyittir. İsmi ise “Özgürlük Yolu”dur. Bu bölümde öncelikle güzel insanların güzel vasıfları anlatılır. Bu yaklaşık 30 beyit boyunca devam eder. Doğru yol ve doğru davranış için tavsiyelerde bulunulur. Bunlar Tanrı’nın adeta son nasihatleri gibidir. Birkaç beyitte kastlar ve görevlerine dair bilgiler verilir. Bu görevleri yerine getirerek insanın kemale ereceği bildirilir. Yine kemale ermiş kişinin Brahman’a nasıl erişeceği anlatılır. Benlik fikrinden uzaklaşılması gerektiği söylenir. Zahitlikten ve ilimden uzak olan kişinin durumu hatırlatılır. *Gita*’yı okumanın ilim kurbanı olduğu hatta dinlemenin dahi birçok fayda sağlayacağı söylenir. Arjuna bu bölümde Tanrı’nın emirlerine harfiyen uyacağını belirtir. Destanın başında ismi geçen Sanjaya’nın¹⁰⁴ şahit olduğu şeyler karşısında memnuniyet duyduğunu dile getirmesiyle bölüm son bulur.¹⁰⁵

Gita, on sekiz bölümü boyunca farklı konuları ele alır. Ancak her bölümün içine yerleştirilmiş, özenle işlenmiş dini kavram tanrıdır. *Gita* bir çok bölümde tanrıyı tanıtır, bütün varlıkların ana unsurunun tanrı olduğu vurgular ve nihai bir hedef olarak ona ulaşmayı, kendisine inananların önüne ulvi bir amaç olarak koyar. Bunun yanı sıra ona ulaşmanın yolları nelerdir, inanç sahibi nasıl bir disiplinle bu hedefe ulaşır, detaylarıyla açıklar. Bu nedenle *Gita*’da öncelikli araştırılması gereken konu nihai bir hedef olarak tanrı kavramı ve bu hedefe ulaşmanın yollarıdır.

1.3. BHAGAVAD GİTA’DA TANRI ANLAYIŞI

Hinduizm’de tanrı tasavvuru, diğer dinlerinkinden birçok farklılıklar göstermektedir. Dinler tarihi araştırmacılarının genel kanaati, bu dinin çok tanrılı bir inanç sistemine sahip olduğudur. Ancak bu dinde politeizmin, monoteizmin ve henoteizmin çeşitli yansımalarına da rastlanır. Bu durum kutsal metinlerin çeşitliliğinden ve halk ile din adamlarının algı ve ilgi düzeylerindeki farklılıklardan kaynaklanır. Aydın din adamları

¹⁰³ *Gita*, 17/1-28.

¹⁰⁴ Sanjaya, Kurukşetra savaşı başlamadan önce kör Kral Diritarasta’ya meydanda neler gördüğünü anlatan kişidir. Ayrıca bkz. *Gita*, 1/2-26.

¹⁰⁵ *Gita*, 18/1-78.

akla dayanan ve izah edilebilen inanç ve uygulamalara itibar ederken, sıradan halk gözle görülen ve duyularla algılanan somut uygulamalara ilgi göstermiştir.¹⁰⁶

Bazı araştırmacılara göre kimi dinlerin ateist özellikler sergilediği söylene de dünyadaki dinlerin tanrı anlayışındaki genel eğilimleri politeizm, monoteizm ve dualizmdir. Üzerinde çalıştığımız Hinduizm ise politeist bir görünüm sergiler. Ancak geleneksel politeist anlayıştan farklılıklar göstermektedir. Bunu savunanların başında Max Müller gelir.¹⁰⁷ O, bu konu üzerinde çalışmalar yapmış bir araştırmacıdır. Ona göre politeist tanrı anlayışından monoteist tanrı anlayışına geçerken bir ara form vardır. Bunun adı henoteizmdir. Hinduizm'in tanrı anlayışı bakımından bu safhasına dikkat çeken ilk kişi, *Antik Sanskrit Tarihi* isimli eserinde yine kendisi olmuştur.¹⁰⁸

Müller henoteizm kavramını hem geleneksel politeizm modelinden hem de monoteizm anlayışından ayırmak için, Vedalar dönemindeki ayrı bir tanrı anlayışı aşamasını ifade etmek üzere kullandığını belirtmektedir. O, dönemindeki Hindu tanrı tasavvuruna henoteizm demenin uygun olacağı kanaatindedir. Çünkü Vedalar'daki ilahilerde genellikle farklı, bazen de aynı ilahide birden çok tanrıya dua edilebilmektedir. Bir ilahide Agni övülen bir tanrı iken, bir başkasında İndra ya da Soma ön plandadır. Ancak bu tanrılar arasında herhangi bir üstünlük söz konusu değildir. İbadet eden kişi hepsine aynı duygularla ibadet eder.¹⁰⁹

Henoteizmde, diğer tanrıların varlığı umursanmadan; ancak bildiğimiz monoteizmden farklı bir şekilde, tek bir tanrıya tapınma vardır. Aynı zamanda bildiğimiz politeizmden farklı bir şekilde, süper bir gücün kontrolü altındaki tek bir tanrının değişik tezahürlerine tapınma da vardır. Müller'e göre bu durum, eldeki verilere bakılırsa ancak Vedalar'da mevcuttur. Başka hiçbir yerde karşımıza çıkmamaktadır. Nitekim Vedalar'a göre bir din adamı bazen diğerlerinin arasında sadece bir tanrıya dua edip ilahiler söyler. Bu tanrı, o anda ona göre tek tanrı konumundadır. Aynı din adamı başka zaman başka bir tanrıya en yüce güç o imiş gibi dua edip ilahiler söyler. İlginç olan o bir tanrıya dua ederken diğer tanrıların varlığını da kabul etmektedir.¹¹⁰ Burada üzerinde durduğumuz nokta budur. İşte Müller bu inanç biçimini henoteizm olarak isimlendirir.

¹⁰⁶ Baki Adam, *Dinler Tarihi'ne Giriş*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 326.

¹⁰⁷ Müller, *Science of Religion*, 80-81.

¹⁰⁸ Friedrich Max Müller, Friedrich, *Lectures on the Origin and Growth of Religion, as Illustrated by the Religions of India*, (New York: y.e.y, 1879), 275.

¹⁰⁹ Müller, *Science of Religion*, 80-81.

¹¹⁰ Müller, *Lectures on the Origin and Growth of Religion*, 276-278.

Gita'da ise tanrı, özelliklerini bizzat kendisi anlatır ve henoteizmin işaretlerini orada da görürüz. Fakat bu aşama da tanrı evrenin çeşitliliğinde muhafaza olan tek bir ruhtur. Öncelikle tanrı, karşımıza bir insan olarak çıkmaktadır. Onun güçlü kolları ve lotus çiçeği gibi gözleri vardır. O çok renkli çok şekilleri olan bir varlıktır.¹¹¹ Bu varoluşsal özelliklerinin yanında diğer dini metinlerde anlatılan tanrılardan ayrılan en önemli görevi ise dünyada iyiliğe kötülük galip geldiğinde, doğruluğu yerleştirmek, adanmışları kurtarmak, gerçek dini sağlam temellere oturtmak ve yanlışları cezalandırıp yok etmek üzere bir insan ya da bir hayvan bedeninde yeryüzüne gelmesidir.¹¹²

Gita'ya göre tanrı, bilinen aleminin dışında ve üzerindedir. Alemin üç katmanında da Tanrı'ya denk bir varlık yoktur. Bununla birlikte, bilhassa Tanrı'daki aşkınlık özelliğini anlatmak için sıklıkla bu alemdeki çeşitli varlıklara benzetme yoluna başvurulur. Kullanılan bu benzetmelerde tanrıya ait özelliklerin, bütün varlık türlerinin en iyisi ve en üstünü olduğunu gösterme çabası vardır. Çok sayıda benzetmeye başvurulmasının sebebi ise, somut örneklerle Tanrı'yı anlatabilme gayretidir.¹¹³

Gita'da tanrının kozmik özelliklerinin yanı sıra karakteristik özellikleri de anlatılır. Mesela Tanrı Vişnu, yaratmış olduğu bütün varlıklara eşit uzaklıktadır. Kısacası o yarattıklarını ne sever ne de onlardan nefret eder.¹¹⁴ Kimseyi dost ya da düşman edinmemiştir. Gönülden bir muhabbet ve samimiyetle kendisini arayanlara, Ona aşkla hizmet edenlere, aynı sevgi bağıyla bağlanmaya başlar. Böylece tanrının başlangıçtaki tarafsız hali onu arayanlar için olumlu yönde değişir.¹¹⁵ Bu bilgilere bakılırsa tanrının kullarına karşı tavrı adil ve çift yönlü ilişkiye göre şekillenmektedir. Ayrıca tanrıyla ilgili üzerinde yoğunlaşılacak durum ondaki özden var olduğudur. Bu sebeple tanrı için değerli olan davranış, her yeni hayatta onunla bütünleşmek için yapılması gerekenleri harfiyen yapmaktır. *Gita*'yı inceledikçe tanrının kulundan istediği şeyin bu olduğu açıkça görülmektedir.

---

¹¹¹ *Gita*, 11/2, 5 ve 16.

¹¹² *Gita*, 4/7-8.

¹¹³ *Gita*, 11. Bölüm. Bu bölüm boyunca, insanların daha rahat kavrayabilmesi için tanrının kozmik yapısı bilinen varlıklara benzetilerek anlatılmıştır.

¹¹⁴ *Gita*, 9/9.

¹¹⁵ *Gita*, 9/29.

1.3.1. Tanrı'nın Bilgisi ve İdrak Edilmesi

Gita'da Tanrı'nın bilinmesi ve idrak edilmesi önemli bir yer tutar. Öyle ki, diğer dini ritüel ve uygulamaların temel amacının; bütün kainatı sarıp sarmalayan tanrısal özün ne olduğunu kavramaya ve ona ulaşip onda ebedi huzura kavuşmaya yönelik olduğu ifade edilir. Bu temel amaç Hinduların önüne koyulmuş ve bu hedefi gerçekleştirmenin yolları sırasıyla anlatılmıştır.

Gita'ya göre Tanrı, tüm evrenin tezahür edişinin ve yok oluşunun yegane nedenidir. Ondan daha üstün hiçbir şey yoktur. Bütün varoluş, ipe dizili değerli taşlar gibi ona bağlıdır. Tanrı suyun tadı, ay ve güneşteki ışık, eterdeki ses ve erkekteki eril güçtür. Toprağın saf kokusu, ateşin aydınlığı, bütün varlıkların yaşam süresi, sıcak ve soğuk gibi tezatlara dayanabilme gücüdür.¹¹⁶ Tüm yaşam formlarının ilk nedenidir. Akıllı olanlardan akıllı, kudretli olanlardan kudretlidir. Güçlülerde, bencillik ve bağımlılıktan arınmış güç onun bizzat kendisidir. Yapılarında iyilik, şehvet ve cehalet olan her şey ondan doğmuştur. Buna rağmen tanrı onların içinde değil; tanrıya bağlı oldukları için onlar tanrının içindedirler.¹¹⁷

Tanrı'nın olağanüstü yapısı mükemmel ve ebedidir. Onun nitelikleri, faaliyetleri ve ilahi dansları¹¹⁸ tabiatüstüdür. Tanrı doğumlar geçirmiş olsa da bu durum sıradan insanlarınki gibi değildir. Bu, Tanrı'nın bilinçli seçimidir. Amacı, formsuz Brahman'ı herkese göstermemektir. Güzel ve değişik formlara girerek kendisinin kozmik yapısını gizlemektedir.¹¹⁹ Tanrı bu tür gizlenmelerine rağmen şimdinin, geçmişin ve geleceğin bütün canlı varlıklarını bilir. Ancak onu gerçek anlamda bilecek biri yok gibidir. Çünkü evrenin yaratılışı sırasında bütün varlıklar yanılığa düşürülmüştür.¹²⁰ Bu yanılığa rağmen, erdemli işler yapanlar tüm günahlarından arınırlar ve sarsılmaz bir kararlılıkla tanrıya ibadet ederler. Bu insanlar, güvenlerini ve adanmışlıklarını tanrıya teslim edip, ölüm ve hastalıklarla dolu dünya hayatından özgür olmak için çaba gösterirler. Bunlar, Brahma'yı ve ızdıraplarının kaynağı karmayı bilen kişilerdir. En önemlisi de tanrıyı

---

¹¹⁶ *Gita*, 7/6-9.

¹¹⁷ *Gita*, 7/10-12.

¹¹⁸ Tanrı sürekli faaliyet halindedir. Onun faaliyetleri dans figürleri gibi düzenli ve büyüleyicidir. Hindu inancına göre, tanrı evreni yaratan bir dans icra etmiştir. Bu dansın figürleri evrenin yaratılışını ve yok edilmesini anlatmak için oluşturulmuştur. Bazı dini törenlerde halka gösterisi yapılır. Ayrıca bkz. Constance A. Jones and James D. Ryan, "Nataraja", *EH*, 307.

¹¹⁹ *Gita*, 7/24-25.

¹²⁰ *Gita*, 7/26-27.

maddesel boyutuyla, göksel boyutuyla bilme yetisine sahiptirler. Öyle ki, onlar ölüm anında bile kalplerindeki bağlılıkla tanrıyı unutmazlar.¹²¹

Tanrı'nın bilgisi ve idrak edilmesi, kişinin tanrıya bağlı bir zihne ve zatıyla birleşmiş bir bilince sahip olmasına, ayrıca ona sığınmasına ve asla ondan kuşku duymamasına bağlıdır.¹²² Bununla birlikte yüce ruhu (Brahma) kavramak için çaba gösteren kişilerin sayısı oldukça azdır. Bu çaba içinde olanlardan da idrak aşamasına ulaşanlar birkaç kişiyi geçmeyecek kadardır.¹²³ Bu ifadelerle bakıldığında, tanrıyı idrak etmenin kolaylıkla gerçekleştirilebilecek bir iş olmadığı anlaşılır. Bunun nedenle içerisinde bazı görevleri yerine getirmenin de olduğu zorlu bir süreç vardır. Kul bu zorlukları aşarak süreci tamamlar.

Tanrı'nın idrak edilmesi noktasında özellikle şunu belirtmek gerekir. Tanrının dış dünyada yanıltıcı sekiz tane enerjisi vardır; bunlar toprak, ateş, su, hava, eter, zihin, akıl ve egodur.¹²⁴ Tanrının normalde iç, dış ve sınırlı-marijinal¹²⁵ olmak üzere üç tane de ebedi enerjisi vardır. *Gita*'da bahsi geçen sekiz unsur ise, Tanrı'nın yanıltıcı dış enerjisini oluşturan unsurlardır.¹²⁶ Bu dışsal maddesel yapı, diğer yapılara göre aşağı kabul edilmektedir. Üstün olan yapı ise, ruhlardan oluşan sınırlı enerjidir. Ancak insanlar tarafından maddesel varoluş daha çok benimsenmiş görünmektedir. Bu durum, ruhların zevk alma isteğiyle alakalıdır. Ruhani alem tanrının içsel enerjisinin neticesi iken, maddesel dünya tanrının dışsal enerjisinden ortaya çıkmış ve yayılmıştır. Canlı varlıklardaki enerji, bu iki boyuta da eşit mesafede durmaktadır. Bu nedenle canlılardaki tanrısal öz, sınırlı enerji olarak kabul edilmiştir. İşte bu sebeple canlı varlıklar, maddesel boyutta ya da ilahi boyutta kalmaya sergiledikleri davranışların neticesine göre kendileri karar vereceklerdir.¹²⁷

Gita, Tanrı'nın insanlar tarafından asla tam olarak tanınamayacağını iddia eder. Bunun sebebi, canlı varlıklar dünyasının tamamının maddesel yapının üç hali tarafından yanılgıya düşürülmüş olmasıdır. Tanrının tanınması için bu maddesel engelin aşılması

---

¹²¹ *Gita*, 7/28-30.

¹²² *Gita*, 7/1.

¹²³ *Gita*, 7/3.

¹²⁴ *Gita*, 7/4.

¹²⁵ Srila Bhaktivinoda Thakur'a göre sınırsal-marijinal enerji, Tanrı'nın özbenliğini oluşturan ebedi üç enerjiden birisidir. Bu enerjinin bütün canlı varlıkları kapsadığını söyler. Ayrıca bkz. *Gita*, 7, 124.

¹²⁶ Bu ifadeler Srila Bhaktivinoda Thakur'un tefsirine aittir. *Gita*, 7, 124.

¹²⁷ *Gita*, 7/5.

şarttır. *Gita*'ya göre bu “üç halli” maddesel engel kolay kolay aşılamaz. Bu engelin anahtarı, tanrıya mutlak teslimiyettir.¹²⁸

Yarı tanrı varlıklara gösterilen bağlılık da tanrıya ulaşamamanın nedenlerinden biri olarak ifade edilir. Ancak yarı tanrıya gerçekten inanç geliştirse, o yarı tanrının da kalbinde yer alan gerçek ruh Tanrı Brahma olduğu için, ibadet eden kişiye istedikleri verilir. Elbette kişinin bu elde ettikleri aldatıcı ve fanidir. İbadet eden kulun neticede ulaşacağı kişi yarı tanrıdır. Onun gerçek Tanrı Brahma'ya ulaşma şansı yoktur.¹²⁹

Burada inanç sahibi kişiler, yarı tanrıya tapmakla yanlış yaptıkları konusunda uyarılmaktadırlar. Tapılan yarı tanrıların insanı ilahi amacına ulaştırmayacağını; sadece fani amaçları gerçekleştirebileceğini ifade ederek, asıl hedefin tek Tanrı'ya yönelme çabası olduğu ifade edilmektedir. Yarı tanrıların varlığı inkar edilmemekte onların özde Brahman'nın ruhani varlığını kalplerinde taşıdıkları belirtilmektedir. Verilen bilgilerin geneline bakıldığında sözü edilen durum Max Müller'in henoteizm iddiasıyla da örtüşmektedir.

1.3.2. Tanrı'ya Adanmışlık

Tanrı'nın bilgisine ulaşmak ve onu idrak edebilmek için mevcut engelleri aşmak amacıyla yapılan uygulamalardan bir tanesi, *Gita*'da geçen adanmışlıktır. Pek çok yerde geçmekle birlikte, *Gita*'daki “*Bu nedenle her zaman beni hatırlayarak savaş, çünkü bu senin doğal görevin. Zihnini ve aklını bu şekilde bana adayarak, Bana ulaşırsın. Bunda hiç kuşku yok.*”¹³⁰ İfadesi açık ve anlamlıdır. Burada adanmış olmanın öncelikle zihinsel bağlamda bağlılık olduğu görülür. Zihinsel adanmışlığın göstergesi ise meditasyondur. Kişi bunu en yüceyi (Brahma) düşünerek gerçekleştirir.¹³¹

Tanrı'ya kolayca ulaşmanın yolu, her zaman her koşulda tek bir hedef doğrultusunda onu hatırlamak ve tanrı-kul ilişkisi açısından ilahi bir yakınlığa ilgi duyan kişilerden olmaktan geçer.¹³² Dünyanın aydınlık ve karanlık olmak üzere iki yolu vardır. Aydınlık yol ile özgürlüğe ulaşılır. Buna karşın kişi karanlık yolla yeniden doğar. Karanlık ve aydınlık yolları bilen adanmış bir kişi yanılgıya düşmez. Bu nedenle her Hindu'nun adanmışlığa odaklanması gerekmektedir. Kişi ancak Vedaları zikir

¹²⁸ *Gita*, 7/13-14.

¹²⁹ *Gita*, 7/20-23.

¹³⁰ *Gita*, 8/7.

¹³¹ *Gita*, 8/8.

¹³² *Gita*, 8/14.

ederek, adak ve riyazette bulunarak tanrının kutsal yurduna gidebilecek erişkinliğe ulaşabilir.¹³³

Adanmışlıktan uzak, tamamen boş umutlara, eylemlere, bilgi ve düşüncelere sahip kişiler, kendi mahvoluşlarına neden olan cahil ve şeytani yapıya bürünmüş durumdadırlar. Oysa adanmış ruhlar ilahi güce sığınır ve her şeyin ebedi kaynağı olarak gördükleri tanrıya ibadet eder; ona hayranlık beslerler. Bu kimseler devamlı olarak tanrının yüceliklerini zikrederken, ruhani gerçekleri öğrenme çabası içindedirler.¹³⁴

Tanrı, her zaman kendisini düşünmeye yoğunlaşan, her şekilde ona ibadet eden, tamamen ona dayanan kullarının ihtiyaçlarını giderme sorumluluğunu üstlenmiştir.¹³⁵ Bu sorumluluğa karşılık, eğer kişi ona kalpten gelen bağlılıkla bir yaprak, çiçek, su ya da meyve sunarsa, tanrı bu temiz kalpli adanmış kulun sunularını kabul edeceğini bildirmektedir. Hatta kul, ne yaparsa yapsın ya da neyi adak olarak sunarsa sunsun, her şeyi ona bir hediye olarak sunması koşuluyla, tutsak olmaktan kurtulup özgürlüğe kavuşacak ve tanrıya ulaşacaktır.¹³⁶

Tanrı herkese karşı eşittir. Ancak bu eşitliği kulların adanmışlığı ve bağlılığı bozabilmektedir. Nasıl ki kul ona sevgi ile bağlanırsa, o da kuluna sevgi ile bağlanacağını ifade etmiştir.¹³⁷ Hatta çok günahkar biri adanmışlıkla sadece ona hizmet ederse, onu da kutsal bir kişi olarak görmek gerekir. Çünkü onun niyeti önemli kabul edilmiştir. Zamanla o kişinin de erdemli uygulamalara sahip olacağı ve huzura ereceği düşünülür.¹³⁸

Bu verilerden anlaşıldığı üzere kişi hangi kasttan olursa olsun, her zaman tanrıyı düşünüp ona hakkıyla kulluk yaparsa ve her zaman ona ibadet edip saygılarını sunarsa, o bu şekilde kendini tanrıya adanmış sayılır. Bunun en güzel semeresi maddesel dünyanın ızdıraplı hayatından, yani tekrarlanan doğum döngüsünden kurtulmaktır.

---

¹³³ *Gita*, 8/26-28.

¹³⁴ *Gita*, 9/12-14.

¹³⁵ *Gita*, 9/22.

¹³⁶ *Gita*, 9/26-28.

¹³⁷ *Gita*, 9/29.

¹³⁸ *Gita*, 9/30-31.

1.3.3. Tanrı Brahma'nın Yücelikleri

Gita'nın onuncu bölümü, Tanrı Brahma'nın ilahi yücelikleri üzerine odaklanmıştır. Tanrı'nın özellikleri bazen herhangi bir konu anlatılırken araya sıkıştırılmış, bazen de ard arda bu konu üzerinde durulmuştur. İnsanların, mevcut nesnelere ve tanrısal varlıkların arasında en iyi ya da en üstün olanı, Tanrı Brahma'nın kendisi olarak tasvir edilmiştir. *Gita*'da bu durum açık örneklerle anlatılır. Örneğin Tanrı *Gita*'yı insanlara, onların iyiliğini istediği için vaz etmiştir.¹³⁹ Bu onun yüce bir merhamete sahip olduğunu göstermektedir. Tanrı yücedir ve bütün yüce kişilerin ve göksel varlıkların kaynağıdır. Onun bu özelliği bilinmeli ve inananlar tarafından kabul edilmelidir ki, bunu kabul eden kişi günahlarından kurtularak kurtuluşa ulaşabilsin.¹⁴⁰

Yine akıl, bilgi, yanılmazlık, sabır, doğruluk, zihinsel kontrol, duyuların kontrolü, mutluluk, mutsuzluk, doğum, ölüm, korku, cesaret, şiddetsizlik, mevcudata eşit bakış, doyum, riyazet, bağış, ün ve kötü ün gibi canlılara ait bu sıfatların hepsinin kaynağı olan tanrı, ezeli ve ebedidir. Ayrıca, yüce kişiler ve pirlere onun tarafından yetkili kılındığı gibi, insanlığın soyunun başlangıcı olan önemli şahsiyetlerin hepsi, tanrının zihni olan Brahman'dan doğmuştur.¹⁴¹ Tanrı yücedir ve yüce olan her şeyin doğal kaynağı odur.

Tanrı kendisine adanmış kullarına merhamet eder.¹⁴² *Gita*'nın muhatabı olan Arjuna, merhametli Tanrı'nın en yüce sığınak ve kurtarıcı olduğunu ifade etmektedir. Seçkin dindarlar onu ışık saçan, kendi kendine zuhur eden, ebedi *Yüce Kişi*, bütün nimetlerin kaynağı ve ilahi dansından her şeyi var eden, bütün varoluşun kökeni olarak tanımlamaktadırlar.¹⁴³ *Gita*'da Tanrı'nın yüceliklerine dair ifadelerin bazıları şunlardır:

*“Ey Partha, bil ki ben rahiplerin başı Brahastî'yim; Komutanlardan kartıkaya'yım ve kaynaklardan okyanusum.”*¹⁴⁴

*“Ben silahlardan yıldırımım ve ineklerden dilek gerçekleştiren göksel ineğim. Aşk Tanrılarından soyu başlatanım ve tek başlı zehirli yılanlardan yılanların kralı, Vasuki'yim.”*¹⁴⁵

¹³⁹ *Gita*, 10/1.

¹⁴⁰ *Gita*, 10/ 2-3.

¹⁴¹ *Gita*, 10/4-7.

¹⁴² *Gita*, 10/11.

¹⁴³ *Gita*, 10/12-13.

¹⁴⁴ *Gita*, 10/24.

¹⁴⁵ *Gita*, 10/28.

“Arındıranlardan rüzgarım; kahraman silahşörlere Yüce Parasurama’yım; balıklar içinde köpek balığıyım ve nehirlerden Ganj’im.”¹⁴⁶

“Ey Arjuna, tezahür eden her şeyin başlangıcı, ortası ve sonu benim. Her türlü bilgelik içinde öz benlik bilgisiyim ve filozofların felsefesiyim.”¹⁴⁷

“Ben düzenbazların kumarı ve muhteşem olanın ihtişamıyım. Ben zaferim, sebatım ve dürüst insanlardaki doğruluğun gücüüm.”¹⁴⁸

“Şunu kesinlikle bil ki, görkemli, güzel ya da şahane ne varsa benim kudretim yalnızca bir zerresinden doğmuştur.”¹⁴⁹

Dolayısıyla *Gita*’ya göre tanrı her nesnenin, her durumun, her duygunun kaynağı ve en mükemmel halidir. Ondaki tezahür edenler ne kadar gösterişli ve yüce olsalar da ancak Ona ait bir zerre fazlası değildir. Bu ifadeler Yüce Tanrı’nın nasıl algılanması gerektiğini özetlemektedir.

1.3.4. Tanrı’nın Kozmik Yapısının Tasviri

Tanrı, insanların doğru yoldan saptıkları ve ilahi şeriatın dışına çıktıkları zaman, onları uyarmak için, kendi belirlediği bir avatara beden ile yeryüzüne iner. *Gita*’da Tanrı, Krişna isimli at arabacısının formunda yeryüzüne inmiştir. Kozmik yapısını fani varlıklardan bu şekilde gizlemiştir. Amacı, yeryüzünde ebedi bozgunculuğa sebebiyet verecek olan kraliyet mücadelesinde, kazanması gereken tarafın başarılı olmasını sağlamaktır. İşte bu mücadelenin ortasında, destanın başkahramanı Arjuna ile konuşup ilahi bilgileri ona neşrederken, Arjuna tanrının kozmik formunu görmek istediğini ona söyler.¹⁵⁰

Tanrı, Arjuna’nın bu isteğine olumlu cevap verir; ancak kendisini olduğu gibi görebilmesi için ilahi gözlere ihtiyacı vardır. İnsanlardaki biyolojik gözler Tanrı’nın kozmik yapısını görebilme özelliğine sahip değildir. Bu yüzden Tanrı ona ilahi görüş yeteneğini de verir.¹⁵¹ İlahi gözlerle bakan Arjuna tanrının göksel kokularla, göz kamaştırıcı takılarla ve havaya kalkmış parlak silahlarla, çok sayıda ağızdan ve gözden, çok sayıda mucizeden, parıltılı giysiden ve çiçek kolyelerden oluşan, ışık saçan bir

¹⁴⁶ *Gita*, 10/31.

¹⁴⁷ *Gita*, 10/32.

¹⁴⁸ *Gita*, 10/36.

¹⁴⁹ *Gita*, 10/41.

¹⁵⁰ *Gita*, 11/3- 4.

¹⁵¹ *Gita*, 11/7-8.

görünümüne sahip olduğunu görür.¹⁵² Tanrının bedeninde yarı tanrılar, yaşamın bütün türleri, göksel pirlar ve yılanlar, Mahadeva ve lotus çiçeğinde oturan Brahma vardır.¹⁵³ Bütün yönlerde çok kollu, çok karınlı ve çok ağızlı sonsuz bir form bulunmaktadır.¹⁵⁴ Gözleri güneş ve aydır, ağız alev alev yanan ateştir.¹⁵⁵ Bütün cephelere ve gökyüzü ile yeryüzü arasındaki bütün boşluğa sadece o yayılmaktadır. Bütün yarı tanrılar onun içine girmektedir.¹⁵⁶ Ağız kıyamet ateşini andırmaktadır. Kozmik formu binlerce renkten oluşmaktadır. Dişleri korkunçtur. Görüntüsü tüyler ürperticidir.¹⁵⁷ Dişleri kötülerin cezalandırıcısı görevini üstlenmektedir.¹⁵⁸ Tanrının bu formunu görme şerefi sadece Arjuna'ya verilmiştir.¹⁵⁹ Arjuna bu anda, bütün insanlığın ve evrenin kaderini net bir şekilde görür. Var oluş ve yok oluş aynı anda Brahma'da cereyan ederken, Arjuna bu görüntüyü izlemeye daha fazla dayanma gücünün kalmadığını tanrıya bildirir ve eski formuna dönmesini rica eder. Tanrı da Arjuna'nın bu isteğini kabul eder. Bu olayla Arjuna, hakikate farklı bir bakış açısıyla bakabilme özelliği kazanmıştır.

1.3.5. Tanrı'ya Ulaşmanın Yolları

Daha öncede belirttiğimiz gibi Hindu bir inananın nihai amacı Tanrı'ya ulaşmaktır. Hinduizm'de Tanrıya ulaşmanın birçok yolu vardır ve *Gita* bu yollardan bazılarını sunar. Onun sunduğu yolları takip edip başarıya ulaşan insanlar duyularını tam anlamıyla kontrol altında tutarlar. Her şeyi eşit gözle görür, kendilerini bütün varlıkların iyiliğine vakfetmişlerdir. Tanrı'nın cismani olmayan, her yöne yayılmış, idrak edilemez, değişmez, hareketsiz, ebedi, sıfatsız Brahma yönüne ibadet eder ve tanrıya ulaşırlar.¹⁶⁰ Kişi her zaman zihnini Tanrı'ya yoğunlaştırıp aklını ona vermek zorundadır. Aklını onda tutamıyorsa, tekrar tekrar hatırlama uygulaması yapmalıdır. Bunu da yapamazsa, eylemlerini Tanrı'ya sunma çabası içine girmesi gerekmektedir. Bu da olmazsa tanrının rızası için eylemlerinin neticesinden vazgeçmelidir.¹⁶¹

---

¹⁵² *Gita*, 11/10-11.

¹⁵³ *Gita*, 11/15.

¹⁵⁴ *Gita*, 11/16.

¹⁵⁵ *Gita*, 11/19.

¹⁵⁶ *Gita*, 11/20-21.

¹⁵⁷ *Gita*, 11/24-25.

¹⁵⁸ *Gita*, 11/26-27.

¹⁵⁹ *Gita*, 11/47.

¹⁶⁰ *Gita*, 12/3- 4.

¹⁶¹ *Gita*, 12/8-11.

Nefret bilmeyenler, herkese karşı arkadaşça ve sevecen olanlar, sahiplenme ve egodan uzak olanlar, her koşulda dengede kalabilenler, bağışlayıcı, hoşnut, zihnini ve aklını tanrıya odaklamış, sarsılmaz azim sahibi öz denetimi mükemmel olanlar, tanrının değerli kullarıdır.¹⁶² Kimseye huzursuzluk vermeyen ve kimseden huzursuz olmayan, coşkudan, öfkeden, korkudan ve kederden özgür olan kişi, beklentisi olmayan, temiz kalpli, işinin ehli, taraf tutmayan, korkusuz olan ve bütün bencil girişimleri terk etmiş kişi, ne coşan ve ne de küsüp darılan, hem hayırlı hem de hayırsız çabaları bırakmış olduğu için ne yakınan ne de özlem duyan ve adanmışlığa sahip olan kişi, tanrı katında çok değerlidir.¹⁶³

Saygılı davranmada ve saygısızlık yapmada en yakını ve düşmanı ayırt etmeyen; soğuk, sıcak, zevk ve acının mevcudiyetinde dengeli olan; bütün bağılıklardan vazgeçmiş, yergiyi ve övgüyü bir tutan; düşünceli hareket eden, aile ocağına düşkünlüğü bulunmayan ve zihni huzurlu olan, adanmışlıkla donanmış kişi, tanrıyı yaşamının hedefi bilerek onun gösterdiği yolu bütün kalbiyle izler. Bu sadık kullar, tanrı için son derece değerlidir.¹⁶⁴ Onlar tanrıya ulaşacaklardır. Bu sadık kişilerin eylemleri diğer sözlerde anlatılmaya devam edilmiştir.

1.3.5.1. Karşılıksız Eylem Yolu

Gita'ya göre idrak sahipleri tarafından uygulanan bilgelik yogası ve dünyada faal olanların uyguladıkları karşılıksız eylem yogası kişiyi tanrıya ulaştırmanın temel yollarındandır. Her iki yol da adanmışlık uygulamasının başlangıç düzeyinde yer alır. Çünkü adanmışlık boyutuna giden merdiven birdir ve uygulama, ulaşılan düzeye göre iki türdür.¹⁶⁵ *Gita*, fiziksel olarak ellerine, ayaklarına ve diğer eylem duyularına engel olan, ama zihni dünya nesnelere ve şehvetli arzularıyla meşgul olan kişiyi aptal ve ikiyüzlü olarak nitelemektedir. Ancak evli olduğu halde duyularını zihniyle dengelemiş ve karşılıksız eylemde bulunmaya devam etmiş kişileri üstün görmektedir. Bu kişiler iki yüzlü değil; aksine tutarlı bireylerdir. Ayrıca faal olmak tembellikten kat kat iyidir. Faal olmayan kişilerin varlıklarını bile sürdürmeyeceklerini açıkça bildirmektedir.¹⁶⁶

¹⁶² *Gita*, 12/13-14.

¹⁶³ *Gita*, 12/15-17.

¹⁶⁴ *Gita*, 12/18-20.

¹⁶⁵ *Gita*, 3/3.

¹⁶⁶ *Gita*, 3/6-8.

Faal olmanın bir göstergesi de kişilerin kastlarında belirlenmiş görevlerini yerine getirmeleridir. İnsanlar bu görevlerini karşılık beklemeden yaparsa, özgürlüklerine ulaşırlar.¹⁶⁷ Tanrının bizzat kendisi herhangi bir görevle yükümlü olmadığı halde, sürekli faaliyet halindedir. Çünkü kendisini kullarına kötü örnek olmaktan alıkoymaya çalışmaktadır. Eğer eylemlerinden vazgeçerse, kulları da onu örnek alacaktır.¹⁶⁸ Eylemler konusunda sıradan insanları hatta tanrının dahi sorumlulukları olduğu gibi, bilge kişilerinde sorumlulukları vardır. Bilge kişiler de cahiller gibi, bağlılık duygusuyla çalışmak zorundadırlar. Onlar da görevlerini yerine getirme konusunda gevşeklik göstermemelidirler.¹⁶⁹

İnanç sahipleri eylemlerini gerçekleştirirken eylemin günah ya da sevap sayılabilecek neticelerini göz önünde bulundurması gerekir. Bu yüzden hangi eylemler sevaba, hangi eylemler günaha götürür bilinmesi şarttır. Bazı durumlarda bu eylemlerin neler olduğunu bilmek de yetmez. Çünkü kişinin bu eylemleri yapmama noktasında direncini kıracak bazı nedenler vardır. Kişiyi günahkar eylemlere sürükleyen nedenlerin başında dünyasal zevk alma arzusu gelir. Çünkü bu arzu farklı durumlarda öfke yaratır ve aşırı derecede fesatlığa sebep olur. Arzular bu nedenle insanın dünyadaki en büyük düşmanıdır.¹⁷⁰ Ateş dumanla nasıl perdelenirse, bir ayna toz tabakası tarafından nasıl örtülürse ve cenin rahmin içinde nasıl kapalı kalırsa, bu arzu da canlı varlığın bilincini bu şekilde örter. O aç özlü bir ateş gibi yanıp durmaktadır.¹⁷¹ Kişi bu korkunç düşmanı, yani arzuyu, ancak ruhun akıldan üstün olduğunu bilerek, zihni akılla dengeye getirerek yok edebilir.¹⁷²

Kısacası eylem yolu, ruh, beden ve zihin boyutlarıyla ele alınmıştır. Kişi her üç boyutta da yapması ve yapmaması gerekenleri tam anlamıyla bilmek zorundadır. Bu bilgiler dahilinde eylemlerini şekillendirebilir. Bazen eylemde bulunmak gerekirken bazen eylemsiz olmak eylemin kendisi kabul edilir. Kişi haddini bilmeli ve kendi sorumlulukları çerçevesinde hareket etmelidir. Kişinin başkasının görevini çok iyi yapmasındansa, kötü de olsa kendi görevini yapması esastır. Kişinin görevi başında ölmesi daha iyidir. Çünkü başkasının görevini yapmak hem tehlikelidir hem de tanrının

---

¹⁶⁷ *Gita*, 3/20.

¹⁶⁸ *Gita*, 3/22-24.

¹⁶⁹ *Gita*, 3/25-26.

¹⁷⁰ *Gita*, 3/37.

¹⁷¹ *Gita*, 3/38-39.

¹⁷² *Gita*, 3/43.

bireyden istediği eylem değildir.¹⁷³ Eğer Tanrı, birey için bu eylemleri uygun görseydi, bulunduğu kastı ona göre ayarlardı. *Gita*'ya göre Tanrı'nın bireye çizmiş olduğu eylem yolu ile o bireyin kastı uyumlu olmak zorundadır.

1.3.5.2. Bilgi Yolu

Gita'nın bir pasajında, bütün eylemleri bilgi ateşinde yakan kişi, bilge kişi olarak tanımlanmaktadır.¹⁷⁴ Bu kişiler duyuların bütün işlevlerini ve yaşam güçlerini yoganın bilgi ateşiyle tutuşturmuşlardır.¹⁷⁵ Bilgi, tanrıya sunulan adaktır. Bu tür bir adak, Vedaları zikretmek ve iç gözlem amacıyla onu incelemekle yapılabilir.¹⁷⁶ Pek çok adak çeşidi olsa da bilgi adağı maddesel adaktan üstündür. Çünkü her türlü eylemin mükemmelliği bilgide doruk noktasına ulaşır.¹⁷⁷ Davranışların bilinçle bütünleşmesi, eylemi makbul kılar. Aksi davranışlar ancak bilinçsiz refleksler kadar değerlidir.

Bu nedenle kişi bilgiyi elde etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğünü yerine getirmek için manevi öğretmenlere ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç yeni sorumluluklar meydana getirir. Bu sorumluluklar da manevi öğretmenlerin gönüllerinin hoşnut edilmesi ve ihtiyaçları doğrultusunda memnun edilmeleridir. Bunun yüzden de onlara yerinde sorular sormak ve içtenlikle hizmet etmek gerekir. Manevi öğretmenler, mutlak gerçeğin doğrudan idraki kendisine bahşedilmiş kimselerdir. Bunu başkalarına ancak yine onlar aktarabilirler.¹⁷⁸ Bu yetenekleri onları değerli kılar.

Manevi öğretmenlerinden gerekli bilgiyi öğrenen kişi çok günahkar olsa da, bu günahattan ancak elde ettiği bilgi ile kurtulabilir. Ateşin çırayı küle çevirmesi gibi, edindiği bilginin ateşi de dünyasal eylemlerin hepsini yakıp kül eder. *Gita*'ya göre bu dünya da bilgi kadar saf ve temiz bir şey yoktur. *Gita*'da bahsi geçen bu saf ve temiz bilgi, ilahi hakikatin bilgisidir. İlahi hakikatin bilgisine de karşılıksız eylem yogasıyla ulaşılabilir. İşte bu karşılıksız eylem yogasının sunduğu bilgiye sahip kişiler, sadık ve duygusal kontrolünü sağlayabilen kişilerdir. Bu halin neticesi ise sonsuz huzura ermektir.¹⁷⁹

---

¹⁷³ *Gita*, 3/35.

¹⁷⁴ *Gita*, 4/19.

¹⁷⁵ *Gita*, 4/27.

¹⁷⁶ *Gita*, 4/28.

¹⁷⁷ *Gita*, 4/33.

¹⁷⁸ *Gita*, 4/34.

¹⁷⁹ *Gita*, 4/36-39.

1.3.5.3. Eylemden Vazgeçme Yolu

Gita'da karşılıksız eylem yolu daha üstün tutulsa da eylemden vazgeçme yolu da tanrıya ulaşmanın yollarından biri olarak gösterilmiştir.¹⁸⁰ Vazgeçme yolu, neticesi itibariyle karşılıksız eylem yolundan ayrı tutulmamalıdır. Kişiler bu iki yoldan birini mükemmel bir şekilde takip ettiklerinde, her ikisinin de sonucunu elde edeceklerdir.¹⁸¹ Bununla birlikte karşılıksız eylem olmadan sadece eylemden vazgeçmek, bazen keder sebebi olarak görülmüştür.¹⁸² Bu yolu takip etmek, kişinin kederlere katlanma eşiğine bağlıdır.

Karma yogiler* kendilerini arındırmak için bağılıktan vazgeçerek, eylemleri sadece beden, zihin, akıl ve duyularla yerine getirirler.¹⁸³ Kendini idrak etmiş karma-yogi görme, duyma, dokunma, koklama, yeme, hareket etme, uyuma, soluma, konuşma, boşaltma, nesnelere kavrama, göz kırpması ve benzeri faaliyetleri ile kendi duyu organlarının -gözleri, kulakları, derisi, burnu ve dili- kendilerine ait olan form, ses, dokunma, koku ve tat nesnelere meşgul olur. Dolayısıyla, ben hiçbir eylem yapmıyorum diye düşünür.¹⁸⁴ Bu anlayışa göre gerçek kişi beden ve organlarından bağımsızdır. Bu bağımsızlık kişiyi eylemsiz yapmaktadır.

Karma-yogi, eylemin meyvelerine bağlanmaktan vazgeçerek sürekli huzura kavuşur. Duyu kontrolüne ulaşmış canlı varlık, bütün eylemlerden zihinsel olarak vazgeçerek mutlu yaşar. Kendisi orada ne bir eylemde bulunur ne de başkalarının eylemde bulunmasına neden olur.¹⁸⁵

Yine *Gita*'ya göre düşüncelerini kontrol etmiş, arzu ve öfkeden özgürleşmiş ve ruhun yapısı hakkında bilgi kazanmış olan vazgeçmişlik mertebesinin insanları yaşasalar da ölseler de özgürdürler.¹⁸⁶ Eylemsizlik hali, eylem haline göre düşük bir değere sahip olmakla beraber uygulanması olumlu sonuçlar doğuran bir ritüeldir.

---

¹⁸⁰ *Gita*, 5/2.

¹⁸¹ *Gita*, 5/4.

¹⁸² *Gita*, 5/6.

¹⁸³ *Gita*, 5/11.

* Karma Yogi karmalarını Dharma'ya uygun şekilde gerçekleştirmek çabasında olan yoga uygulayıcılarıdır. Bkz. Constance A. Jones and James D. Ryan, "Yoga", *EH*, 511.

¹⁸⁴ *Gita*, 5/8-9.

¹⁸⁵ *Gita*, 5/12-13.

¹⁸⁶ *Gita*, 5/26.

1.3.5.4. Meditasyon Yolu

Meditasyon yolu kişinin zihin faaliyetleriyle alakalıdır. Düşünmediğinde basit makinalara dönüşen insan, *Gita*'ya göre zihin faaliyetleriyle kendisini yukarı çekmelidir. Zihin bazen canlı varlığın dostu, bazen de onun düşmanıdır. Zihnine hükmeden insanın zihni onun dostu olur. Zihnini kontrol etmeye gücü yetmeyen insanın zihni, bir düşman gibi onun aleyhine çalışır.¹⁸⁷ İşte meditasyon, kişinin bu iki halli yetisini kontrol etme gücü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Zihnine hükmeden yogi, soğuk-sıcak, mutluluk ve mutsuzluk ya da övgü ve yergiden etkilenmeden, huzur içinde derin meditasyon içinde kalır. Bilgi ve idrak sayesinde her zaman kendi içinde doyumlu, tamamen ruhani yapısına odaklanmış, duyularını kontrol eden ve bir avuç toprağa ya da altına eşit gözle bakan kişi meditasyonun uç noktasına ulaşır. Böylesine seçkin bir yogi, bir dostu, bir düşmanı, bir arabulucuyu, nefret edilen birini, herkesin iyiliğini isteyen birini, bir akrabayı, bir azizi ve bir günahkarı aynı gözle görür. Yoginin yapması gereken, kimsenin olmadığı bir yerde tek başına kalarak zihnini sürekli konsantrasyon halinde tutmaktır.¹⁸⁸

Gita'ya göre meditasyon yapımının belirli kuralları vardır. Yogi ne çok yüksek ne de çok alçak olan temiz bir yerde kusa otu, geyik derisi ve kumaşla sert bir yer hazırlar. Sonra oraya oturup bütün zihinsel ve duyuşal faaliyetlere hükmeder. Konsantrasyonla kalbini arındırmak için meditasyon uygular.¹⁸⁹ Yogi bedenini, başını ve boynunu bir hizada ve dik tutup dengede kalarak, başka hiçbir yöne gözünü kaydırmadan, bakışını bir noktaya, tam gözlerin arasına odaklar. Sakin, korkusuz ve bekaret yemininden huzur bularak, dört kollu Tanrı Vişnu'ya kendini adanmış bir şekilde meditasyon yapar. Maddesel zevke önem vermeyen yogi, maddesellikten özgür olmanın huzurunu yaşar. Ayrıca yoga, aşırı yiyen veya çok az yiyen ile aşırı uyuyan ya da çok az uyuyan kişi tarafından yapılmamalıdır.¹⁹⁰ Düzenli bir şekilde yemek yiyen, dinlenen ve düzenli çalışan ve belli saatlere bağlı kalan bir insanın uyguladığı yoga, kişiyi bütün acılarından kurtaracaktır.¹⁹¹ Bu ifadelerle bakılırsa meditasyon, bireyin günlük hayatını da belli bir disipline sokmaktadır. Bu disiplin kişinin ruhsal dengesini sağlayabilmesi için gerekli olan disiplindir. Disiplin edilmemiş günlük hayat, beraberinde stres,

¹⁸⁷ *Gita*, 6/5-6.

¹⁸⁸ *Gita*, 6/7-10.

¹⁸⁹ *Gita*, 6/11-12.

¹⁹⁰ *Gita*, 6/13-16.

¹⁹¹ *Gita*, 6/17.

bıkkınlık ve insan ilişkileri açısından tükenmişlik sonucunu doğurabilmektedir. Meditasyon dini boyutunun dışında bu kötü hallerin reçetesi olarak sunulmuştur.

Bir yogi, zihnini dünyasal düşüncelerden çekip onu kararlılıkla öz benliğe odakladığında dünyasal arzulardan özgür olarak gerçek anlamda yogada yer alır, ya da “mutlak” ile bağlantıda olur. Rüzgarsız yerde duran lamba alevi nasıl hiç titreşmezse, öz benliğe yoğunlaşmış yoginin zihni de, konsantrasyon sırasında asla kıpırtılı olmaz.¹⁹²

Yoga uygulamasını yapacak kişi, arzularını kamçılayan bütün düşünceleri terk etmeli ve zihni kullanarak duyuları bütün maddesel nesnelere geri çekmelidir. Kişi akli dengeye getirerek zihni yavaş yavaş sakinleştirmeli ve onu sadece öz benliğe odaklamalıdır. Kararsız olan zihin, hangi dünyasal nesnenin peşine takılmış ise hemen geri çekilmeli ve sadece öz benlikte tutulmalıdır.¹⁹³ Bunlar yoga, yani meditasyon yapılırken dikkat edilmesi gereken önemli hususlardır.

Yine *Gita*'ya göre meditasyon yapınca tutkular yatıştır, kalp huzurla dolar, bağıllık, korku ve öfke gider ve kişi öz benliği idrak etmenin aşkın sevincini ve coşkusunu yaşar. Öz benliğin idrakine böyle yoğunlaşınca, temiz kalpli yogi, ilahi olanla temas kurmanın sınırsız vecdine ulaşır ve “*Yüce Ruh*” idrak eder.¹⁹⁴

Bilinci sonsuzla birleşmiş olan yoga ustası, evrenin ruhunu görür denilmiştir. O bütün varlıkların içindeki “*Yüce Ruh'u*” görür ve bütün varlıkları da “*Yüce Ruh'un*” içinde görür. Her şeyde tanrıyı gören ve her şeyi tanrıda gören kişiler için tanrı asla kaybolmaz. O kişi de tanrı için değersiz değildir. Ona sığınan ve *Yüce Ruh* olarak her canlı varlığın kalbinde bulunan değişmez tanrı formunun içinde ona hayranlık duyan yogi, her koşulda tanrının içinde yaşar.¹⁹⁵ Meditasyonda ustalaşarak bütün canlıların mutluluklarını ve mutsuzluklarını kendilerinininki ile bir tutan yogiler, tanrı tarafından yogilerin en üstünü olarak kabul edilmiştir.¹⁹⁶

Yoga uygulamasında herkes başarılı olamaz. Bu uygulamada başarısız olan kişinin başarısızlığının nedenleri sebatsızlık, yanlış uygulama, fedakarlıktan yoksunluk ve maddesel eğilimlere bağıllıktır.¹⁹⁷ *Gita*'ya göre başarısız yoga uygulayıcıları için bir kayıp söz konusu değildir. Çünkü o bu dünyadaki cennet boyutunun mutluluğundan ve aşkın mekandaki “*Yüce Ruh*” görme fırsatından mahrum bırakılmayacaktır. Zira onun

---

¹⁹² *Gita*, 6/18-19.

¹⁹³ *Gita*, 6/24-26.

¹⁹⁴ *Gita*, 6/27-28.

¹⁹⁵ *Gita*, 6/28-31.

¹⁹⁶ *Gita*, 6/32.

¹⁹⁷ *Gita*, 6/37-38.

yaptığı davranış, erdemli kabul edilmiştir.¹⁹⁸ Başarısız yoga uygulayıcısı, büyük adak gerçekleştirenlere nasip olan bütün o cennet katlarında uzun yıllar kaldıktan sonra, saf ve dürüst uygulamalara bağlı olan saygın varlıklı insanların evinde yeniden dünyaya gelecek¹⁹⁹ ya da saygın ve yoga uygulamasını sadakatle izleyen bir yoginin ailesinde yeniden doğacaktır. Geçmiş yaşamlarındaki bilgelik, bu yeni hayatlarında canlanacaktır.²⁰⁰

Yogiler, katı riyazetlere kapılmış kişilerden üstündür. Brahma'ya ibadet eden bilgi ve eylem adamından da üstündür. Yogiler içinde en üstün olan, saf adanmışlık içerisinde metinlere tam inanç besleyen ve tanrının ilahi yüceliklerini duyarak ve zikrederek bütün kalbiyle tanrıya hayranlık duyan ve bütün hizmetlerini ona sunan kimselerdir.²⁰¹ Yogi olmak Hindu inanç sahiplerinin önüne bir ideal olarak koyulmuştur.

Nihai hedef olarak gösterilen tanrıya ulaşma yani onunla bütünleşme belli uygulamalar gerçekleştirilmeden mümkün değildir. Bu uygulamalar tanrıya ulaşma yolları olarak adlandırılmıştır. Bu yollardan belli başlıları *Gita*'da tarif edilmiştir. Yapılan tariflere ve atfedilen değerlere bakıldığında bunların en üstünü, ona karşı saf adanmışlık duygusuyla bağlanmaktadır. Bunu sırayla meditasyon, bilgi, eylem ve eylemsizlik uygulamaları takip eder.

---

¹⁹⁸ *Gita*, 6/40.

¹⁹⁹ *Gita*, 6/41.

²⁰⁰ *Gita*, 6/42-44.

²⁰¹ *Gita*, 6/46-47.

İKİNCİ BÖLÜM

BHAGAVAD GİTA'DA HİNDUİZM'İN TEMEL DOKTRİNLERİ

Birçok araştırmacıya göre Hinduizm, Hint alt kıta sahanlığının farklı coğrafi bölgelerindeki farklı inanç sistemlerinin genel adıdır. Hindistan'da Hindu olduğunu söylediği halde başka bir Hindu'nun kabullendiği birçok inancı benimsemeyen insanlar bulmak mümkündür. Biri tanrı Şiva'yı yegane üstün tanrı olarak görürken diğeri tanrı Vişnu'yu diğelerinden daha üstün görebilmektedir. Bir köyde uygulanan dini ritüeller diğeri bir Hindu köyünde herhangi bir anlam ifade etmeyebilir. Bu verilere baktığımızda coğrafyanın tamamında kabul gören bir amentünün varlığından söz etmenin mümkün olmadığı görülür. Bu durum Hinduizm'in kutsal kitap literatürü için de geçerlidir. Her mensubun daha fazla değer verdiği ya da kendisinden dini eğitimi aldığı kutsal metin farklı olabilmektedir. Ancak Mahabharata'nın Gita bölümü bu durumun bir istisnasıdır. Gita, bütün Hindular tarafından aynı değeri ve saygıyı görür. Aynı şekilde içerisinde verilen dini bilgiler de Hindu olduğunu söyleyen herkes için amentü niteliğindedir. Bütün Hindular oradaki öğretileri kabullenirler.

İşte bu kutsal metinde bazen detaylandırılan bazen de bilinmesi gerektiği kadar hakkında bilgi verilen ruh inancı, atman-brahman ilişkisi, tapas, samsara-tenasüh, karma, kast sistemi ve avatara gibi dini öğretiler tezimizin bu bölümünde ayrı birer başlıkta inceleyeceğiz.

2.1. RUH

Gita'ya göre ruhun yapısı hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir. Bu bilgiye sahip kişiler ister canlı ister ölü olsunlar, özgür kabul edilmişlerdir.²⁰² *Gita* beden için "asat", ruh için ise "sat" kavramlarını kullanmıştır. Beden ebediyen var olmayacaktır. Ebedi olan ruhtur. Bu nedenle ruh daha değerlidir. Önemszenmesi gereken fani beden değil, ruhtur. Bu durumun bilgisi hakikate ulaşanlar tarafından bilinir.²⁰³ Hikmet sahibi bu kişiler, fani bu dünyayı ruh için bir hapisane olarak görürler.

Hinduizm'de ruh, bireysel ve evrensel olmak üzere iki türdür. Bireysel ruhun başlangıcı yoktur. Ancak daha sonra meydana gelen değişimler (beden, duyular ve onların işlevleri) ve yapısal hallerin (zevk, acı, keder ve yanılgı gibi) dönüşümleri

---

²⁰² *Gita*, 5/26.

²⁰³ *Gita*, 2/16.

maddesel var oluşumuzdan kaynaklanır.²⁰⁴ *Gita*'ya göre ruh bütün bedene yayılmıştır ve hiç kimse tarafından yok edilemez.²⁰⁵ O, ne doğar ne de ölür; ne yaratılmıştır ne de yaratılacaktır. Çünkü ezeli ve ebedidir ancak daima gençtir. Beden yok olduğunda ruh yok olmaz.²⁰⁶ İnsanın eski ve yıpranmış giysileri atıp yeni giysiler alması gibi, ruh da eski ve işe yaramaz bedenleri bırakıp yeni bedenler almaya devam eder. Ruha silah ve ateş tesir etmez. Su ve rüzgar gibi doğa güçlerinden etkilenmez. Ruhun bölünmesi de mümkün değildir. Her boyuta ulaşır; ancak hareket etmez, sabittir. O algılanamaz, idrak edilemez ve altı dönüşüm tarafından (doğum, varoluş, büyüme, olgunluk, yaşlanma ve yok olma) dönüştürülemez.²⁰⁷ Hinduizm'de ruhun bu bahsedilen özelliklerinden dolayı, insanların ölümüne yas tutmak ve üzülmek gibi durumların gereksiz olduğuna dair bir inanç gelişmiştir. Bu anlayış hayatta kalanlara ölümü kabullenme gücü verir.

Gita'da belirtildiğine göre ruh, tanrısal enerjiden bir zerredir. Ebedi olmasına rağmen, dünyasal varoluş için beş maddesel duyuyu ve altıncısı olan zihni üstlenmiştir.²⁰⁸ Belki de bu nedenle, akıldan daha üstün kabul edilmiştir.²⁰⁹ O, bedenın efendisidir. Bedenden ayrıldığı zaman, bu duyuları, kaynağından hoş koku taşıyan rüzgar gibi yanında taşıyarak, bir başka bedene girmeye gider.²¹⁰ Canlı varlıklar, kulağa, göze, deriye, dile, buruna ve zihne hükmederek duyuların nesnelere olan ses, form, dokunma, tat ve kokudan zevk alırlar. Bu bir yanılgıdır ve bu yanılgı içinde olanlar, ruh bedenden ayrılırken, bedende kalırken ya da bedende duyular aracılığıyla zevk alırken ruhu göremezler. Ruhu ancak bilgelik gözlerine sahip olanlar görebilir. Sığ anlayışlı ve kendilerini kontrolden yoksun olanlar ruhu göremezler.²¹¹

Evrensel ruh ise Yüce Ruh Brahman'dır. O ezeli, aşkın ve tükenmez olduğu için, bireysel ruhla (Atman) birlikte bedende bulunduğu halde ne eylem gerçekleştirir ne de herhangi bir eylemden etkilenir. Ruh bedene yayıldığı halde ondan da etkilenmez. Tek bir güneş dünyanın tamamını nasıl aydınlatıyorsa, bedende bulunan ruh da bedenın tamamını aydınlatır.²¹² Zira ruh bedenın güneşidir. Evrensel ruh *Gita*'da karşımıza Brahman olarak çıkar. Bireysel ruh ise Atmandır. Yine *Gita*'da, bireysel özün Arjuna

---

²⁰⁴ *Gita*, 13/20.

²⁰⁵ *Gita*, 2/17.

²⁰⁶ *Gita*, 2/20.

²⁰⁷ *Gita*, 2/22-25.

²⁰⁸ *Gita*, 15/7.

²⁰⁹ *Gita*, 3/42.

²¹⁰ *Gita*, 15/8.

²¹¹ *Gita*, 15/9-11.

²¹² *Gita*, 13/32-34.

nezdinde sembolleştirildiği, evrensel özün ise Krişna olarak karşımıza çıktığı değerlendirilmektedir.²¹³

2.2. ATMAN-BRAHMAN

Hinduizm kaynaklarına göre Atman, öz ya da ruhtur. Kelime etimolojik olarak hem hareket etmek hem de nefes almak köklerinden türetilmiştir. Bireysel öz ya da ruh ve aşkın öz ya da mutlak gerçeklik olan nihai ruh için; yani her ikisi için de kullanılır. Sıklıkla bireysel ruh “jivatman”, aşkın öz ise “paramatman” olarak anılmaktadır.²¹⁴ Atman’a soluk (nefes) ve yaşam, bazen de vücut anlamı verilebilir.²¹⁵ Kelime Rig Veda’da “vital breath” hayati nefes şeklinde birçok yerde geçer. Rig Veda’da da tanrıya ruh veren sıfatı da verilmiştir.²¹⁶

Atman hem Hinduizm hem de Budizm için oldukça önemlidir. Antik Hindistan’ın felsefi faaliyetleri çerçevesinde üzerinde en çok durulmuş kavramlardan biridir. Hindu düşünce sahasında farklı anlamlarıyla ele alınmıştır.²¹⁷ Mesela Hint felsefesinin Vedanta okullarında atman en içteki öz için kullanılan bir terimdir. Sankhya ve Yoga okullarında da benzer bir kavram vardır. Onlar bunu insan-ı kamil olarak adlandırır. Atıl maddenin aksine insan ve hayvanların yaşam bileşenleri olan “Jiva” dan bahsedilir.²¹⁸ Atman yaratıkların bütünü yani evrenin temel benliği şeklinde tanımlanır.²¹⁹

Eski Hint din literatüründe, Atman’ın ne olabileceğine dair çeşitli görüşler vardır. Bazıları güneş, bazıları hava, bazıları eter ve bazıları da nefes demişlerdir. Sonraki dönem din bilginleri atmanı bilinç (idrak) olarak tanımlamışlardır. Ancak birçok türde bilinç vardır. Hepsisi saf, temiz ve basit Atman değildir.²²⁰ Brahman ise uzayı/boşluğu, zamanı ve nedenselliği aşkın kılan mutlak gerçekliktir. O tüm evrene

²¹³ B. Srinivasa Murthy, *the Gita*, (Long Beach: Long Beach Publications, 1995), 17.

²¹⁴ Constance A. Jones and James D. Ryan, “Atman”, *EH*, 51.

²¹⁵ Karataş, *age*, 170.

²¹⁶ Ralph T.H. Griffith, *the Rig Veda Translated by Ralph T. H. Griffith*, (London: y.e.y, 1896), 10/2, 917. (Bu esere atıfta bulunurken buradan sonra Rig Veda şeklinde kısaltılacaktır); Ayrıca bkz. Max Müller, Friedrich, *Three Lectures on the Vedanta Philosophy*, (London: Longmans Greenand Co, 1894), 22.

²¹⁷ Veronica Orqueda, “Semantic Change of Atman in the Rig Veda and Atharvaveda”, *Alfa*, vol. 59, no. 2 (2015): 329.

²¹⁸ Robert S. Ellwood, Gregory D. Alles, “Jiva”, *EWR*, 37.

²¹⁹ Angelika Malinar, *the Gita Doctrines and Contexts*, (New York: Cambridge University Press, 2007), 114.

²²⁰ Robert S. Ellwood and Gregory D. Alles, “Atman”, *EWR*, 53.

nüfuz eder. Ancak yine de onun ötesinde kalır. Yani bu güç, kendinin yaratılmış bir varlık olması yanında; bütün yaratılmışların da gizemli kaynağıdır. Buna göre Brahman bir bireyin, arının, kuşun veya bir kayanın içindeki özü; yani ruhu olduğu kadar tüm dış dünyadır. Atman ise bir beşerin, öz benin, canlı ya da cansız tüm varlıkların bu en içteki görünmez olan gücüdür.²²¹ Hindu felsefesinin merkezinde Brahman kavramı vardır. O, Vedalar'daki ve Upanişadlar'daki ana fikirdir. Çağlar boyunca Hint kültürüne esin kaynağı olmuştur. Hinduizm'in hem evrensel hem de ezeli ve ebedi olmasını sağlayanın Brahman kavramı olduğu düşünülmektedir.²²²

Brahman'ın kendisi de ezeli ve ebedidir. Bu varlık, üç surette tecelli etmiştir: Yaratıcı Brahma, koruyucu Vişnu ve yok edici Şiva.²²³ Yaratıcı özelliğinden dolayı Brahman daha üstündür. Görünen o ki, o evrenin dışındadır ama ona nüfuz etmiştir. Her şey onun sayesinde var olduğu için hem başlangıçtır hem de sonudur. Yine vurgulamak gerekir ki Brahman, insanın beni olan Atman'la da özdeşdir.

Hinduizm'de Brahman, yaratılıştaki bütün şekilleri ve kavramları betimler. Yaratılışın bütünlüğü olarak tek bir yolla tanımlanamaz. Onu tanımlamaya dair herhangi bir girişim onu sınırlandırır. Çünkü o, onu tanımlamak için kullanılan her kavramdan her zaman daha büyüktür.²²⁴ Bir yandan, yaratılışın gerçek potansiyeli olarak tasvir edilirken, diğer yandan tüm varlıkların aynı olduğu aşama olarak betimlenmiştir. Bu nedenle, bu aşamada ayakta durur. Yaratılışın olmadığı, tezahürün gerçekleşmesi aşaması da denilmektedir. Bu yaratıcı potansiyeli vurgulandığında o Mahan Atman, "güçlü öz" olarak adlandırılmıştır.²²⁵

Bu ifadelerden anlıyoruz ki, Brahma Hinduizm'de yaratıcı tanrı iken, Brahman her şeyi kapsayan bir gerçekliktir. Şöyle ki, Brahma yaradılış alanında apaçık var olur. Göreceli evrende ilk yaratılıştır. O, tanrıdan ilk doğan olarak adlandırılır. Yaratıcı Tanrı olarak Brahma, koruyucu Tanrı Vişnu'nun ve yok eden Şiva'nın yanı sıra Hint üçlüsünde bir yere sahiptir. Diğer taraftan Brahman kendinden var olandır, sonsuzdur.²²⁶

---

²²¹ Aydın, *ADT*, 73.

²²² Haridas Chaudhuri, "The Concept of Brahman in Hindu Philosophy", *Philosophy East and West University of Hawaii Press*, vol. 4, no. 1 (1954): 47.

²²³ Gandhi, *age*, 198.

²²⁴ Wolfe, *age*, 17-18.

²²⁵ Malinar, *age*, 111.

²²⁶ Wolfe, *age*, 18.

Brahman her türlü nitelikten uzaktır; fakat aynı zamanda onlarla donatılmıştır. Bazen Brahman, ona bütün sıfatları yakıştırmamak için, birbiriyle uyuşmayan niteliklerle anlatılmaktadır. Böylece onun tanıdığımız bütün şeylerden tamamen başka olduğu gösterilmek istenmiştir. Örneğin O, bir atomdan daha küçük, fakat en büyüktür. İnsani özelliklerden uzak ve mutlak kabul edilen Brahman'ın yanı sıra, insani bir tanrı şeklinde tasavvur edilen Brahma zamanla ortaya çıkmıştır. Çünkü Brahma, belli zihinsel kapasitenin altındaki insanların erişemeyeceği derecede yüksektir ve halk dua edebileceği bir kurtarıcıya, huzura kavuşturan her an ulaşabileceği kişisel bir tanrıya ihtiyaç duymuştur.²²⁷ Bu durum yaratıcı tanrı Brahma'nın ortaya çıkmasında da etkili olmuş görünmektedir.

Brahman'ın bir ruh şeklinde varlıklara Atman olarak sızdığı kabul edilir. Bu durum Brahman ve Atman özdeşliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Atman'ın Tanrıyla özdeş oluşu, aslında Tanrının farklı tezahürlerinin Atman olarak ortaya çıkışını sağlamıştır.²²⁸ Diğer yandan Atman ve Brahman aşkın bir birlikteliğe sahiptir. Bu durum Hinduların, insanoğlunun tanrı suretinde değil; zamanla bizzat tanrı olarak yaratıldığına inanmalarına sebep olmuştur. Evren, insanoğlu da dahil olmak üzere tüm içindekilerle birlikte mutlak varlıktan ayrı ve bağımsız bir şey değil, bizzat mutlak varlığın kendisi konumundadır. Kişinin gerçek benliği ile mutlak evrensel benlik bir ve özdeştir.²²⁹

Bu birlikteliğin aynı özden geldiğinin net ifadeleri bir yaratılış hikayesinde kendini gösterir. Başlangıçta evren insan şeklindeki (Purusha) ruhtur. Çevresine baktığında kendinden başka hiçbir şeyi göremez. Önce “*bu benim*” der ve “*ben*” adı doğar. Yalnız olduğu için korkar ve sonra zaten yalnızım neden korkuyorum der. Yine de bu yalnızlıktan kurtulmak için ikinci bir kişiyi ister. Bedeni birbirine sarılmış bir erkek ve bir kadın büyüklüğündedir. Kendini iki parçaya ayırmasıyla ondan karı ile koca ortaya çıkar. Kadınlı birleşince bundan insan soyu oluşur. Kadın, beni kendinden yarattıktan sonra nasıl benimle birlikte oluyor ki, diyerek kendini gizler. Kadın bir ineğe erkek bir boğaya dönüşür ve onların çiftleşmesinden sığırlar doğar. Kadın kısır olur erkek aygır ve bu birleşmeden tek

²²⁷ Fredrich Max Müller, *the Upanishads Translated by F. Max Müller*, (Oxford: y.e.y.,1879), 10-11. (Bu esere atıf yapılırken buradan sonra Upanishads-I kısaltmasını kullanacağız.)

²²⁸ İlyas Altuner, “Upanişad Metinlerinde Varlık Düşüncesi”, *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 6 (2015): 49.

²²⁹ Aydın, *Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi*, 73.

toynaklı hayvanlar doğar. Kadın keçi olur erkek teke; kadın koyun olur erkek koç. Hatta karıncaya kadar bölünürler. Var olan çiftler için yaratılış bu şekilde gerçekleşmiştir.²³⁰

Verilen bilgilere baktığımızda Brahma'nın Atman'ın dışında aranması yanlıştır. İkisinin bir bütün olduğu açıktır. Bu durum Hinduizm'de Panteizm anlayışının bulunduğu iddialarına yol açmıştır. Örneğin Tanrı Brahma evreni; yani Atmanı yaratmasıyla Atman'a dönüşür. Böylece evrende tanrıdan başka bir şey yoktur. Tanrı ile evren bir bütün olunca, evrenin dışında bir yaratıcıdan da söz edemeyeceğimiz için varlık ve ruh ezeli ve ebedidir. Ceza ve mükafat yeri de bu alemdir. Bu alemde hakikati bulan ruh, fenada bekaya ulaşır ve varlığın içinde olan tanrı ile bütünleşir. Vazifesini yapmayan ruh ise bir sonraki hayatında, başka bir bedende tekrar doğar ve bir çeşit ızdırap olan yaşama döner.²³¹ Bu şekilde bir ölüm-doğum döngüsü yeni yaratmaları gerekli kılar. Ancak Spinoza panteizminde, tanrı var olan her şeyin aşkın ve geçici değil de içkin ve kalıcı nedenidir. Buna göre, var olan her şey, tanrıda olmak, tanrının bir tezahürü, bir modüsü yani hali, değişimi olarak var olmak durumundadır.²³² Hindu inancısındaki yaratma eylemi göz önünde bulundurulduğunda, tanrı anlayışlarının panteist olduğu fikri tartışmaya açıktır.

Diğer taraftan Hinduizm'in önemli dini metinlerinden biri olan Upanişadlar'da insanın tanrıda yok olması, Brahman-Atman birliğinin gerçekleşmesi gibi felsefi ve metafizik konular üzerinde durulmaktadır. Onlara göre ruh, bu dünyadaki bedeninde mahsurdur. Ruhun nihai hedefi, geldiği yere ulaşmak ve orada ebedi kurtuluşa ermektir. Ruhun bedende bulunuşu bir at arabasına benzetilmiştir. Beden arabadır, irade arabacı, akıl dizginler ve nefis de arabaya koşulan atlardır. Kimin iradesi zayıfsa ve kimin akli yeterince çalışmıyorsa, onun nefsi tıpkı arabacının huysuz atları gibi idare edilemez haldedir. Kimin akli güzel çalışırsa, onun nefsi de tıpkı yumuşak huylu atlar gibi kontrol altına alınabilmektedir. Atman ve Brahman hakkında bilgi sahibi olan ve niyeti temiz olan kimse hedefe ulaşır ve tekrar dünya çilesine dönmez.²³³

Hindu inancısına göre insan ruhu veya benliği, mutlak varlığın bizzat kendisidir. Bundan haberdar olmamak, kişinin her defasında yeni bir bedende tekrar tekrar bu

---

²³⁰ F. Max Müller, *the Upanishads Translated by F. Max Müller- "Brihadaranyaka Upanishad"*, (Oxford: y.e.y., 1884), 4/1-5, 85-86. (Bu esere atıf yapılırken buradan sonra Upanishads-II şeklinde kısaltma yapılacaktır.)

²³¹ Çetindağ, *agm*, 2056 ve 2068.

²³² Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2011), 519.

²³³ *Upanishads-II*, Katha-Upanishad, III/3-6, 12-13.

dünyaya gelmesine; yani reenkarne olmasına yol açmaktadır.²³⁴ Hakikatin tek ve bir olduğu kavrandığı zaman, kalbin düğümlerinin çözüleceği, şüphelerin yok olacağı ve arzulardan kaynaklanan her türlü karmanın da sona ereceği bildirilmiştir.²³⁵ Upanişadlar'daki bir başka ifadeye göre kişinin özüne ait krallığı kendi başına bilmesini sağlamak gerekmektedir. Eğer bir adam özünün krallığını bilmeden bu dünyadan ayrılırsa, bu cahilliği yüzünden kurtuluşunun mutluluğuna kavuşamayacaktır.²³⁶

Manu Kanunnamesi'ne baktığımızda ağızından din adamlarını, kollarından yöneticileri, bacaklarından halkı, ayaklarından da hizmetçileri yaratan Tanrı'nın, aslında insanları kendi uzuvlarından yaratmasıyla tanrısal varlık konumuna yükselttiğini görürüz. Tanrıdan yaratılanlar sadece dört kastın mensubu insanlar değildir. Var olan her şeyin özü tanrının bir parçasıdır. Bu da bütün evreni tanrısal yapmaktadır. Bu durum Brahman ile Atman'ın bir olduğu inancını desteklemektedir.²³⁷ Ona yüklenen anlamlar ise diğer kutsal metinlerdeki ifadelerle örtüşmektedir. Atman duyularla ortaya konulamaz ya da zihin tarafından algılanamaz. O değişebilen bir nesne değildir. Bütün bedene yayılmıştır ve hiçbir şekilde hiçbir kimse tarafından yok edilemez. Katledildiğini zannedenler cehalet içindedirler. Sadece fiziksel bedenler yok olmaktadır diyerek²³⁸ Atman'ın baki olduğunu vurgulamaktadır.

Sonuçta bütün doğa, Brahman olarak isimlendirilen gücün bir tezahürüdür. Bu güç aynı zamanda bireysel ruh olan Atman'dır. Gerçekte ise olağanüstü varoluşun sembolik bir ifadesidir. Bunu ruh olarak isimlendirmek yanlış olmayacaktır. Bu soyut varoluş (Ruh, Atman, Brahman vs.) kendisini ancak insanın kalbinde görünür kılmaktadır.²³⁹ *Gita* tüm insanlık için kurtuluşun, Atman'a yönelmekle veya kişi eğer sıradan insanların anlayışından öte bir anlayış gücüne sahipse, kendisine sığınmasıyla mümkün olabileceğini söylemektedir.²⁴⁰ Kurtuluşu dışarıda aramak yanlıştır. Çünkü doğum-ölüm çemberinde nihai amaç ilahi varoluşta yok olmaktır. İnsan onunla bütünleştiğinde huzura kavuşacaktır. Yoksa ait olmadığı bu dünyada huzursuzca dönüp dolaşacaktır.

²³⁴ Aydın, *Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi*, 75.

²³⁵ *Upanishads-II*, Mundaka-Upanishad, II/8, 37.

²³⁶ Wolfe, *age*, 5.

²³⁷ *Laws of Manu*, I/31, 13-14.

²³⁸ *Gita*, 2/17-19.

²³⁹ Pamplets, *agm*, 8.

²⁴⁰ Swami Krishnananda, *the Teachings of the Bhagavad Gita*, (Rishikesh: the Divine Life Society, t.y.), 57.

Gita ve diğer dini kaynaklara bakıldığında, Atman ve Brahman'ın birlikteliği mutlak bir dini gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu inançta mutabakat olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Brahmanın insandaki tezahürü Atman'dır. Atman bu yüzden insan bedeninde emaneten durmaktadır. İnsana düşen görev onu ait olduğu yere döndürmek için gerekeni yapmaktır. İnsanın bu sorumluluğu yerine getirmemesi, onun ölümünden sonra, kalindeki Atman'ı yeni bir bedene hapsetmekten başka hiçbir işe yaramayacaktır.

Bu iki kavram hakkındaki bilgilere ek olarak bilinmesi gereken son husus, yoganın Atman'ı besleyen gıda olduğudur.²⁴¹ Bu düşünceyle yogi, mutlu bir bütünleşmenin yaşandığı nirvana evresine ulaşmaya çalışır. Bu bütünleşme, kişinin ruhunda gerçekleşir ve tanrı ya da tanrıça ile olabilir.²⁴² Yoganın amacı kendini gerçekleştirmek, öz ve üstün ruhu birleştirmektir ki, bu durum Hint dünya görüşü açısından mantıklıdır. Tıpçılar fiziki sağlığa değer verir ve bu yüzden onlar, rahatlama ortaya çıkaran buluşlarından ve stres problemini çözmekten mutludurlar. Fakat yine de Hint dünya görüşü bağlamında meditasyon sonucu fiziksel sağlık ancak yan ürün olabilir. Hint dünya görüşünde mantra, nan-mantra veya meditasyon fiziksel sağlık için bir araç değil; kendini gerçekleştirmenin, Brahma ile birleşme çabası içinde olmanın metodudur.²⁴³

2.3. MAYA

Maya terimi *Gita*'da bahsedilen kavramlardan biridir ve çeşitli anlamlara gelir. Vedalarda tanrının büyüğü ya da gücü anlamında kullanılmıştır. Hinduizm'in bazı mezheplerinde hala tanrının aldatici ve büyüleyici gücüne karşılık gelen bir ifadedir.²⁴⁴

Maya illüzyon, yanılgı ya da cezp edici dünya nesnelere hakikat olarak algılanması anlamlarına gelmektedir. Kişi, görünen varlıkların mahiyetini tam olarak kavrayamadığı için tanrıyı zihninden çıkarır ve bu nesnelere meşgul olur. Bu fani varlıklara karşı duyulan şiddetli elde etme arzusu hem bireysel varoluşun hem de hayatta karşımıza çıkan sıkıntıların asıl nedenidir. Bu kavram Hinduizm'de daha çok kişinin gerçeği kavrayıp nihai kurtuluşa ulaşmasını engelleyen unsur anlamında

---

²⁴¹ Günay, *agm*, 59.

²⁴² Günay, *agm*, 64.

²⁴³ Dharm P. S. Bhawuk, *Spirituality and Indian Psychology Lessons from the Gita*, (New York: Springer Publishing, 2011), 58.

²⁴⁴ Constance A. Jones and James D. Ryan, "Maya", *EH*, 282.

kullanılır. Bazı Hint kutsal metinlerinde ve Sihizm'in kutsal kitabı Adi Grant'da, tanrının yaratıcı ve değiştirici kudreti veya bu kudretin eseri olarak yarattığı tabiat anlamında da kullanılmıştır. Mayanın illüzyon veya yanılgı anlamının dışında; bireyin, fenomenler aleminin varlığı ve mahiyetiyle ilgili yanılgısı anlamı da bu kavrama verilebilir.²⁴⁵

Maya tanrının kişisel yanıltıcı ve büyüleyici gücüne karşılık gelmektedir. Bu anlamıyla o, Brahman'ın ya da yüce gerçeğin üzerindeki illüzyon perdesidir. Maya ne vardır ne de yoktur. Tanımlanamayan bir şeydir. Maya, bildiğimiz, hissettiğimiz dünyadır ki nihai gerçeğin tekil doğasının bilince yerleşmiş bilgisinin ışığıyla tıpkı sis gibi ortadan kaybolduğu düşünülür. Shakta geleneklerinde, olağanüstü Tanrı bazen Maya ya da Mahamaya diye isimlendirilir. Bu açıdan bakıldığında kelimenin negatif çağrışımları yoktur ancak basitçe Tanrı'nın olağanüstü büyüsunü ve gücünü ifade eder.²⁴⁶

Bu dünyanın yaratıcı Tanrı'sı Brahman isterse kendini evrende her şekilde gösterebilmekte, şekilsizliğine rağmen tanrısal büyü gücü Maya sayesinde değişik şekillere girebilmektedir. Maya ile dünyayı iyi ve kötüyü de içinde barındıracak biçimde yaratmıştır. O, bir kobraya benzetilmiştir. Zehri sadece ağzında olduğu için kendisine bir zararı dokunmayan kobra gibi o da iyilik ya da kötülüğü sadece mayasında barındırmaktadır.²⁴⁷ Yine Upanişadlar'a göre bütün her şeyin görüntüsü bir illüzyondur. Tek gerçek olan ise asla değişmeyen Brahma'dır. İşte değişen bu illüzyonlar mayadır. Bu fikir günümüzde bazı ekollerce tedricen geliştirilmiş durumdadır.²⁴⁸ Bu sebeple farklı yorumlar yapılarak açıklanabilmektedir.

Gita'ya baktığımızda mayanın etkisi altındakiler, Tanrı'ya teslim olmayan sapkın kişilerdir ve meyve peşinde koşan hayvana benzerler.²⁴⁹ Bilinmesi gereken husus, hem maddesel yapı (maya), hem de bireysel ruh başlangıçsızdır. Sonucun (beden) ve nedenin (duyular) oluşmasına maddesel yapı neden olmuştur. Mutluluk ve mutsuzluktan zevk alan, acı çeken durumunda olunmasına kişi neden olur. Bir insan maddesel yapı içinde bulunduğundan, maddesel yapıdan kaynaklanan hallerden zevk

---

²⁴⁵ Yitik, *age*, 7.

²⁴⁶ Robert S. Ellwood and Gregory D. Alles, "Maya", *EWR*, 282.

²⁴⁷ Swami Bhaskarananda, *Essentials of Hinduism*, (Canada: Viveka Press, 2002), 70'den naklen Ürdüç, *age*, 21.

²⁴⁸ Pamphlets, *agm*, 8.

²⁴⁹ *Gita*, 7/15.

alır. Onun bu hallere bağlanması daha üst ve daha alt yaşam türlerinde tekrarlanan doğumların nedenidir.²⁵⁰

Gita'ya göre canlı varlıklar dünyasının tamamı, maddesel yapının üç hali tarafından yanılığa düşülmüştür. Yanılığın içindeki varlıklar, bütün hallere aşkın olan ve değişmeyen Yüce Tanrı'yı tanıyamaz. Tanrı'ya adanmış olan kararlı aklın tek hedefi Tanrı'dır. Ancak kararsız bir akla sahip kişiler, maddesel eğlenceye duyulan sonsuz arzularla dışarıya meyiletmektedirler. Zevke ve servete bağımlı insanlar, Vedaların süslü sözlerine kanarak, kendilerini Yüce Tanrı'ya adayamazlar. Dünyanın zevki nefse hoş gelen maddeselliği, kişiyi ilahi amaçtan saptırmaktadır. Bu dünyada hiçbir şeye bağlı olmayan ve iyiliklerle kötülükler karşısında ne zevk duyup ne de küsen kişiler vardır ki onların akli sarsılmaz bilgeliğe sahiptir. Gerçek huzuru ancak arzuları, özlemi, egoyu ve sahiplenmeyi terk ederek yaşam süren insan bilebilir.²⁵¹

Duyuların kendilerine ait nesnelere temasından kaynaklanan zevkler geçici olduğu için bunlar mutsuzluğun nedenidir. Bilge kişiler asla bu tür zevklerden haz almazlar.²⁵² Zihnini sürekli meditasyona yoğunlaştırarak maddesel zevke özlem duymayı bırakmış olan yogi, maddesellikten kurtulmanın huzurunu, Tanrı'nın içinde yani Brahma'nın ışığında olan huzuru elde eder.²⁵³ Yoga uygulaması ile kontrol edilen zihin, dünyasal ilişkiden bağımsızlaştığı için sakindir. Yogi arınmış bilinci aracılığıyla, Yüce Ruh'u doğrudan görerek yalnızca Yüce Tanrı'da doyum bulur. Kişi Yoga uygulaması yapmak için, arzuları kamçılaman bütün düşünceleri terk etmeli ve zihni kullanarak, duyularını bütün maddesel nesnelere geri çekmelidir.²⁵⁴

Sonuç olarak Maya, etkisi altında kalanların çektiği ızdırabın sebebidir. Maddesel zevkler insanı mutlu ediyor gözükse de esasında bunlar mutsuzluk kaynağıdır. İnsanlar maddesel zevklerin kendilerini doyuma götüreceğini zannederken büyük bir doyumsuzlukla karşılaşır ve bu açlık bireyi daha büyük mutsuzluklara iter. Bu sebeple insan mayanın cezbeden hallerinden kendini korumalıdır. Maya anlayışına göre dünya hem vardır hem yoktur. Görünen şeyler geçici, görünmeyenler ise değişmeyen hakikattir. Brahman'ın maddi dünyadaki görünümüne maya demek yanlış olmayacaktır. Maya'da temel prensip, görünen şeyler ile görünmeyen hakikat arasındaki

---

²⁵⁰ *Gita*, 13/20-22.

²⁵¹ *Gita*, 7/13; 2/41-72.

²⁵² *Gita*, 5/22.

²⁵³ *Gita*, 6/13-14.

²⁵⁴ *Gita*, 6/23-24.

farkı bilmek ve ona göre hareket etmektir. Kişi kendini maddesel arzuların kölesi olmaktan korumalıdır.

2.4. RİYAZET

Gita'nın açıkladığı konulardan biri de riyazettir. Tapas olarak geçen Riyazet, yoga ile ilgili bir uygulamadır. Kurtuluşunu sağlamak için insanı güçlendirir, bilge kişilerin aklını temizler. *Gita* bu özelliklerinden dolayı onun yapılmasını tavsiye eder. Onu tanrı kendisinin en mükemmel hükmü olarak tanımlar. Ayrıca faydalı olduğu, insanı yogaya veya başka bilgilere hazırladığı da ifade edilir.²⁵⁵ Ancak Tanrı'nın yalnız riyazet ile bilinmeyeceği de belirtilir.²⁵⁶

Riyazet, Hint sufiliğinde önemli bir yetiştirme yöntemidir. Kelime, dünyevi zararlardan ve sufiliği reddetmekten kaynaklanan ateş anlamına gelmektedir. Riyazet, yogiye güç ve yetenek verir. Brahman geleneğinde gelişmiş bir uygulama olan riyazet²⁵⁷ Brahman kastından gelenlerin vazifelerindedir.²⁵⁸ Tanrılara, Brahmanlara ve azizlere saygı göstermek ve ibadet etmek, dinleyicilere kaba ve kırıcı sözler söylememek, gerçek ve uygun olanı söylemekten korkmamak ve Veda'ları okumak sözün; nefsi kontrol etmek ve iyi niyet ise aklın riyazetidir.²⁵⁹ Bedene ızdırap veren ve kutsal kitaplarda bulunmayan riyazet, bedende bulunan tanrıyı rahatsız eder. Bu tür riyazetin uygulanması uygun değildir.²⁶⁰ Başkalarının hayranlığını kazanmak niyetiyle yapılan riyazet iyi karşılanmaz. Bu tür riyazetin faydaları ancak bu dünya içindir. Kendi kendine eziyet ederek ve aşırıya kaçarak, başkalarına kötülük etmeyi bile göze alarak yapılan riyazet de dinin tasvip etmediği bir uygulamadır.²⁶¹ Riyazetin en önemli özelliği de karşılık beklemeden yapılmasıdır.²⁶²

Gita'ya göre riyazet, sat grubu uygulamalardandır. Sat ise, Yüce Tanrı'yı hoşnut etmek için gerçekleştirilen eylemlerdir. O, hakikat olarak da bilinir. Riyazet Yüce Tanrı için yapılmadığında makbul değildir ve asat (gerçek olmayan) olur.²⁶³ Çünkü tanrı, eylemde bulunanlar tarafından gerçekleştirilen adakların ve bilge kişiler tarafından

---

²⁵⁵ *Gita*, 18/4-6.

²⁵⁶ *Gita*, 11/48 ve 53.

²⁵⁷ Constance A. Jones and James D. Ryan, "Tapas", *EH*, 439.

²⁵⁸ *Gita*, 18/42.

²⁵⁹ *Gita*, 17/14-16.

²⁶⁰ *Gita*, 17/5-7.

²⁶¹ *Gita*, 17/18-19.

²⁶² *Gita*, 17/5.

²⁶³ *Gita*, 17/27-28.

gerçekleştirilen riyazetlerin nihai hedefidir.²⁶⁴ Katı riyazetler uygulamak üstün bir davranış değildir. Zaten yogiler daha üstün kabul edilmiştir.²⁶⁵ Riyazet sadece Tanrı için yapılmalıdır.²⁶⁶

Üç türlü riyazet vardır ve düşünce, söz ve eylemle ilgilidir. Bu üç tür riyazet, arzusuz, kalpten bağlı bir ruh tarafından Yüce Tanrı'ya derin inançla yerine getirildiği zaman, iyi kabul edilen uygulamalardır. Tanrı'nın, Brahmanların, manevi öğretmenin ve aydınlanmış ruhun ibadeti, bedensel riyazettir. Başkalarına rahatsızlık vermeyen, gerçeğe dayanan, hoş giden ve bir o kadar da yararlı olan konuşma ve düzenli olarak Vedaların okunması ise sözlü riyazettir. Cömertlik, kararlılık, zihinsel kontrol ve temiz kalplilik de zihinsel riyazettir.²⁶⁷

Riyazet, içimizde bulunan enerjiyi bedenimize yaymak için uyguladığımız güçtür. Bu gücü oluşturan enerjinin başka bir objenin duyularına ya da başka bir vücudun belirli bir parçasına gitmesi istenmez. Enerjinin, her yere eşit dağıtılması zorunluluğuna Tapoyajna denir. Yeni doğan masum ve şehvet duygularından arınmış çocuklar ve aynı şekilde şehvet ve arzulardan uzak azizler bu sebeple güler yüzlüdürler. Fakat sıradan, şehvet ve arzuları olan insanlar bu enerjiyi bir objeye doğru duyu organları vasıtasıyla çıkarmak zorunda hissederler.²⁶⁸ Riyazet, dinin koymuş olduğu kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Bu ölçütler görünen kurallardan çok, görünmeyen ve ritüeli ilahi amaca uygun kılan özel nedenlerdir. Aksi halde riyazetin, sadece eziyet olacağı bildirilir.

2.5. SAMSARA-TENASÜH

Türkçede samsara ifadesi genellikle tenasüh veya ruh göçü kavramlarıyla ifade edilir. Ancak ikisi farklı durumları ifade edebilen kavramlardır. Çünkü samsara, dünyadaki doğum-ölüm-doğum şeklinde gerçekleşen yeniden doğuş döngüsünü ifade eder.²⁶⁹ Tenasüh ise başka bir varlıkta bedenlenme olayına verilen genel isimdir. Hindu inanç dünyasında önemli bir yer tutar. Şehadet kelimesi İslam; teslis Hıristiyanlık,

---

²⁶⁴ *Gita*, 5/29.

²⁶⁵ *Gita*, 6/46.

²⁶⁶ *Gita*, 9/27.

²⁶⁷ *Gita*, 17/7, 14-16, 17.

²⁶⁸ Swami Krishnananda, *Commentary on the Bhagavad Gita*, (Rishikesh: Divine Life Society, t.y), 14, 127 (Bu esere atıf yapılırken buradan sonra *Commentary on Bhagavad Gita* şeklinde kısaltma kullanacağız.)

²⁶⁹ Maya Warrier, *a Guide to Hinduism*, (Leeds: School of Theology and Religious Studies University of Leeds, 2006), 5.

cumartesi günü Yahudilik için ne derece önemli ise, tenasüh inancı da Hindu'lar için aynı derecede önemlidir.²⁷⁰ Bir de tenasüh ile karıştırılan reinkarnasyon kavramı vardır. Bu kavramın tenasühten farkı, yeniden bedenlenmenin insan türü arasında gerçekleşmesidir. Yani bir insan yeniden dünyaya geldiğinde yine bir insan bedeninde var olacaktır. Tenasühte ise kişinin karmalarına göre bir bitki, bir hayvan veya alt-üst fark etmez bir kasta mensup insan olarak doğacağı inancı vardır.²⁷¹

Hindular, bütün evren nasıl bir dönüşüm ve değişim içerisinde ise insanoğlunun ve diğer tüm canlı varlıkların doğum, ölüm ve yeniden doğum şeklinde benzer bir döngüye bağlı olduğuna inanmaktadır. Ruhun bu döngüsel süreçteki durumunu belirleyen temel prensip de karmadır.²⁷² Kişi ölümünden sonra karmalarına göre bu dünyada yeniden bedenlenecektir.²⁷³

Samsara kişinin Brahma'dan ayırt edilemeyecek hale gelmesine kadar devam eden bir süreçtir. Bu sürecin başlangıcı ve çoğu zaman da sonu yoktur. Bu çark bir arınma veya gelişme kaydetme süreci değil; sürekli olarak tekrar tekrar yeniden doğmadır. Bu sonsuz doğumlar ve ölümler serisi yeryüzünde hayvan, insan veya bitki gibi herhangi bir yaşam formunda meydana gelebilir. Hindu'lar diğer din mensupları gibi mevcut yaşamı son olarak düşünmezler. Çünkü bir canlının yeryüzündeki hayatının sonu onun gelecek hayatının başlangıcı olarak görülmektedir.²⁷⁴

Sanskritçe konuşanlar bütün insanların yaşadığı yeniden ölüm ve yeniden doğumu “sürekli dönüşüm” sözcükleriyle anlatırlar. Yeniden doğuş doktrini hem Hinduizm hem de Budizm tarafından kabul edilir. Bu anlayış Güney Asya alt kıtasında yaygındır. Hindu'lar Yeniden Doğuş sürecini çeşitli yollarla açıklarlar. Ancak hepsinin ortak noktası, bir sürü doğum geçiren ve bazen ruh (Atman) olarak adlandırılan sonsuz, değişmeyen nefis anlayışıdır. Budizm'deki durum daha karmaşıktır. Çünkü Budistler herhangi bir sonsuz, değişmeyen nefsin olduğunu inkar ederler. Onlar bunun yerine nedenselliğin devamını koyarlar. Bu nedensel bağın ölümle bozulmayacağını düşünürler.²⁷⁵

---

²⁷⁰ Yitik, *age*, 8-9.

²⁷¹ Hacı Sağlık, “Tenasühün Reddine Yönelik İbn Sînâ Merkezli Felsefi Bir Bakış”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, vol. 15, no. 1 (2015): 178.

²⁷² Aydın, *Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi*, 76.

²⁷³ *Gita*, 2/13.

²⁷⁴ Aydın, *age*, 76-77.

²⁷⁵ Robert S. Ellwood and Gregory D. Alles, “Samsara”, *EWR*, 406-407.

Hinduizm'in temel öğretileri arasında önemli bir yere sahip olan doğum-ölüm döngüsü (tenasüh) ve kişinin bu döngüden nasıl bir yol izleyerek kurtulabileceği (mokşa)²⁷⁶ inancının dini temelleri ilk olarak Upanişad metinlerinde görülmektedir.²⁷⁷ Ancak insanın niçin ve hangi nedenlerle tekrar tekrar doğduğu, ayrıca tekrar doğuşun sonuçlarını belirleyen karmaların neler olduğu *Gita*'da açıkça anlatılır. *Gita*'ya göre tenasühe maruz kalmanın çeşitli sebepleri vardır. Yoga yapmamak buna bir örnektir. Ancak Yoga yaptığı halde başarısız olanlara dahi ödül vardır. Yeniden doğum aldığında da Yoga yapılan bir evde dünyaya gelir.²⁷⁸ İlahi hakikatin bilgisini elde etme ve kendini tanrıya adama çabasında olmamak,²⁷⁹ Vedik ritüelleri izleyip, karmayı zevke düşkünlüğünden dolayı yapmak ve²⁸⁰ Yüce Kişi'yi, yani tanrıyı kavrayamamak²⁸¹ gibi durumlar, tekrar doğuşa neden olan durumlardır. Bu kişiler maddesel dünyanın ölüm yollarında dolaşıp dururlar. Aksi durumlar ise kişiyi bu döngüden kurtarır. Ruhu yeni bir bedene yerleştiren veya onun başka bir beden edinmesini sağlayan da tanrıdır.²⁸²

Kişinin hangi kastta doğacağını, yoga yapıp yapmaması ve karmayı karşılıksız olarak yapıp yapmaması belirler. Kişi yeni doğuşlarında daha üstün bir yogi ailesinde veya aynı ailede doğar ve yogaya devam eder.²⁸³ Tekrar doğuşta statünün bir ötekine göre daha yüksek olması ancak yoga yapanlar için mümkündür. Ölümleri anında insanlarda hakim olan inançlar, tekrar doğuştaki statüye etki eder. Tanrıya ulaşip ulaşmamaları buna bağlıdır.²⁸⁴

Tenasüh inancı Rig Veda'ya kadar götürülmektedir. Tenasüh ve karma inancı, evrendeki düzenin teminatı ve ezeli-ebedi kanunu olarak zikredilir. Ancak bu konuda

²⁷⁶ Mokşa kelimesi, Sanskritçe eril bir isim olup, "muk" kökünden türetilmiştir. Mukti kelimesi de mokşa ile aynı anlamda kullanılmaktadır ve onun dişil versiyonudur. Mokşa ve mukti her ikisi de "serbest bırakmak", "özgürleşmek", "kurtulmak", "bağımsızlık", "özgürlük", "kurtuluş" gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise mokşa, bütün Hint kökenli dinlerde ortak olarak inanılan, acı ve ıstırap dolu, sürekli doğum ve ölüm çemberinden (samsara) kurtulmayı ifade eder. Bkz. A. M. Esnoul, "Mokşa" *The Encyclopedia of Religion (ER)*, ed. by Mircea Eliade, (New York: y.e.y., 1987), X: 28, 770'den naklen; Rukiye Karaali, "Hint Kökenli Dinlerde Kurtuluş Anlayışı", (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2008), 8.

²⁷⁷ Ali İsra Güngör, Cemil Kutlutürk, "Upanişadların Temel Kavramları, Getirdiği Yeni Yaklaşımlar ve Hint Dinî ve Felsefî Dünyasına Katkıları", *Dinî Araştırmalar*, sy. 35 (2009), 12: 33.

²⁷⁸ *Gita*, 6/41-42.

²⁷⁹ *Gita*, 9/3.

²⁸⁰ *Gita*, 9/21.

²⁸¹ *Gita*, 13/24.

²⁸² *Gita*, 9/ 3, 16/ 19.

²⁸³ *Gita*, 6/41-42, 6/45.

²⁸⁴ *Gita*, 8/5- 6, 8/10, 14/ 14-15.

çok net bir açıklama mevcut değildir.²⁸⁵ Çünkü Veda ilahilerindeki ahiret inancına göre ruh ölümsüzdür ve bu hayattan sonra cennet ya da cehenneme gider.²⁸⁶ Ruhun ölümden sonra cennet ya da cehenneme gideceğine dair kabulün, Upanişadlar ve Brahmanalar döneminde tenasüh inancına dönüştüğünü görürüz. Ancak karma ve tenasüh inancı bir arada ele alınmıştır. Ortaya çıkan sonuç ise, bilinçli gerçekleştirilen her davranış iyi veya kötü bir meyve verecektir. Samsara çarkı da buna göre şekillenecektir.²⁸⁷

İnsanlar öldüklerinde, ruhlarının gidecekleri ilk yer Ay'daki atalar diyarıdır. Burada mükafatlandırılırlar. Bunun sebebi, hayatlarında sundukları kurbanlar, dine bağlı davranışları, yardım severlikleri ve mütevazî yaşamlarıdır. Ruhların bazıları henüz samsara döngüsünden kurtulamamıştır. Bu ruhlardan iyi olanlar bir süre ödüllendirildikten sonra, Brahmin, Kşatriya veya Vaisya sınıflarından birinde dünyaya gelirler. Kötü karması olanlar ya kast dışında ya da köpek veya domuz gibi hayvan şeklinde bedenlenirler. Bu bedenlenme ruhun uzaydan gökyüzüne inmesiyle ve orada bir yağmur tanesine dönüşmesiyle başlar. Yağmur tanelerinin bitkileri beslemesiyle, ruh bitkilere taşınmış olur. Bu bitkileri yiyen insanlar ruhu kendi bedenlerinde tohuma dönüştürürler. Nihayet bir kadından doğum gerçekleşir. Doğum döngüsünden kurtulmuş olan ruhlar, Ay'daki mükafat süreci bittikten sonra tanrılar alemine doğru yol alırlar. Bu yolculuk Brahman'a ulaşmaya kadar devam eder.²⁸⁸

Gita'da tenasüh ile ilgili en dikkat çekici söz, insan eski ve yıpranmış giysileri atıp nasıl yeni giysiler alırsa, benzer şekilde, ruh da eski ve işe yaramaz bedenleri bırakıp yeni bedenler almaya devam eder şeklindedir.²⁸⁹ Bu bakış açısı, ölüm kavramını doğum kadar sıradan bir olgu olarak sunar. Hatta Hindulara ölümü yeni bir umut, yeni bir başlangıç olarak gösterir. Mesela ötenazi uygulamaları dünya çapında tartışmalı bir konudur. Aynı şekilde Hint toplumunda da çaresiz kalmış ve hastalığı nedeniyle acı çeken insanlar için gündeme gelen bir konudur. Bu durum karşısında bazı Hindu mezhepler, ötenazinin kötü karmaya neden olduğunu; hatta şiddetsizlik (ahimsa) ilkesine karşı gelindiği için doğru olmadığını savunur. Atmanın bedeni terk etmesi için

²⁸⁵ Ali İhsan Yitik, "Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancı ve Tenasüh İnancıyla İlişkisi", *Türkiye 1. Dinler Tarihi Sempozyumu*, (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 1992), 131.

²⁸⁶ *Rig Veda*, kitap: 1, söz: 8, 6.

²⁸⁷ *Upanishads-II*, Brihadaranyaka-Upanişad, IV. Adhiyaya, 4/5, 176.

²⁸⁸ Friedrich Max Müller, *Theosophy or Psychological Religion*, (London: y.e.y, 1893), 149-151, 154 ve 156; *Upanishads-I*, Kandogya Upanişad, IV. Bölüm, 145; Ayrıca bkz. *Upanishads-I*, 15. /5- 6, Ayrıca bkz. *Upanishads-I*, V/10/1-2, 160.

²⁸⁹ *Gita*, 2/22.

doğru zamanın gelmesi gerektiğini düşünürler. Ancak Hindulara ölüm konusunda sunulan dini öğretiler ötenaziye diğer kültürlerle göre daha makul gösterebilmektedir.²⁹⁰

Sonuç olarak tenasüh hakkında *Gita* ve diğer meşhur dini kaynaklar birbiriyle örtüşen ifadeler kullanmaktadır. Hepsinin verdiği bilgilerden çıkarılacak genel kanaat bireylerin içinde bulunan ilahi öz, ölümle beraber yok olmamakta ve kendisinden zuhur ettiği mutlak öze ulaşmak için beden değişiklikleri yapmaktadır. Zaten samsara yalancı, bağlı, özgün olmayan ve başkasının yansıması olan demektir. Bu yüzden her şey hayal, her şey sınırlıdır. Böyle bir dünya mutluluk değil, ızdırap verecektir. Bu yüzden ondan bir an önce kurtulmak gerekmektedir.²⁹¹ Bundan kurtulmanın yolu da samsara döngüsünün bitmesini sağlayacak karmaları ifa etmektir.

2.6. KARMA

Sanskritçe “kri” kelimesinden türetilmiş olan karmanın²⁹² dini bir terim olarak anlamı eylem ve bu eylemin sonuçlarıdır. Sözlük anlamı ise yapmak, hareket etmek, ortaya koymaktır. İlk dönem kutsal metinlerinde karma terimi sadece dini ve ahlaki öneme sahip kurban töreni, adak, kefarete ve riyazet faaliyetleri için kullanılmıştır. O bedensel, zihinsel ayrıca sözlü olarak icra edilen her türlü fiil ve iş anlamına gelse de aslında bir sebep sonuç zinciridir. Kişinin yaptığı davranışların ve bu hayatındaki karmasının sonraki hayatını belirlediğine inanılır.²⁹³ Gandhi tüm görüşlerini bu isim altında bir eserde topladığı için karma terimini ünlü yapan kişi olmuştur. Hinduizm dışında, Caynizm, Budizm ve Sihizm gibi Hint dini gelenekleri de karma inancını benimserler.²⁹⁴

Kişi yaptıklarının sonucu olarak, ödülü ya da cezayı belirleyen karma kanununun işleyişine teslim olmalıdır. Ruh vücudun ölümünden sonra, iyi işler yapması nedeniyle mutluluk dünyalarında, ya da günah işlemesi nedeniyle acının dünyalarında eşit ve uzun bir süre; hatta tanrılar gibi milyonlarca yıl geçirebilir. Ama karma bittiği anda, dünyada yeniden doğar ve bir daha doğum ve ölüm döngüsüne bağlanır.²⁹⁵

²⁹⁰ Necati Sümer, “Hint Dinlerinde Acıdan Kaçışın Bir Yolu Olarak Ötanazi”, *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 2 (t.y), 2: 76-77.

²⁹¹ Şeriati, *age*, 225-226.

²⁹² Zubin R. Mulla and Venkat R. Krishnan, “Karma Yoga”, *Conceptualataziaon and Validation Indian Philosophy Work Journal of Indian Psychology*, vol. 24, no. 1- 2 (2006), 27.

²⁹³ Yitik, *Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancı ve Tenasüh İnancıyla İlişkisi*, 127.

²⁹⁴ Constance A. Jones and James D. Ryan, “Karma”, *EH*, 28.

²⁹⁵ Pamplets, *age*, 9.

Gita'da Tanrı Krişna'nın, içinde bulunduğu dilemmaya karşı Arjuna'ya sunmuş olduğu çözüm, doğasına uygun karmalar gerçekleştirmek olmuştur. Çünkü eylemleri noktasında insanın kafasındaki karışıklığı temizleyecek ve onu ruhani bir başarıya ulaştıracak tek yol karma yoga olarak gösterilmektedir. Antik dönemlerin bilgeleri tarafından uygulanmış ancak Krişna tarafından *Gita*'da tekrar restore edilmiştir. Karma yoga seküler yaşam ile manevi yaşamın uyum içinde olması içinde köprü görevi görür denilmektedir.²⁹⁶ *Gita*, tekrar doğduğumuzda bütün görevleri sağlam bir şekilde yerine getirmemizi ısrarla vurgular. Bununla birlikte kurtuluşu ertelememizden korktuğu için başkasına ait bir görevi yapmamamız konusunda bizi uyarır. Kişi dünyanın ağır karmasını yüklenmeye çalışmalıdır. Kurtuluşu elde etmek için karanlığın güçlerini zapteden tanrıya sunuda bulunmalıdır.²⁹⁷ Bu, onun karma karşısındaki acizliğini hafifletecektir. Karma, insanı bağlayan iyi ve fena neticeler ya da bu neticelerin sebebidir. Bununla birlikte bu neticelerden etkilenmemek veya ona tabi olmaktan kurtulmak mümkündür. Eylemsizlikte eylemi, eylemde de eylemsizliği görebilme, eylemi beklentilerden uzak gerçekleştirme bu kurtuluş için tavsiye edilen yöntemlerdendir.²⁹⁸

Karma, günah işlemenin sebebidir. Fakat onun getirilerine bağlanılmazsa iş yapıldığı halde günah işlenmiş olmaz. Arzular dizginlendiği sürece, tamamen faal olunsa bile bu durum değişmez.²⁹⁹ Karma Tanrı'ya ulaşma yollarından biridir. Karmada bulunurken Tanrı'yı düşünen muhakkak ona gidecektir.³⁰⁰ Kurtuluşu isteyenler, kurban sunmalı, riyazeti yapmalı bunlara niyet ederken, *tat* sözcüğünü söylemelidirler.³⁰¹ Kutsal kitaplarda yapılması zorunlu gösterilen bazı kurban, adak, hediye ve riyazetlerin yapılmaması kötü karma sayılmıştır. Bunlardan vazgeçilmemelidir, çünkü arındırıcı özellikleri vardır.³⁰²

Tanrılar karma kurallarına tabi değildir. Tanrı için üç alemde de elde edilecek hiçbir şey olmadığı halde, o yine de işler yapar.³⁰³ Diğer taraftan kastlar, karmalarına göre Tanrı tarafından yaratılmıştır. Fakat Tanrı fail değildir. Karma Tanrı'nın yüceliğine

---

²⁹⁶ Swami Nirvedananda, *Hinduism at a Glance*, (West Bengal: Ramakrishna Mission Calcutta Student's Home Publishing, 1944), 8.

²⁹⁷ Pamphlets, *age*, 11.

²⁹⁸ *Gita*, 4/18-19.

²⁹⁹ *Gita*, 4/ 20-21.

³⁰⁰ *Gita*, 4/24.

³⁰¹ *Gita*, 17/ 25.

³⁰² *Gita*, 18/5, 18/7-8.

³⁰³ *Gita*, 3/22.

zarar vermez. Tanrı yaratırken ve yok ederken karmanın neticeleri ile sorumlu tutulamaz. Çünkü o bunları kayıtsızca ve tarafsızlıkla gerçekleştirir.³⁰⁴ Eylemler konusunda Tanrı'nın sorumlulukları olduğu gibi, bilge kişilerin de sorumlulukları vardır. Nasıl ki cahiller, bağlanarak çalışıyorlarsa, bilge kişiler de bağlanmadan çalışmalıdırlar. Onlar görevlerini yerine getirme konusunda gevşeklik göstermemelidirler.³⁰⁵

Karma kişiyi yogaya hazırlayan yardımcı bir disiplindir. En sağlam meditasyon için araç olarak görülür. Eğer bir insanın ayırt etme yetkisi zayıf ise, defalarca denese bile meditasyona odaklanamaz ve iradesi arzu denen düşmana yönelir. Kişiyi günahkar eylemlere sürükleyen nedenlerin başında, dünyevi şeylerden zevk alma arzusu yatar. Çünkü bu arzu farklı durumlarda öfke yaratır. Ayrıca o aşırı fesatlığın da kaynağıdır. Bu yüzden arzu, insanın dünyada en kötü düşmanıdır. Kişi arzuyu ancak ruhun akıldan üstün olduğunu bilerek ve zihnini akılla dengeleyerek yok edebilir.³⁰⁶

Netice itibariyle karma, Hinduizm inancına sahip bireylerin, sıkı sıkıya bağlı oldukları kast sistemi ve tenasüh inancıyla alakalı olarak, kendi davranışlarını kontrol altında tutma yasası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin davranışlarını kontrol etmesi için ona rehberlik edecek bilgiyi, yine dinin diğer kurallarından öğrenmekteyiz. Birey bu yasalar çerçevesinde karmalar oluşturduğu sürece, sonraki yaşamının kalitesini yükseltecek ya da düşürecektir. En önemlisi de ideal karmalarla samsara çemberinden kurtulacaktır.

2.7. AVATARA

Avatara Sanskritçeden modern Hintçeye geçmiş bir kavramdır ve dünyaya indirilmiş anlamına gelir. Bu kelime Sanskrit ve Hindu dilinde kullanılan, Vişnu'nun vücut bulmuş halleri için kullanılır.³⁰⁷ Ava (iniş), ti (çaprazlama)'den gelen avatara kavramı, “yeryüzüne inme” olarak tercüme edilir. Kavram olarak genellikle tanrısal bir varlığın tamamen veya kısmen yeryüzüne inmesi durumunu ifade etmek için kullanılır. Olağanüstü özellikler gösteren bir insana da avatara denildiği olmuştur.³⁰⁸

---

³⁰⁴ *Gita*, 9/9.

³⁰⁵ *Gita*, 3/25-26.

³⁰⁶ *Gita*, 6/3,3/37, 3/43.

³⁰⁷ Constance A. Jones and James D. Ryan, “Avatara”, *EH*, 57.

³⁰⁸ Sheth, Noel, “Hindu Avatara and Christian Incarnation: A Comparison”, *Philosophy East and West*, vol. 52, no. 1 (2002): 98.

Avatara kavramı gerçek manasına Hindu mitolojisinde kavuşmuştur. İlahi kanunlar yok olup onun karşısındaki bütün unsurlar düzene hakim olduğunda, düzeni korumak ve iyiyi hakim kılıp kötünün egemenliğini yok etmek için tanrı, bir hayvan ya da insan suretinde yeryüzüne iner. Hinduizm'in eski kutsal metinlerinde de tanrıların değişik formlara girdiklerinden bahsedilmektedir. Ancak avatara doktrininin ilk defa MÖ II. yüzyılda *Gita*'da net olarak özellikleri belirtilmiştir.³⁰⁹ *Gita*'daki “*Ey Bharata, ne zaman dinde bir gerileme ve dinsizlikte bir artış olsa, ben şahsen gelirim.*”³¹⁰ dizeleri avatara doktrininin en açık ifadeleridir.

Avatara kelime olarak *Gita*'da geçmez. Fakat *Gita*'nın içinde inançla ilgili kavramlar arasında sayılır. Krişna kendisinin geçmişte birçok kereler doğduğunu (yani önceleri de yeryüzünde birçok kereler gidip gelmiş olduğunu) bu doğumlarını kendisinin hatırladığını fakat insanların bunu hatırlayamayacağını söyler. Onun ebedi formu doğuma ve ölüme maruz kalmasa bile, bu tarz doğumlar Krişna'nın kendi iradesi ile gerçekleşebilir. Bunu bizzat *Gita*'da açıklar.³¹¹

Geleneksel Hint düşüncesinde avatara kavramı daha çok Tanrı Vişnu ile ilgilidir. Sakti ya da Şiva ile ilgili bir Avatara yoktur ya da genel kabul görmemiştir.³¹² Düzenin devamı için bazen birkaç şeytanla savaşmak ve yeryüzünü ciddi bir tehlikeden korumak amacıyla bedenlenen Vişnu'nun avataraları genellikle bir din, bir mezhep ya da kabile tanrıları olarak yeryüzüne gelmişlerdir. Vişnu'nun avataralarının sayısı hakkında değişik rivayetler bulunmaktadır. Ancak genellikle on avatara üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu on avatara sırasıyla balık, kaplumbağa, yaban domuzu, aslan adam, cüce, baltalı Rama, Rama, Krişna, Buddha ve Kalkin'dir.³¹³ Tanrı'nın avataraları Bhagavata Mahapurana'da detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Orada Vişnu'nun 24 avatara olduğu ifade edilsede bu sadece bilinen ve söylenendir. Öyle ki, bu sayının 24 milyon olabileceği dahi iddia edilmektedir.³¹⁴

Genel kanaate göre bir avataranın temel amacı, kötünün tahrip ettiği doğruluğu sağlamlaştırmak ve iyi olanı korumaktır. Ancak bütün avataraların geliş amacı bunları

---

³⁰⁹ Geoffrey Parrinder, *Avatar and Incarnation*, (London: Faber and Faber, 1970), 20; Ayeıca Bkz. Ali İhsan Yitik, “Avatara”, *Felsefe Ansiklopedisi*, 745'den naklen Ürdüç, *age*, 7.

³¹⁰ *Gita*, 4/7.

³¹¹ *Gita*, 4/5-6.

³¹² Sheth, *agm*, 98.

³¹³ Kaya, *age*, 15.

³¹⁴ Krishnananda, *Commentary on Bhagavad Gita*, 107.

gerçekleştirmekten ibaret değildir. İlim öğretmek, kötülüğe son vermek ya da mesih gibi altın bir çağ açmak için de gelebilmektedir.³¹⁵

Hindular Vişnu'nun değişik formlarda ve bedenlerde yeryüzüne indiğine inanırlar. Hinduların büyük çoğunluğu tarafından avataraların hemen hepsinin Hindistan alt kıtasında ortaya çıktıkları kabul edilmektedir. Ancak Hindu filozof Vivekananda ve Yeni Hinduizm akımının diğer liderleri, dünyadaki bütün din kurucularını Tanrı'nın birer Avatar'ı olarak isimlendirirler. Böylece her biri bizzat Tanrı'nın kendisi tarafından oluşturulan değişik dini sistemlerin temelde birbirinden farklı olmadıkları ve sadece ayrımların olduğu iddia edilmektedir.³¹⁶

Eski dini metinlerde Vişnu şimdiki kadar itibar gören bir tanrı değildir. Ancak *Mahabharata Destanı*'ndan itibaren en önemli Hindu tanrılarında biri haline gelmiştir. Korkunç görünüşleri vardır. Örneğin denizle ilgili bir tanrı olduğu için bazen mavi renkte resmedilmiş,³¹⁷ bazen de çok başlı çok kollu insan şeklinde olmasına rağmen, yardımseverliği ve düzeni korumak amacıyla gelişi nedeniyle değer kazandığı ve en fazla avatarası bulunan tanrı olduğu belirtilir. Bazılarına göre Krishna Tanrı değildir. Avatara veya vücut bulmuş da değildir. O, tutkulu bir sığır çobanıdır.³¹⁸ Onun Hindu olmayan unsurlarla mücadelesi sonucu insanlar tarafından çok sevilip tanrısal bir konuma yüceltilmesi ile ortaya çıkmıştır.

Aslında avatara inancına göre bütün insanlar tanrının dünyevi bir formudur. Ancak bu durumun farkında olanlar sadece avataraların kendileridir. *Gita*'da Krişna kendi tanrısallığının farkında iken, Arjuna derin benliklerinde atmanı taşıdığı farkında değildir. Hindu düşüncesindeki avatara inancı, *Gita*'da Krişna formunda Vişnu'nun son avatarası olarak kendini gösterir.³¹⁹

Son olarak bu konuyla ilgili dikkat çeken başka bir durum ise, avataraların sırasıyla balık, kaplumbağa, yaban domuzu, aslan-insan, cüce, Parasurama, Rama, Krishna, Buddha ve Kalkin formunda gelmesidir. Onların geliş sıralarının dünyada bilinen ilk yaşam formlarının ortaya çıkış evreleriyle uyumlu olduğu düşüncesine yol açmıştır. Bilim ilk yaşam formlarının sudan ortaya çıktığını iddia etmektedir. Balık suda yaşar, kaplumbağa hem suda hem karada, yaban domuzu karada yaşayan bir

---

³¹⁵ Sheth, *agm*, 99.

³¹⁶ Yitik, *Hinduizm'in Diğer Dinlere Bakışı*, 140.

³¹⁷ Kaya, *age*, 14.

³¹⁸ Swananda, *age*, XIV.

³¹⁹ Ürdüç, *age*, 123; Ayrıca Bkz. Pamphlets, *age*, 2.

hayvandır, aslan-insan yarı insan yarı hayvan formunun sembolüdür ve daha sonra gelenler tamamıyla insan formundaki avatarlardır.³²⁰

Avatara kavramı ciddi manada Hinduizm'e özgüdür. Mesela, ilahi düzenin bozulması ve kötü güçlerin dünyaya hakim olması hemen hemen her dinde ele alınan bir konudur. Ancak böyle durumlarda özellikle semitik dinlerde Tanrı, insanlar arasından seçtiği peygamber veya mesih ile bunu düzeltme yoluna gider. Hinduizm'de tanrı, avataraları ile bizzat kendisi bu sorumluluğu yerine getirmektedir. Hıristiyanlıkta İsa'nın durumu buna benzer görünse de yine de Tanrı'nın bizzat kendisi değil, oğlunun bu sorumluluğu üstlenmesi durumu vardır.

2.8. KAST SİSTEMİ

Kast, Portekizce "casta" kelimesinden türemiş olup sandık, çekmece, kabile ve aşiret anlamlarına gelmektedir. Kast bugün bu sistem için kullanılan yaygın kelimedir. Manu Kanunnamesi'nin İngilizce çevirisinde de kast kelimesi kullanılmıştır.³²¹ Eski Hindistan'da bu kavramın yerine renk anlamına gelen, Rigveda'da geçen *Varna* terimi kullanılmıştır. Hinduizm'de kişinin mensubu olduğu kast ve yaşadığı hayat tarzı ile ilgili bütün sorumluluklarına "*varnasramadharma*" adı verilir. Bunlar kişinin kendi iradesiyle seçip üstlendiği sorumluluklar olmayıp, ona doğuştan verilir.³²² Sanskritçe'de varna renk anlamına gelse de sosyal gruplara uygulandığında ten rengiyle alakası yoktur. Sınıf olarak çevrilmesine rağmen, ekonomik statü de kastedilmemektedir. Varna doğrudan ayinsel statü anlamında kullanılır. En yüksek varnaya sahip olup aşırı derecede fakir olmak da mümkündür.³²³ 2011 verilerine göre toplumun yaklaşık % 82'si doğuştan bu kastların mensubudur.³²⁴

Manu Kanunnamesi'ne göre kastların yaratılışı ve görevlerinin dağılımı, Yüce Varlık'ın bütün evreni korumak için sorumlulukları, ağızından, kollarından, uyluklarından ve ayaklarından yarattıklarına dağıtmasıyla olmuştur. Vedaları öğrenmek ve öğretmek, başkalarının ve kendilerinin kurbanlarını sunmak, hediye kabul etmek ve vermek görevleri Brahmanlara verilmiştir. Yönetimleri altındaki insanları koruma,

---

³²⁰ Sheth, *agm*, 99.

³²¹ Ersöz, *age*, 61.

³²² Yitik, *Dharma*, 314.

³²³ Robert S. Ellwood and Gregory D. Alles, "Caste", *EWR*, 75-76.

³²⁴ Vivek Kumar, "Inequality in India: Caste and Hindu Social Order", *Transcience*, vol. 5, Issue. 1 (2014): 36.

kurban ve diğer dini törenleri icra etme ve insanların icra etmelerini sağlama, servetini yoksullarla paylaşma, kutsal metinleri öğrenme ve isteklerinin kölesi olmama gibi sorumlulukları kişetriyalara vermiştir. Vaisyayı kurban törenleri için gerekli hayvanları yetiştirme, Vedaları öğrenme, diğer insanlara hediyeler verme, ticaret yapma, tarımla uğraşma ve para alış-verişi gibi işlerle görevlendirmiştir. Sudra kastına mensup olanlara ise diğer üç kastın üyelerine hizmet etme sorumluluğunu yüklemiştir.³²⁵

Herkes doğuştan farklı sosyal sınıflara mensup olarak dünyaya gelir ve yaşamı boyunca bu statüsünü değiştiremez. Günümüzde Hinduizm'in en belirgin karakteristiği kast anlayışıdır. Kast sisteminin kökleri Rig Veda'ya kadar uzanır. Mevcut inanışta kast sisteminin inkarı mümkün değildir. Hinduizm'de kastın iman için şart olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Hint toplumunun sınıflı oluşu onlar açısından son derece önemlidir. Çünkü Hint toplumu her toplumdaki daha çok sınıflı bir toplumdur. Bu sınıflar resmi ve kanuni anlamda temellerini kaybetmiş durumda olsa da halk arasında bu sınıflar hala mevcuttur. Dünyanın en kuvvetli, en sürekli ve en somut sınıf sistemidir.³²⁶

Kastın ne olduğunu ifade etmek için, onun ne olmadığını anlatma yoluna giden bilim adamları mevcuttur. Kast sistemi için kabile, esnaf teşkilatı veya lonca gibi sosyal yapılarla bire bir aynıdır diyemeyiz. Kastın kabileden önemli bir farkı, kabileden geçim kaynağı olacak yararlı her türlü iş yapılabilirken, bir kastta kişilerin yapacakları işler din tarafından belirlenmiştir. Kişilerin kastları ile meslekleri arasında sıkı bir ilişki söz konusudur.³²⁷

Kast sisteminin ortaya çıkış tarihi belli değildir. Bu yüzden uygulanmaya başladığı dönemler araştırmacılar için karanlıktır. Hinduizm için en eski dini kaynakları olan Vedalarda özellikle kastlardan bahseden bir bölüm yoktur. Ancak Rig Veda'nın onuncu bölümünde dört kastın isimleri ve tanrının hangi uzvundan yaratıldıklarının bilgisi verilir.³²⁸ Kast sistemi genellikle Ari halklarının Hindistan'ı istila etmeleriyle ilişkilendirilir. Bu istiladan sonra gelenekler Hindistan'ın her yerine ulaşmıştır. Ari toplumuna giren yerel kabileler ve diğer gruplar, toplum hiyerarşisinin düşük kademelerinde yer almışlardır. Öyle ki, yanında olunmasına veya onlara dokunulmasına izin verilmeyen insanları tanımlamak için dokunulmazlık kavramı bile oluşturulmuştur.

³²⁵ Bkz. *Laws of Manu*, I/ 87-91; Ayrıca Bkz. Yitik, *age*, 17.

³²⁶ Adam, *age*, 332; Ayrıca Bkz. Şeriat, *age*, 178.

³²⁷ Max Weber, *The Religion of India*, (Illinois: the Free Press of Glencoe, 1958), 31-32.

³²⁸ *Rig Veda*, X / XC/ 12.

Rahiplik konumu en temiz olarak düşünölmüş ve ölüm, ceset yıkama ve ağlama gibi diğer görevlerle ilgilenmeyi içeren işler, kirletici olarak kabul edilmiştir. Bunlar yalnızca soya dayalı dokunulmazlar tarafından uygulanan görevler haline gelmiştir.³²⁹

Kast sistemindeki statülerin insanların önceki hayatlarıyla çok yakından alakası vardır. Eğer önceki hayatında Dharma'nın kurallarına göre hayatını geçirmişsen bir üst kastta dünyaya gelirsin. Aksi halde, bir köle olarak doğar ve bu yeni hayatta cezayı çekersin. Köle hayatında maruz kalınan olumsuz koşullar kişinin önceki hayatındaki davranışlarının sonucudur. Bu, Hinduizm'deki cennet cehennem anlayışının bir yönünü ortaya koymaktadır. Kişinin mevcut yaşamı önceki hayatındaki hatalarına ya da güzel davranışlarına bağlanmaktadır. Bu kast sistemini ayakta tutan en önemli husustur.³³⁰ Ölümünden sonra yeniden yeryüzünde bedenleşecekleri zamana kadar geçirecekleri serüven, yine onların karma birikimlerine bağlı olarak değişir. İyi karma birikimlerine sahip ruhlar kısa sürede üstteki üç kasttan birine mensup bir fert olarak yeniden doğarken, kötü karma birikimine sahip ruhlar birtakım sıkıntıları atlattıktan sonra aşağı kastleardan birine mensup bir insan şeklinde ya da daha aşağı varlık kategorileri olarak kabul edilen kedi, köpek veya domuz gibi bir hayvan formunda yeniden bedenleşirler.³³¹

Gita'nın ilk bölümü Arjuna'nın içinde bulunduğu kafa karışıklığı ile ilgilidir. Bu kafa karışıklığı onu içinden çıkılmaz ahlaki bir dilemmaya sürüklemiştir. Bu durumun nedeni bir yanda ailesinden birileri ile savaşmak diğer yanda mensubu olduğu kastın emirlerine karşı gelmektir.³³² Ama bu ikilemde tanrı kast görevlerinin üstünlüğünü vurgular. Kast vazifelerine riayet etmek son derece önemlidir. Bir kimsenin kendi kastının gereklerini, mükemmel olmasa da yapması, başka bir kastın ödevlerini mükemmel olarak yapmasından daha iyidir. Herkes kendi kastının sorumluluklarını yerine getirerek mükemmelliğe ulaşacaktır.³³³ Vaisya ve Sudra kastlelarının mensupları dahi bilgi sahibi olup ibadetlerini yaparsa kurtuluşa ulaşabileceklerdir.³³⁴

³²⁹ Constance A. Jones and James D. Ryan, "Caste", *EH*, XXII.

³³⁰ Şeriati, *age*, 290.

³³¹ Ali İhsan Yitik, *Karma*, 133.

³³² K. Cristopher Chapple, "Arjuna's Argument: Family Secrets Unveiled", *Jornal of Vaishnava Studies*, vol. 9, no. 2 (2001): 23.

³³³ *Gita*, 18/45-47.

³³⁴ *Gita*, 9/32-33.

Gita, günahkar rahimlerden doğanların bile tanrıya sığınarak nihai mutluluğa ulaşabileceklerini söyler.³³⁵ Brahminler, kişetriyalar, vaisyalar hatta surdalar, Dharma'nın özüne imanla riayet edip kendilerine tanrıyı gaye edinmeleri, onları tanrının nezdinde aziz kullar haline getirir.³³⁶ Geçmişte kadınların, vaisya ve sudraların, kurtuluşa ulaşamayacaklarına dair bir inanç olduğu belirtilmektedir. Ancak Krişna hem inek çobanlığı yapmış hem de efendilerine hizmet etmiştir. Yani hem bir vaisyanın hem de bir sudranın işini ifa etmiştir. Tanrı sunduğu bu örnek ile göstermiştir ki, vaisyalar ile surdalar Vedaları tahsil etmeseler dahi, Yüce tanrı Brahman'ı bilmek kaydıyla saf bir yürekle kurtuluşa erme şansına sahiptirler.³³⁷

Yine *Gita*'yı incelediğimizde, kastla ilgili olarak şu bilgileri görürüz. Dört kast yapacakları işlere göre Tanrı tarafından sınıflandırılmışlardır. Zihni kontrol altına alma, riyazet, nefis terbiyesi, temizlik, azimli olmak ve doğruluk gibi hususiyetler brahminlere görev olarak verilmiştir. Kahramanlık, sebat, yardım, cesaret, savaştan kaçmamak, eli açıklık ve önderlik kişetriyaların görevidir. Ziraat yapmak, hayvan yetiştirmek ve ticaretle meşgul olmak vaisyaların, son olarak başkalarına hizmet etmek ve el işleri görmek de sudraların sorumluluğudur.³³⁸

Kast mensuplarının görevlerini ifa etmeleriyle ilgili *Gita*'da dikkat çekici bir durum vardır. Aile görevi kast göreviyle kıyaslandığında, kast görevinin daha önemli olduğu görülür. Arjuna savaşın ortasında etrafına baktığında, görev karmaşası yaşar. O bir savaşçıdır; yani kişetriya sınıfındandır. Onun kast görevi, yanlışları düzeltmek, mazlumları savunmak, kötülükleri cezalandırmak ve adaleti sağlamaktır. Kardeşleri hata yapmışlar ve baskı görmüşler; kuzenleri kötülük ve adaletsizlik yapmışlardır. Arjuna'nın kast görevi bellidir. Ne yazık ki öğretmenlerine, büyük babasına, amcasına ve kuzenlerine, yani ailesi bile olsa onlara karşı harekete geçmek zorundadır. Basit bir aile kuralı vardır ki akrabalarından birine asla zarar vermemek gerekir. Arjuna bu iki çelişkili görev arasında sıkışmıştır. Karar vermek zorundadır, fakat öyle yapamaz. Arjuna'nın gerçeklerin bilgisine değil, hayatta neyin en önemli olduğunun bilgisine, yani alternatifler arasında doğru seçim yapma bilgisine ihtiyacı vardır. Bu çelişkiyi çözmek için gerçeğe karşı açık olmanın vereceği hazır bulunuşluğa ihtiyaç duyar. Onun gibi biz de kendimizi hayat boyunca iyiyle kötü arasındaki seçimi kolay olan açık

---

³³⁵ *Gita*, 9/32.

³³⁶ *Gita*, 12/20.

³³⁷ Gandhi, *age*, 164-165.

³³⁸ *Gita*, 18/41-44.

seçimlerle değil de kısmen iyi ve kısmen kötü arasındaki zor seçimlerle yüzleşmiş buluruz. Her gün ne yapacağımıza hangi görevleri yapacağımıza karar vermek zorunda oluruz ve seçimlerde yönlendirilmeye ihtiyaç duyarız. Krişna ya da diğer ilahi varlıklar bunun gibi yardım ilişkilerine ihtiyaç duymaz. Aslında onlar bunları bizzat kendileri yaratmaktadır.³³⁹ Kast görevini veya ailesine karşı sorumluluğunu seçmesi Arjuna'nın kişisel ikilemidir. Bu onun kim olduğu ve kim olacağı arasındaki ikilemdir. Kalbi ve beyni onu iki zıt yöne doğru sürüklerken, Krişna onun bu dilemmadan kurtulması için fitratına uygun yasalara (kast görevleri) boyun eğmesi gerektiğini hatırlatır.³⁴⁰

Kastla ilgili diğer önemli bir durum ise, aynı kasta mensup kişilerin ortak özelliklerinin olmasıdır. Aynı kastın mensupları ancak birbirleriyle ilişki içinde olabilmektedirler. Bu ilişkiler aynı işi yapmak, evliliklerin kast içindeki bireyler arasında gerçekleşmesi ve aynı sofraya oturmak şeklinde gerçekleşir. Çünkü tanrı bir brahmin ile brahmin olmayana eşit görmemektedir. Bunu kutsal metinlerde görev taksimi yaparak dile getirmiştir.³⁴¹ Dinin her kast mensubu için belirlediği iş kolları vardır ve onlar bu işlerle meşgul olmak zorundadır. Kast sınıflarının toplumda yaptıkları işe göre belirlendiğine dair bilgi *Gita*'da da mevcuttur.

Kast sistemindeki diğer bir ortak nokta erkeklerin üstünlüğü üzerinedir. Çünkü onlar ev ayinlerini yapanlardır. Hatta erkekler daha yüksek kastlardan kadınlarla evlenebilir ama daha düşük kasttan kadınla evlenen erkekler kastını kaybeder. Aynı zamanda kendi kastlarına uygun iş bulamayan erkekler daha düşük sınıfların işlerini yapabilirler ama daha yüksek olanın işini yapamazlar. Bu yüzden sudralar ayini kirleteceği için Veda rahibi olamazlar.³⁴²

Tüm kastlar arasında sadece erkeğin kadından daha üst bir kasttan olduğu evliliklerden doğmuş çocuklar ya da aynı sınıftan olup evlenene kadar bakire kalan kadınlardan doğan çocuklar kastın üyeliğine dahil edilmiştir. Bu nedenle erkeğin kendinden üst kasttan bir kadınla evlenmesi çok kötü bir durumdur.³⁴³

Kastlar arası evlilik kesinlikle yasaklanmıştır. Yasağa rağmen de engellenebilmiş değildir. Hatta bazen evlilik yasağı zinalara neden olmuştur. Bu

³³⁹ John Algeo, *Bhagavad Gita a Study Course: Analysis and Commentary in 28 Lessons*, (Illinois: the Theosophical Society in America, 2000), 10 ve 35.

³⁴⁰ Michael C. Dillbeck, "the Bhagavad-Gita: a Case Study in Vedic Psychology", *Scientific Research on Maharishi's Transcendental Meditation and TM-Sidhi Program: Collected Papers*, Maharishi International University, vol. 5 (1991): 111.

³⁴¹ *Laws of Manu*, X/24, X/73-79.

³⁴² Robert S. Ellwood and Gregory D. Alles, "Caste", *EWR*, 76.

³⁴³ *Laws of Manu*, X/5.

nedenle ara kast denen formlar ortaya çıkmıştır. Bu tür ilişkilere giren kimselerden doğan çocukların durumu anne ve babalarının kastlarına göre belirlenmiştir. Kastlar arası evlilik yoluyla ya da evlik dışı ilişki sonucu meydana gelen doğumlar kastın karışmasının nedenidir.³⁴⁴

Daha ilginç bir durum da yeni oluşan ara kasttaki kişinin başka kasttan biriyle evlenerek yeni bir kastın daha oluşmasına neden olmasıdır. Bu durum böyle devam ettiği için ara kastlar büyük bir karmaşadan ibarettir. Ara kastların tamamını saymak ve açıklamak mümkün değildir. Kutsal metinlerin bu duruma sunduğu çözümlerden biri, kendisine çok yakın olan bir alt kasttan evlenen iki kere doğmuş bir adamın oğlunun babasına yakın olması, ancak annesinin alt kasttan olmasından dolayı da aşağı kabul edilip hor görülmesidir.³⁴⁵

Kast sistemi katı kurallarına rağmen Hindular tarafından benimsenmiş vaziyettedir. Bunun en önemli sebebi karma ve tenasüh inancına olan kesin imanlarıdır. İnanç sahipleri içinde buldukları kasttan ve onun kurallarından memnun olmasalar bile, bu durumun önceki hayatlarında işledikleri suçların bir sonucu olduğunu düşünmekte ve kastlarının gereklerini yapma zarureti hissetmektedirler. Karma ve kast inancı, insanları içinde doğarak üyesi oldukları hayat tarzına ve onun kurallarına uymaya mahkum etmiştir. Çünkü kasta karşı çıkmanın cezası insanın kendisini beklediğini düşündüğü yeni hayatla ilgili bir cezadır. Sistemin kurallarını yerine getirmeyen Hindu o karşı çıktığı sistemin daha alt bir tabakasında doğarak, daha zelil bir hayat sürmekle tehdit edilmektedir. Aynı şekilde daha üst bir kasta çıkmak isteyen kişinin de yapabileceği tek şey, içinde bulunduğu kurallara sıkı sıkıya bağlanmaktır.

Karma ve tenasühe olan inanç Hint düşünce dünyasında sağlam ve köklü bir inançtır. Eğer böyle bir durum olmasaydı, kast sistemi yüzyıllar boyu var olma imkanı bulamazdı. En azından insanlar üzerinde bu kadar güçlü bir etkiye sahip olamazdı. Ama insanların yeniden doğacaklarına ve bunun şu anki kastının gereklerini en iyi şekilde yerine getirmesine göre şekilleneceğine inanan Hindu, kastının emirlerine boyun eğer.

2.8.1. Dört Temel Kast

Tanrı'nın farklı uzuvlarından yaratılmış olan dört temel kast Brahmanlar, Kışetriyalar, Vaisyalar ve Sudralar'dır. Bu sıralama aynı zamanda üstünlük sırasını da

---

³⁴⁴ *Laws of Manu*, X/24.

³⁴⁵ *Laws of Manu*, X/6-8.

göstermektedir. Ancak kast sisteminin manevi değerlendirmesinde alt ya da üst kast diye bir sınıflandırma yoktur. Gandhi tuvaletleri temizleyen birine alttadır ya da *Gita*'yı okuyan diğerine göre üsttedir demek dini gerçekliğin değil, bizim sorunumuzdur, demiştir.³⁴⁶ Her kastın farklı görev ve sorumlulukları vardır ancak dört kastın da uyması gereken ortak kurallar başta şiddete karşı olmak, doğru olmak, bedensel arzuları dizginlemek, arınmak ve çalmamaktır.³⁴⁷ Bu kastları kısaca şu şekilde açıklayabiliriz.

2.8.1.1. Brahminlar

Brahminlar, Tanrı'nın yolunda giden insanlardır. Kast sisteminin en üst tabakası onlara ayrılmıştır. Onların kast sistemindeki yeri çok önemlidir. Hatta onlara biat etmek, bedeninin riyazeti sayılmıştır.³⁴⁸ Çünkü kast sistemi onların mutlak üstünlüğü temeli üzerine bina edilmiştir. Din, bu sistemde en üst tabakayı kendisine hizmet edenlere layık görmüştür. Brahminlerin ismi, Tanrı Brahman'dan gelmektedir. Bunların hayatları yedi yaşından ölümlerine kadar planlıdır. Belirli bir ahlaki seviyeye ulaşmak zorundadırlar ve diğer kasta karşı da görevleri vardır.³⁴⁹

Vakar ve sükunet, kendini kontrol altına alma, riyazet, mağfiret, saf olma, dürüstlük, ilim ve tecrübeye dayalı bilgi sahibi olmak, Brahman kastında dünyaya gelenlerin birincil vazifeleri olarak görülmüştür. Onlar yüce yaratıcı Brahman'ı idrak etmeli, tanrı şuuru en çok yaşayan kişiler olmalıdırlar. Diğer insanların da bu şura erişmeleri için onlara hocalık yapma görevleri de vardır. Bu görev ve sorumlulukları yerine getirmekle, diğer kastların alameti olan güzel vasıflara sahip olacaklardır.³⁵⁰

Onların ortaya çıkışları Ari halklarının, ırmak kenarları, ormanlar ve karanlıkların kötü ruhlarla dolu olduğuna inanmalarına kadar dayanmaktadır. Bu inanışlara göre din adamları, insanları bahsi geçen bu kötü ruhlar ve cinlerden koruyacak yetkinliğe sahip insanlardır. Zamanla dini sorumlulukları ve yetkileri artmıştır. Onlar insanlar ile ruhlar ve gizli kuvvetler arasındaki aracılardır. Onların tekelinde olan bir tekniğe ve fenne sahiptirler. Daha sonra makamlarının devrini irsi bir esasa dayandırmışlardır. Esasında dini ritüellerin büyük kısmı sade bir ritüel

---

³⁴⁶ Gandhi, *age*, 95.

³⁴⁷ *Laws of Manu*, X/63.

³⁴⁸ *Gita*, 9/13, 17/14.

³⁴⁹ Tümer, *age*, 183.

³⁵⁰ Gandhi, *age*, 95 ve 236.

iken, zamanla logaritma cetveli gibi karmaşık bir hal almıştır.³⁵¹ Öyle ki, bu din adamlarının dışında hiçbir kimse bu durumla baş edemez hale gelmiştir. Netice olarak mevcut Brahmin sınıfı ortaya çıkmıştır. Kast sisteminin kutsanarak kurumsallaştırılması, dini törenlerin sadece üst kast mensuplarına hasredilerek sudralar ve paryalar gibi diğer sosyal sınıfların dini ibadatlere katılabilme veya kendi başlarına dini tören icra edebilme özgürlüklerinin ellerinden alınmasına neden olmuştur.³⁵²

Manu Kanunnamesi'nde rahiplere verilen altı görev şöyle sıralanır: Bir rahip için doğuştan gelen altı görev öğrenmek, ezberlemek ve öğretmek, kendileri için kurban sunmak, başkaları için kurban sunmak, hediyeler yapmak ve hediye almaktır. Rahiplerin yapması gereken işler sadece din ile ilgilidir.³⁵³

Hinduizm'de Brahmanların diğer sınıflara üstünlüğüne dair hiçbir tartışma yoktur. Bazı düşünürler bu sınıflandırmayı üstünlük ya da alçaklık olarak görmese de kutsal metinler bu üstünlüğü tartışmaya ve yoruma mahal bırakmayacak kadar çok ve açıkça vurgulamıştır. Diğer taraftan bu kuralı bizzat tanrı koymuş ve insanlara da bu durumu eleştirecek hakkı tanımamıştır.

Rahiplerin üstünlükleri kutsal kitaplarda onlar hakkında söylenen güzel sözlerle sürekli desteklenir. *Gita*'da onların özellikleri huzurlu, dengeli, temiz çalışkan, ağırbaşlı, hoşgörülü ve doğru karakterli olmak olarak sıralanır. Aynı zamanda inançlı, bilgili ve aydın görüşlü olmak da brahminlerin doğası olarak vurgulanır.³⁵⁴

2.8.1.2. Kışetriyalar

Bu kast, savaşçıların ve yöneticilerin kastıdır. Kışetriya, savaşçılar anlamına gelmektedir. Hint şehzadeleri ve sultanları kışetriyaları oluşturmaktadır. Arilerin ilkel atalarının Hindistan'a gelmesi sürecinde yaşananlara kadar dayanmaktadır.³⁵⁵ Brahmanlardan sonra üstünlük bakımından ikinci sıradadır. İki kere doğmuş kişilerdir. Daha aşağıdaki kast mensupları onlara saygı duymayı görev edinmelidir. Brahmanlar bütün kastların efendisi konumundadır ve dolayısıyla kışatriyaların saygı duyması gereken kast mensupları sadece brahminlerdir.³⁵⁶

---

³⁵¹ Şeriati, *age*, 179-180.

³⁵² Yitik, *Hinduizm'in Diğer Dinlere Bakışı*, 134.

³⁵³ *Laws of Manu*, X/75.

³⁵⁴ *Gita*, 18/42.

³⁵⁵ Şeriati, *age*, 179.

³⁵⁶ *Laws of Manu*, X/3-4.

Kişetriya kastına ait dini görev, yönetimi altındaki halkı korumaktır. Bu kastın mensupları her şeyden önce cesur olmalıdırlar.³⁵⁷ Bir brahminde olması gereken meziyetler, kişetriya mensubunda da olmalıdır. Yiğitlik, şevkli olma, beceriklilik, savaştan kaçmama, fakirlere yardım için her zaman hazır olma ve idare etme istidadı, bir kişetriyanın tabi vazifeleridir. Kendilerine ait vazifeyi görünce kaçmamalıdırlar. Bir kişetriya için, adalet uğruna yapılan bir savaştan daha büyük bir iyilik yoktur. Cennete ulaştıran bir kapının ardına kadar açılması gibi, istenmese de yapılması zorunlu hale gelen haklı bir savaş, sadece şanslı bir kişetriyanın kutsanmasına vesile olur.³⁵⁸

Savaşma zorunluluğuna rağmen savaşmayan bir kişetriya mensubu, ilahi kudretin kendisine emrettiği vazifeyi yapmamış ve itibarını lekeleyerek günahkar olmuştur. Kastının vazifesini yapmayan kişi şerefini kaybeder. şerefli bir insan için de şerefsizlik ölümden daha kötü görölmüştür.³⁵⁹

Gita'ya baktığımızda Tanrı, Arjuna'ya kastına ve doğasına uygun olarak savaşmasını emreder. Hindu inancına göre kişilerin doğuştan gelen özelliklerine karşı çıkmaları, kendileri için bir utançtır. Arjuna'nın görevi bellidir ve affetmek, savaşmamak gibi seçenekleri yoktur. Kötülük karşısında yapması gereken sahiplenme duygusundan ve arzularından vazgeçip savaşmaktır. *Gita*'da Arjuna'ya kastının gereklerini yapma konusunda zorunlu olduğunu hatırlatan birçok söz vardır.³⁶⁰ Görev karşısında merhametli olmak ya da affetmek zaaftır.

Diğer yandan Krişna'nın ikna için kullandığı bir başka gerekçe ise ölen ya da öldürölen kişilerin yeniden dünyaya geleceğidir. Bu da kastla karma ve tenasüh arasındaki sıkı ilişkiyi bir kez daha vurgular. Doğumdan sonra ölümin gelmesi ne kadar doğal ise, ölümden sonra doğumun gelmesi o kadar doğaldır. Olağan bu gidiş geliş için üzölmemek gerekmektedir.³⁶¹ Tenasüh yoluyla sürekli olarak dünyaya yeniden dönüş olacağı için Arjuna'nın görevini yapması ve öldürölecek kişiler için üzölmemesi gerektiği belirtilmektedir. Yani bir kişetriya haklı bir savaş söz konusuysa, asla tereddüt etmemeli ve savaşmalıdır. Bu koşullarda onların gerçekteştirdikleri öldürme fiilleri canilik değil, ilahi kanunun kutsal icrasıdır, ibadetten farkı yoktur.

---

³⁵⁷ Gandhi, *age*, 95.

³⁵⁸ *Gita*, 2/31-32.

³⁵⁹ *Gita*, 2/33-34.

³⁶⁰ *Gita*, 3/30; 4/42

³⁶¹ *Gita*, 2/27.

2.8.1.3. Vaisyalar

Çiftçilik, esnafılık ve tüccarlıkla uğraşanların kastına vaisya denir. Yani halkın geniş tabakasını oluşturan ve geçimini ticaret, hayvancılık ya da topraktan kazanan insanların sınıfıdır. Bu kast yerleşik hayatın benimsenmesi ile ortaya çıkmıştır. Üçüncü derecede ehemmiyetli sayılırlar. Hiç toprak sahibi olmadıkları halde efendilerinin topraklarını işledikleri için, sanatkarlıkla uğraşan kast mensuplarından daha üstün sayılmışlardır.³⁶² Onlar da iki kez doğmuş* kişiler olarak kabul edilir ve saygı görürler.³⁶³

Vaisyalar işçi diyebileceğimiz, tanrının uyluklarından yarattığını söylediği kişilerdir. Bu durum onların fiziksel güç gerektiren işlerle uğraşması gerektiğini vurgular niteliktedir. Brahmin ve kışetriyalara saygı duymak zorundadırlar. Sudraların üstünde bir konuma sahip oldukları için onlardan saygı görme hakları vardır. Dini görevlerinin başında kurban törenleri için gerekli olan hayvanları beslemek vardır. Tanrı onların yapacakları işleri de buna göre ayarlamıştır. Kutsal metinler vaisyaların tarım işleri, ticaret ve inek bakımı ile uğraşması gerektiğini olarak özellikle belirtmiştir.³⁶⁴ Eğer bu görevlere riayet etmezlerse, dünyanın gidişatı aksayacaktır.³⁶⁵ Aksaklığa sebep olacağı düşüncesinin oluşmasında bu sınıfın toplumdaki en geniş tabakayı oluşturmalarının etkisi de vardır.

Vaisyalar tarımla uğraşabilir ancak bunun için kendilerine belli ölçülerde izin verilmiştir. Bir çiftçi kendisi yetiştirir ve ambarında uzun süre saklamazsa istediği kadar susam tohumunu satabilir. Yalnız bu da dini amaçlarla olmalıdır. Eğer susam tohumlarını yemek, merhem yapmak ve hediye olarak sunmak dışında bir şey için kullanırsa, sonraki hayatında solucana dönüşür ve ataları ile birlikte köpek dışkısına batırılır.³⁶⁶ Bu ifadeler, kastına uygun karmalar işlemeyen vaisyanın akıbetini gözler önüne serer.

---

³⁶² Şeriati, *age*, 179.

* İki kere doğmuş olmak, kast siteminin ilk üç sınıfına ait bir özelliktir. Topluma ikinci kez doğduklarının sembolü olması için sekiz ve on iki yaş aralığında kutsal iplerle donatılırlar. İki kere doğmuş olanların Vedaları okuma ve öğrenme özgürlükleri vardır. Bkz. Constance A. Jones and James D. Ryan, "Vaishya", *EH*, 475.

³⁶³ *Laws of Manu*, X/3-4.

³⁶⁴ *Gita*, 18/44; *Laws of Manu*, X/79-80, X/82, I/90.

³⁶⁵ Gandhi, *age*, 95.

³⁶⁶ *Laws of Manu*, X/90-91.

2.8.1.4. Sudralar

Sudralar kast sisteminin dördüncü gurubunu oluştururlar. Bu sınıf hizmetçilerin kastıdır.³⁶⁷ Bu sınıf diğer tüm kast mensuplarından daha aşağıda kabul edildiği için, diğer kastların her birine saygı göstermekle yükümlüdür. Tanrı'nın ayaklarından yaratıldıkları için en temel görevleri diğer sınıflara hizmet etmektir. Onlar için doğal olan görev budur.³⁶⁸ Bir hizmetçi hem bu dünyada, hem de cennette mutlu olmak için kendisini bir rahibe hizmet etmeye adanmalıdır. Bir rahibe hizmet etmek, bir hizmetçi için tavsiye edilen en uygun iş kabul edilmiştir. Bunun dışında yaptığı herhangi başka bir iş ona yarar sağlamaz ve onun için uygun değildir. Hizmetçi rahibe hizmet ederken, onun ve ailesinin verdiği artıklarla hayatını sürdürebilir. Ona kendi yediklerinden kalan artıkları, kendi eskiyen kıyafetlerini, tohumların içinden bozuk olanları ve eskimiş ev eşyalarını vermeleri tavsiye edilmiştir.³⁶⁹ Bu kişi hizmetiyle fedakarlık ruhunu birleştirirse büyük mükafatlara kavuşacaktır.³⁷⁰

Sudralar, sosyal hayattan soyutlanmış kişilerin oluşturduğu bir guruptur. Dinen pis ve dokunulması uygun olmayan gurup olarak görülürler. Bu yüzden onlarla evlenmek ve birlikte sofraya dahi oturmak yasaktır. Maruz kaldıkları dışlanma sadece bu değildir. Dokundukları şeyleri de pislettiklerine inanılmaktadır. Yakılmış bir sunuya hizmetçi tarafından dokunulursa, o artık kirlidir ve cennete ulaşamaz. Bir rahibin cenazesini taşımayı bile yasaklamışlardır. Eğer orada başka biri yoksa belki bu mümkün olabilmektedir. Dinin onların yemesi için uygun gördüğü yiyecek, bozulmuş tohumlar ve efendilerinin yediklerinden artanlardır. Yine efendilerinin eskimiş kıyafetleri ve eşyaları da onlara verilebilmektedir.³⁷¹ Ayrıca bir brahmin ile aynı şücu işlemiş olsalar bile kendilerine verilen ceza farklı olmaktadır. Diğer taraftan sudralar çok büyük bir suç işlemiş olabilirler. Ancak bu günah bir brahminin et yiyip alkol almasından daha korkunç değildir.³⁷² Yani dinin onlara bakışı olumlu değildir. Onların içinde bulunduğu bu durum yadırganmamalıdır. Çünkü sudra kastında dünyaya gelmiş olan kişi önceki hayatının yanlış karmalarıyla mevcut hayatında başına gelenlere müstahak olarak dünyaya gelmiştir.

---

³⁶⁷ Gandhi, *age*, 237.

³⁶⁸ *Gita*, 18/44.

³⁶⁹ *Laws of Manu*, X/121-123.

³⁷⁰ Gandhi, *age*, 95.

³⁷¹ *Laws of Manu*, V/104, X/124.

³⁷² Constance A. Jones, James D. Ryan, "Papa", *EH*, 323.

2.8.1.5. Paryalar

Kast sisteminin erken dönemlerinde beşinci kast olarak bilinen gruptur. Büyük olasılıkla Ari halklardan olmayanların topluma entegre edilmesi sürecinde ortaya çıkan topluluklardır. Ancak daha sonra dalit (dokunulmaz) ismini almışlardır ve bu isim herhangi bir kasta mensup olmayanlar için kullanılır hale gelmiştir.³⁷³ Ölümünden önceki kastının gereklerini yerine getirmeyen, anne babasının kastları uygunsuz olan, bazı günahları işleyen ya da anne ve babası kast dışı kalan kişiler kasttan atılır ya da kast dışı doğar. Yani birey dört kasttan birine ait iken toplum içerisinde dokunulmazlar denilen gruba dahil olur. İşte bu kimselere Parya denilmiştir. Bu kimseler dördüncü kast olan sudralardan bile daha aşağı ve pis kabul edilmiştir. Bugün Hindistan'da milyonlarca parya vardır.³⁷⁴

Manu Kanunnamesine göre, onların yaşam alanları köylerin dışında olmalıdır. Zenginlikleri köpek ve eşeklerden fazlası olmamalıdır. Süs eşyası olarak siyah demirler takabilirler. Elbiseleri ise ölü elbisesi gibi, yemekleri kırık tabaklar içinde olmalıdır. Dini görevlerini yerine getirebilenler onlarla asla iş yapmamalı kendilerine eşit olanlarla evlenmelidirler. Geceleri şehirlerde ve köylerde yürümelerine izin verilmemiştir. Onlar için belirlenmiş başka bir kural da kralın verdiği damgayı üzerlerinde taşımak ve akrabası olmayan ölülerin defin işlerini halletmektir. İdama mahkum olanların cellatlığını yapıp ondan geriye kalan bazı eşyaları almak da paryaların sorumluluğundadır.³⁷⁵

Burada anne ve babanın hatalarının olumsuz sonucunu çocuklarının da yaşaması dikkat çekicidir. Fakat Hinduların gözünden baktığımızda ise durum farklıdır. Tanrı Çocukların anne babalarını özellikle bu kasttan seçmektedir. O önceki yaşamlarına paralel olarak bebekleri, müstahak oldukları annelerin rahimlerine koyar. Bunlara beşinci sınıf denildiği de olmuştur. Bunların bir kısmı aslen Arilerin dışındaki yerli Dravidyen halklardır. Paryalar dokunulmayacak kadar pis kabul edilirler ve diğer gruplar tarafından dışlanırlar. Çok eski zamanlardan beri pis kabul edildikleri için, efendileri kendilerine para ya da ücret verirken onlara dokunmadan bir cisme sararak ya da onların ellerindeki taslara koyarak ücretlerini ödemektedirler.³⁷⁶ İnsanlar onlarla her

³⁷³ Constance A. Jones, James D. Ryan, "Caste", *EH*, 100.

³⁷⁴ Şeriati, *age*, 180.

³⁷⁵ *Laws of Manu*, X/51-56.

³⁷⁶ Şeriati, *age*, 180.

türlü soysal iliŖki kurmaktan uzak durur. Dokunulmazlara dinin bakıŖı olumsuzdur. İnsan olarak hiçbir değerleri yoktur.

Kast sistemi, kökleri çok eskiye dayanan toplumsal bir iŖ bölümü gibi görünmektedir. İlk kez ne zaman ortaya çıktığı belli olmayan bu sınıflandırma, halkı sistemli bir şekilde, yaptığı iŖi ve içinde bulunduğu koŖulları kabullenmeye ikna eden dini kurallarla desteklenmiŖtir. Herkese yaptığı iŖin maddi ya da manevi değerine göre önem atfedilmiŖtir. Özellikle beyaz ırktan olmayan yerli halkı bu sınıflamanın dıŖında tutarak daha değerli görevleri sahiplenen Ariler, bu yolla üstünlüklerini korumaya çalıŖmıŖlardır. Paryalar noktasında Gandhi'nin bile eleŖtirdięi bu sistem günümüz Hint toplumunda da iŖlerlięini sürdürmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, dünya üzerinde yaklaşık bir milyar mensubu bulunan Hinduizm'e ait bazı temel doktrinleri, *Gita*'yı merkeze alarak, incelemiş ve dayanaklarıyla ortaya koymuştur. Giriş kısmında açıklanan temel hedefler doğrultusunda, ilk olarak konuya zemin oluşturmak için, genel hatlarıyla Hinduizm, *Mahabharata* destanı, *Bhagavad Gita* ve onun Hindu toplum için önemi ele alınmıştır. Daha sonra *Mahabharata* destanındaki olay örgüsü anlatılmış ve *Gita*'ya ait bölümlerin içerikleri özetlenmiştir. Birinci bölümde *Gita*'da anlatıldığı haliyle, tanrı kavramı ve ona ulaşmanın yolları detaylarıyla verilmiştir. Diğer bölümde ise *Gita*'yı merkeze alıp, Hinduizm'in diğer kaynaklarından da yararlanarak, karma, tapas, tenasüh, avatara, maya, kast sistemi açıklanmış ve hedeflenen sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Hinduizm, dünya üzerindeki en köklü geleneklerden biridir. Coğrafi konumu gereği diğer kültürlerden bağımsız görünse de pek çok kültürü etkilemiş kendisi de pek çok kültürden etkilenmiştir. Bunların başında yüzyıllar boyunca bir arada yaşadıkları Müslümanlar gelmektedir. 18. Yüzyıldan sonra İngiliz istilasına maruz kalan Hindistan, zamanla Batı kültürü ile de etkileşime girmiştir. Günümüzde karşımıza, dünya üzerinde söz sahibi olmaya aday, geçmişi ve bugünü incelenmesi gereken önemli bir toplum çıkmaktadır. Son yüzyıla kadar kendi coğrafyasında ulusal bir din görüntüsü sergileyen Hinduizm, evrensel mesajlar verme çabasıyla misyoner bir dini gelenek halini almıştır. Bu faaliyetlerinde kutsal metinlerinin sunduğu mesajları sonuna kadar kullanmıştır.

Hinduizm, kutsal metinler açısından belki de en zengin dini gelenektir. Bu kutsal literatür kendi arasında ikiye ayrılmaktadır. Aslında bir grup metnin tanrılar tarafından din adamlarına ilham edildiği, diğer grubun ise tecrübe yoluyla elde edilen toplumsal gelenekler olduğu belirtilmektedir. İşte ikinci gruba dahil edilen *Mahabharata* destanı, Hintlilerin atalarını ve mitolojik kökenlerini detaylarıyla anlatan önemli bir destandır. Destanda yaşanan olaylar, tanrılara dair mitolojik bilgiler, o döneme ait gündelik yaşam, kişisel görünen ancak tüm toplumu ilgilendiren sorular ve sorunlarla, köklü bir kültürel geçmişinin tapusu niteliğindedir. Özellikle onun bir bölümü olan *Gita*, sadece 700 beyit olmasına rağmen, bahsettiğimiz yüksek hacimli kutsal literatür karşısında, bu dini geleneğin DNA haritası niteliğindedir.

Gita, önemli din adamları, filozoflar ve edebiyatçılar tarafından övülmüş bir metindir. Bu övgünün kaynağı, öncelikle şiirsel ve düşünsel zenginliğidir. Temsilcisi olduğu dinin öğretilerini açıklayıcı ve mensuplarına öğretici niteliklere sahip olması da onu Hindular arasında meşhur yapmıştır. Öyle ki, Hindular huzuru onu okumakta bulmuşlardır. Zihin karışıklığı anında çözüm adresi olarak onu göstermişlerdir. Haftanın belirli günlerinde toplanıp onu okumakta ve dinlemektedirler. Hindu inancına sahip bireylerin ona bu derece ehemmiyet göstermeleri gayet normaldir. Çünkü o, gündelik dini hayatlarında ihtiyaç duyabilecekleri her türlü bilgiyi hatta ihtiyaçları olan manevi coşkuyu alabilmelerini sağlayacak özelliklere sahip bir kitaptır.

Gita öncelikle tanrı inancını, ruh kavramını, Atman-Brahman ilişkisini, reinkarnasyonu ve karmayı detaylı bir şekilde inananlarına açıklamaktadır. Bir Hindu'ya inançlarının düşünce temellerini somut ve anlaşılır bir şekilde sunmaktadır. Destanın kahramanlarından Arjuna'nın merak edip sorduğu bütün sorular, diğer inananların da sorup cevabını öğrenmek isteyeceği sorulardır. Ancak avatara, riyazet, maya inancı ve kast sistemi metnin bazı yerlerinde vurgulanmakla beraber, yeterince detaylandırılmamıştır.

Gita'nın içerisinde en fazla üzerinde durulan konu tanrıdır. Hinduizm'in tanrı inancına sahip insanlar hiçbir şekilde taşta taş, ağaca ağaç ya da herhangi bir canlıya kendi özelliğinden dolayı değil de, onun içerisinde bulunduğu inandıkları yüce bir ruhun varlığı düşüncesiyle tapınmışlardır. Değerli olan içerisindeki özdür. Bir ve aynı olan tanrısal öz, sadece farklı bedenlerde kendini var etmiştir.

Gita'nın Tanrısı bir zattır ve bütün kişisel özellikleri sergilemektedir. Tanrı, tasvirlerinde bir insan olarak karşımıza çıkar. Güçlü kolları vardır ve lotus çiçeği gibi gözlere sahiptir. Ancak bu insanlık bedenseldir. Aynı ruhsal öz başka birçok canlının bedeninde barınabilmektedir. Diğer dini metinlerde anlatılan tanrılarından ayrılan en önemli özelliği ise, ne zaman dünyada iyilik kötülüğe üstün gelse, işte o zaman, doğruluğu yerleştirmek ve yanlış cezalandırıp yok etmek için yeryüzünde bir insan ya da bir hayvan bedeninde doğmasıdır.

Gita'ya göre tanrı, bilinen alemin dışında ve üzerindedir. Alemin katmanlarında da tanrıya denk bir varlık yoktur. Bununla birlikte, bilhassa tanrıdaki aşkınlık özelliğini anlatmak için pek sık olarak bu alemdeki varlıklardan örnekler verilmektedir. Kullanılan bu benzetmelerde bütün varlık kategorilerinin en iyisi ve en üstünü olduğunu gösterme çabası vardır. Ayrıca kendisinden var ettiği canlıların cüz'i de olsa ona ait

özellikler taşıması normal karşılanmıştır. Çok sayıda benzetmeye başvurulmasının bir diğer nedeni ise, sınırlı kavrayışa sahip insana, tanrıyı anlatabilme endişesidir.

Gita'da tanrı için yüce, görünmeyen ve değişmez ifadeleri kullanılmaktadır. Bu, ondaki aşkınlık özelliğini göstermek içindir. Çünkü alemdeki her şey sürekli değişim halindedir. Ama tanrının ne başı ne sonu ve ne de ortası vardır. O, ezeli ve ebedi bir varlıktır. Alemdeki bütün varlıklar doğar ve ölür. Tanrı ise doğmamıştır ve ölümsüzdür; hatta ölümsüzlüğün bizzat kendisidir. Onun avatarları vasıtasıyla doğumu ise hükümdarların tebdili kıyafet yapmasından farksızdır. Diğer varlıkların doğumu ile aynı durum değildir. Tanrıya bağlılık ve koşulsuz sevgi çok önemlidir. Çünkü Tanrı Krişna, yaratmış olduğu bütün varlıklara eşit uzaklıktadır. O, yarattıklarını ne sever ne de onlardan nefret eder. Zamanla ihlas ve samimiyetle kendisini arayanlara karşı yakınlaşmaya başlar. Bu sevgi öyle bir noktaya ulaşır ki, artık bu kimseler tanrıda, tanrı da onlarda bir bütün haline gelir. Böylece tanrının başlangıçtaki kayıtsızlığı onu arayanlar lehine değişir.

İnsanlar Tanrı'nın kendilerine kayıtsız kalmasını istemiyorlarsa ona koşulsuz sevgi gösterip, bazı uygulamalara riayet etmek zorundadırlar. *Gita*'da tanrıya ulaşmak isteyen kullar için birçok yol sunulmuştur. Kendini ona adanmak, ibadetlerde samimi olmak, karşılık beklemeden eylemlerde bulunmak, yoga, meditasyon ve riyazet bunlardan bazılarıdır. Ancak riyazette aşırıya gitmek de çok iyi karşılanmamıştır. Yani basit yollarla kişinin olgunlaşması ve nefsinin terbiye edilmesi istenmiştir.

Diğer taraftan Yahudiliğe baktığımızda on emir ve kavmiyetçilik, Hıristiyanlığa baktığımızda teslis ya da Budizm'de nirvanaya ulaşmak bu dinler için ne kadar önemli ise, reenkarnasyon, kast sistemi ve karma gibi dini öğretiler de Hinduizm için o kadar önemlidir. Öyle ki, bahsettiğimiz inançlar Hinduizm'in, Hindu kabul edilmeyi ya da dışında kalmayı belirleyen temel inanç öğeleridir diyebiliriz. Tenasühe inanmayan ya da kast sisteminin sorumluluklarını üzerinde hissetmeyen bir Hindu düşünülemez.

Gita'nın tanrısının bir başka özelliği de yeryüzünde bozgunculuğun arttığı ve iyiliğin, yani Dharma kanunlarına uyanların azaldığı dönemlerde bizzat kendisi yeryüzüne iner ve ilahi şeriatı yeniden tesis eder. Bu anlayış dünyada çokça mensubu bulunan diğer dini geleneklerde farklıdır. Özellikle semitik dinlerde peygamberler bu sorumluluğu üstlenmektedir. Hinduizm'de ise tanrı yeryüzüne iner ve bu inişlerinde bazı bedenler (avatara) kullanır. *Gita* da böyle bir durumda ortaya çıkmış kutsal bir metindir. *Mahabharata* destanındaki olaylar, o dönemde Dharma kurallarının

çığnendiğini net bir şekilde anlatmaktadır. Bu süreçte Tanrı Vişnu avartara olarak Krişna'nın bedenini kullanır ve amacını gerçekleştirir.

Gita'ya göre kişi mevcut hayatında yapmış ettikleriyle bir sonraki hayatını şekillendirmektedir. Karmalar iyi ya da kötü olma özelliklerine göre tenasüh sonrasında elde edilecek hayattaki yeni kast ve sorumlulukları belirlemektedir. Bazen kast dışı kalmak ya da herhangi bir canlı formunda dünyaya gelmek de olasıdır. Bu nedenle Hindu inananlar Dharma kanunlarına uygun bir yaşam sürerek iyi karmalar ifa etmek zorundadır. Rezil bir hayata doğmamak için kötü karmalardan kaçınmak zorundadırlar.

Gita'nın tanrısı, bu dünyanın bir aldatmacadan ibaret olduğunu bildirir. Bunu maya olarak adlandırmıştır. Yeryüzündeki her şey gelip geçicidir. Fani olan yani kötü olan mayadır. Maya, adeta tanrının insanlar için hazırlamış olduğu bir tuzaktır. Kişi bu sahte dünyaya aldanıp Dharmanın uygun görmediği davranışları sergileyebilir. *Gita*, bu konu üzerinde de durmuş ve kişinin gelip geçici olan bu dünyanın nimetlerine aldanmaması gerektiğini vurgulamıştır.

Hinduizm'de kast sistemi, Tanrı'nın dünya üzerindeki düzeni tesis etmek için insanları belirli sorumlulukları olan gruplar şeklinde yaratmasıdır. Her grup, tanrının farklı fonksiyonlarını gerçekleştiren uzuvlarından yaratılmıştır. Yani kastlar ve sorumlulukları tanrısaldir. Hindular sosyal hayatlarında buna uymak zorundadırlar. Hatta birçok inanç bu sistemin ayakta durmasını sağlamak için vardır. Mesela karma ve tenasüh inancı bu sistemi ayakta tutan sağlam direklerdir. Bu sınıflandırmanın bekası için çeşitli önlemler alınmıştır. Kast dışı evlilik, gündelik ilişki ve birinin diğerine ait sorumluluğu yerine getirmesi yasaklanmıştır. Öyle ki *Gita*, kişinin kendi kastına ait olmayan görevi iyi bir şekilde yapmasındansa onu hiç yapmamasının daha iyi olduğunu söylemektedir.

Netice itibariyle Hindular nezdinde *Gita* temel Hindu öğretilerini net ve özlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Halktan kopuk bir anlatımdan uzaktır. Sunduğu bilgiler, somutlaştırdığı Dharma ve Adharma, kozmik algılanabilir tanrı tasviri ile pratik Hindu rehberi niteliğini taşımaktadır. Günümüzden binlerce yıl önce ortaya çıkmış olsa da Hinduizm'e inanan kişiler nezdinde güncelliğini ve işlerliğini hala korumaktadır.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki. *Dinler Tarihi 'ne Giriş*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2015.
- Akalın, Kürşat Haldun. "Krishna'nın *Gita*'sının İzdüşümü Olarak Günümüzün İncilleri" *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, sy. 8 (2015): 205-224.
- Algeo, John. *Gita a Study Course: Analysis and Commentary in 28 Lesson*. Illinois: the Theosophical Society in America, 2000.
- Altuner, İlyas. "Upanişad Metinlerinde Varlık Düşüncesi", *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 6 (2015): 45-54.
- Antonov, Vladimir. *Gita with Commentaries*. çev. Mikhail Nikolenko, Rusya: 2002, www.swami-center.org
- Aydın, Mahmut. *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*. Samsun: Ensar Ticaret Neşriyat, 2011.
- Aydın, Mehmet. *Dinler Tarihine Giriş*. Konya: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Bilimleri Yayınları Damla Ofset, 2008.
- Awari, M.D. "the *Gita*-a Great Spritiual Work". ed. Ashok Yakkaldevi, *Indian Streams Research Journal*, vol. 3, Issue. 7 (2013): 1-6.
- Besant, Annie, Das, Bhagavan, *the Gita*, London: Teasophical Publishing Society, 1905.
- Bhargava, Teja. "Maslow's Self-Actualization and its Conflicting Theory Tending towards Indian Ethos". *European Journal of Management Sciences and Economic Mary and Sam Resaerch Academia*, vol. 1 (2013): 156- 163.
- Bhattathiri, M.P. "Gita and Management". *the Internet Journal of Alternative Medicine*, vol. 2, no. 2 (2004): 1-18.
- Bhawuk, Dharm P.S. *Spirituality and Indian Psychology*. Lessons from the Bhagavad *Gita*, y.y: Springer Publishing, 2011.
- Briggs, Ellen Jane. *Freedom and Desire in the Gita*. PhD. Thesis, the University of Texas, 2008.

- Bronkhorst, J. "Manu and the Mahabharata". Université de Lausanne, *T. Ya. Elizarenkova Memorial vol, book 2* (t.y.): 135-156.
- Bühler, George. *the Laws of Manu Translated by G. Bühler*. Oxford: Clarendon Press, 1886.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 2011.
- Chapple, K. Cristopher. "Arjuna's Argument: Family Secrets Unveiled, *Jornal of Vaishnava Studies*". vol. 9, no. 2 (2001): 23-31.
- Chaudhuri, Haridas. "the Concept of Brahman in Hindu Philosophy". *Philosophy East and West*, vol. 4, no. 1 (1954): 47-66.
- Çağdaş, Kemal. "Gita", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları*, sy. 7-8 (t.y): 93-121.
- Çetindağ, Yusuf. "Edebiyatımızın Kaynaklarından: Doğu Medeniyeti ve Metinleri". *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, vol. 4 /1-II (2009): 2043-2088.
- Demirel, Şengül. *Hint İnanç Sisteminde Tanrı Kavramı*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2013.
- Dillbeck, Michael C. "the Bhagavad-Gita: a Case Study in Vedic Psychology". *Scientific Research on Maharishi's Transcendental Meditation and TM-Sidhi Program: Collected Papers*, vol. 5 (1991): 97-134.
- Dowd, Joseph. "Maximazing Dharma: Krishna's Consequentialism in the Mahabharata". *University of California-Irvin, Praxis*, vol. 3, no. 1 (2011): 33-50.
- Durrani, F. K. Khan. *the Gita a Criticism*. Lahore: Tabligh Literature Society, 1929.
- Ersöz, Emine. *Manu Kanunnamesi'ne Göre Hinduizm*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007.
- Ellwood, Robert S. And Alles, Gregory D. *the Encyclopedia of World Religions*. ed. Robert S. Ellwood, New York: Facts on File an Imprint and Publishing, 2007.

- Fosse, Lars Martin. *the Gita the Original Sanskrit and an English Translation*. New York: American National Standarts Institute, 2007.
- Gandhi, Mohandas K. *the Essence of Hinduism*. Ahmedabad: Nevacivan Publishing House, 1987.
- Gandhi, Mohandas K. *Gandhi'ye Göre Gita*. çev. Vecihi Karadoğan ve Seda Çiftçi, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2004.
- Griffith, Ralph T.H. *the Rig Veda Translated by Ralph T. H. Griffith*. y.y: 1896.
- Günay, Nasuh. “Yoga'nın Kökenleri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 19 (2007/2): 51-79.
- Güngör, Ali İsmail, “Kutlutürk, Cemil, Upanişadların Temel Kavramları, Getirdiği Yeni Yaklaşımlar ve Hint Dinî ve Felsefî Dünyasına Katkıları”, *Dinî Araştırmalar*, sy. 35 (2009), 12: 31-46.
- Jones, Constance A.and Ryan, James D. *Encyclopedia of Hinduism*. ed. J. Gordon Melton, New York: Facts on File an Imprint and Publishing, 2007.
- Karaali, Rukiye. “Hint Kökenli Dinlerde Kurtuluş Anlayışı”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2008.
- Karataş, İbrahim Ethem. *Max Müller: Hayatı, Eserleri ve Dinler Tarihindeki Yeri*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2006.
- Kaya, Korhan. *Hinduizm*. Ankara: Dost Yayınları, 2011.
- Kıyak, Abdulkadir. “Dinlerde Kutsal Zamanlar (Takvimler, Din Gün, Bayram ve Törenleri)”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 1 (2012), 1: 255-259.
- Krishnananda, Swami. *the Teachings of the Gita*. Rishikesh: Divine Life Society, t.y, erişim 20 Mayıs 2017, www.swami-krishnananda.org
- Krishnananda, Swami. *Commentary on the Gita*. Rishikesh: Divine Life Society, t.y, erişim 20 Mayıs 2017, www.swami-krishnananda.org

- Kumar, Vivek. "Inequality in India: Caste and Hindu Social Order". *Transcience*, vol. 5, Issue: 1 (2014): 36-52.
- Kutlutürk, Cemil. "Upanişadlar'ın Hint Kutsal Metinleri Arasındaki Yeri ve Önemi". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2009.
- Leach, Robert. "a Religion of the Book? on Sacred Texts in Hinduism". *University of Zurich Expository Times*, vol. 126, no. 1 (2014): 15-27.
- Malhotra, Ashok Kumar. *Transcreation of the Gita*. New Jersey: Stratford Publishing, 1999.
- Malinar, Angelika. *the Gita Doctrines and Contexts*. New York: United States of America by Cambridge University Press, 2007.
- Max Müller, Friedrich. *Introduction to the Science of Religion*. London: y.e.y, 188
erişim 24 Mayıs 2016, <https://archive.org/stream/introductiontoth014888mbp#page/n1/mode/2up>
- Max Müller, Friedrich. *Lectures on the Origin and Growth of Religion as Illustrated by the Religions of India*. New York: y.e.y, 1879, erişim 24 Mayıs 2016, <https://archive.org/stream/lecturesonorigi00mlgoog#page/n2/mode/2up>
- Max Müller, Fredrich. *the Upanishads Translated by F. Max Müller*. Oxford: Clarendon Press, 1879.
- Max Müller, Fredrich. *the Upanishads Translated by F. Max Müller Sacred Books of East*. Oxford: Clarendon Press, 1884.
- Max Müller, Friedrich. *Theosophy or Psychological Religion*. London: y.e.y, 1893.
- Max Müller, Friedrich. *Three Lectures on the Vedanta Philosophy*. London: Longmans, 1894.
- Murthy, B. Srinivasa. *the Gita*. Long Beach: Long Beach Publications, 1995.
- Nirvedananda, Swami. *Hinduism at a Glance*. West Bengal: Ramakrishna Mission Calcutta Student' Home Publishing, 1944.
- Orqueda, Veronica. "Semantic Change of Atman in the Rig Veda and Atharvaveda". *Alfa*, vol. 59, no. 2 (2015): 329-353.
- Pamphlets, Adyar. "the Gita". *Proceedings of the Federation of European Sections of the Theosophical Society*, no. 59 (1904), 1-12.
- Rajagopalachari, C. *Mahabharata Retold by*. ed. Jay Mazo, y.y: International Gita Society, t.y.

- Ramaswamy, Krishnan. De Nicolas Antonio ve Banerjee Aditi. *Invading the Sacred: an Analysis of Hinduism Studies in America*. New Delhi: Infinity Foundation Rupa & Co Publishing, 2007.
- Renou, Louis. *Hinduizm*. çev: Maide Selen, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Roy, Protap Chandra. *the Bhagavad Gita*. Kalkuta: Bharata Press, 1884.
- Sağlık, H. “Tenasühün Reddine Yönelik İbn Sînâ Merkezli Felsefî Bir Bakış”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, vol. 15, no. 1 (2015): 177-201.
- Sheth, Noel. “Hindu Avatara and Christian Incarnation: A Comparison”, *Philosophy East and West*, vol.52, no. 1 (2002): 98-125.
- Sridhar, Swami Bhakti Raksak. *Güzel Tanrı'nın Gizli Hazinesi Srimad Bhagavad Gita*, çev. Krishnendrani Devi Dasi, Ankara: Saraswata Yayınları, 2008.
- Swananda, Sri Swami. *Gita*. Himalayas: the Divine Life Society, 2000.
- Sonde, Nagesh D. *Krishna: a Study Based on*. Mumbai: Suman Art Prints, 2008.
- Sümer, Necati. “Hint Dinlerinde Acıdan Kaçışın Bir Yolu Olarak Ötanazi”, *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 2 (t.y), 2: 69-86.
- Şeriati, Ali. *Dinler Tarihi*. çev. Erdoğan Vatansever, Seçkin Kitaplar Yayınları, t.y.
- Taşpınar, İsmail. “Şehristani'nin El Milel ve'n Nihal Adlı Eserinde Dinler Tarihine Dair Kullandığı Metotlar”. *Milel ve Nihal Dergisi*, sy. 1 (2008), 5: 37-61.
- T. Subbarayadu, Maheshwari Rambai ve G. S. Rama Krishna. “Gunas”, *International Journal of Resaerch in Management*, vol. 3, no. 2(2012): 148-156.
- Ün, Fatma Hicret. “Karşılaştırmalı Hint ve Yunan Mitolojisi”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2011.
- Ürdüç, Gülsüm. “Hinduizm'de Avatara ve Hıristiyanlık'ta İnkarnasyon İnancı Üzerine Bir Araştırma”. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2006.

- Wani, Abid Mushtaq. "a Comperative Study of the Consept of God in Hinduism and Islam". *International Journal of Scientific and Research Publications*, vol. 3, Issue. 2 (2013): 1-5.
- Warrier, Maya. *a Guide to Hinduism*. School of Theology and Religious Studies University of Leeds, Leeds: Published by the Subject Centre for Philosophical and Religious Studies, 2006.
- Weber, Max. *the Religion of India*. Illionois: the Free Press of Glencoe, 1958.
- Wolfe, George. *Parallel Teachings in Hinduism and Christianity*. Austin/Texas: Jomar Press, 1995.
- Yalkın, Erden Miray Yazgan. *Hint Antik Çağı ve Orta Çağında Mantık Çalışmaları*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2015.
- Yitik, Ali İhsan. "Hinduizm'de Din ve Din Anlayışı: Dharma Kavramı". *Dinler Tarihi Araştırmaları: II* (2000): 309-318.
- Yitik, Ali İhsan. "Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancı ve Tenasüh İnancıyla İlişkisi". *Türkiye 1. Dinler Tarihi Sempozyumu*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, (1992): 127-138.
- Yitik, Ali İhsan. "Hinduizm'in Diğer Dinlere Bakışı", *Dinler Tarihi Araştırmaları-I*. Dinler Tarihi Derneği Yayınları, (1998): 129- 145.
- Yitik, Ali İhsan. *Hint Dinleri*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2005.
- Yitik, Ali İhsan. "Smriti", *Yaşayan Dünya Dinleri*. ed. Şinasi Gündüz, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Yitik, Ali İhsan. "Biruni ve Tahkik-i Ma'lil Hind İsimli Eseri". *Dinler Tarihi Araştırmaları-VII*, Türkiye Dinler Tarihi Yayınları, (t.y): 217-223.
- Zeren, Zehra. "Hint Kökenli Dinlerde Tanrı Tasavvuru". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2010.

Zubin R. Mulla, Venkat R. Krishnan. "Karma Yoga". *Conceptualization and Validation Indian Philosophy Work Journal of Indian Psychology*, vol. 24, no. 1-2 (2006): 26-43.

